YDIN

2
Toukokuu 2010
www.ydinlehti.fi
9 euroa

s. 9 Köyhyyden ammattilaiset
s. 16 Keskustan radikaalit juuret
s. 60 Tekijänoikeudet uusiksi!

VOIKO TALOUTTA YMMÄRTÄÄ?

s. 42

s. 35 JYRI JAAKKOLAN VIIMEINEN REPORTAASI

Lue
KUVA-
TAIDETTA!
TILAA ½ -LEHTI.
tilaukset@puolilehti.fi
WWW.PUOLILEHTI.FI

NIIN & NÄIN
filosofinen aikakauslehti
Kesäkuun numerossa teemana sananvapaus ja sensuuri
NIIN & NÄIN
PL 730, 33101 Tampere
tilaukset@netn.fi
TILAA! Kestotilaus 39€
niin & näin -kirjat
Keväällä ilmestyy:
Martin Heidegger, Mitä on metafysiikka?
John Dewey, Taide kokemuksena
Hadot, Mitä on antiikin filosofia?
FILOSOFIA.FI
Portti filosofiaan
Porttisi filosofiaan: filosofinen nettisanakirja, suomalaisen filosofian arkisto, tietoja tapahtumista ja ajankohtainen filosofiablogi.

YHDEN SUHDE TOISEEN

www.rauhanliitto.fi
Rauhanliitto
Fredsförbundet

Sadankomitea
Committee of 100 in Finland
www.sadankomitea.org

TSEKKAA ROSEBUDIN KIRJAKAUPAT HELSINGISSÄ
ATENEUM
Ateneumin kirjakauppa
KIASMA
Kiasma-kauppa
Like-kirjakauppa
Iso Roobertinkatu 20
Rosebud. Kirjakauppa.
Mariankatu 21
KIRJOJA JOTKA MUUTTAVAT MAAILMAA
ROSEBUD
www.rosebud.fi

Arja Alho

Kirjoittaja on Ytimen päätoimittaja.

Niin vähän on AIKAA

[IHMISOIKEUS aktivisti **Jyri Jaakkolan** elämä päättyi luoteihin. Toiveikkaana ja innostuneena hän kirjoitti *Ydin-lehdelle* Meksikon poliittisesta liikehdinnästä, joka oli noussut uusliberalistista menoa ja oman maan rämettynyttä hallintoa vastaan. Oaxacan murhenäytelmän jälkeen vaadimme tinkimättömästi kansalaisjärjestöissä aseelliseen hyökkäykseen syyllistyneiden vastuuseen saattamista. Suomena voimme edistää myös alkuperäiskansojen aseman järjestämistä itsehallinnon periaatteilla, joista meillä on hyvät kokemukset Ahvenanmaalta. Toivon näkeväni ulkoministeri **Alexander Stubbin** aktiivisena. Tätä brändiä ei tarvitse luoda, sillä se on jo.

Talousnumeromme monet artikkelit alleviivaavat yltiömarkkinauskon tuhoisuutta ja sen aiheuttamaa äärimmäistä köyhyyttä. Kyse on kapitalismin valtaluonteesta ja sen haastamisesta, josta **Jussi Ahokas** kirjoittaa. Ihmiskunnan nykyiset ongelmat saati tulevaisuuden haasteet eivät yksinkertaisesti voi eivätkä saa tulla ratkaistuksi niin, että niille annetaan kapitalismin edellyttämä rahamuoto. Purkki-ilmaa emme halua emmekä köyhyyden kierrätystä.

> Finanssitoimijat nimittäin ovat olleet piilottamassa Kreikan ongelmia ja paketoimassa luottoja – ja tarvitsevat nyt pelastusta.

[KEHITYSEROJEN repeäminen on käynyt sietämättömäksi niin eri maitten välillä kuin valtioiden sisälläkin. Leipäjonojen hiljaisilla suomalaisilla ja mykkinä kaduilla kerjäävillä romaneilla on nimensä, ihmisarvonsa ja toiveensa. Tästä kirjoittaa Ydin-lehden toimitussihteeri **Janne Hukka**. Siivousosaston paikalle kutsumisen sijaan kerjäämiseen pakotetut tarvitsevat sosiaalista tukea, jotta he voivat ryhtyä auttamaan itse itseään. Ydin-lehti suosittelee kansanedustajille valiokuntamatkaa esimerkiksi Sosiaalikeskus Satamaan ennen mahdollista kerjäämisen kieltävän lain säätämistä.

Finanssikriisissäkin markkinafundamentalistit suoristavat rivejään uudelleen. Kreikan tilanne alleviivaa finanssimarkkinoiden säätelyn merkitystä, joka ei ole edennyt vielä toivotulla tahdilla. Finanssitoimijat nimittäin ovat olleet piilottamassa Kreikan ongelmia ja paketoimassa luottoja – ja tarvitsevat nyt pelastusta. EU:n rahapolitiikka tarvitsee onnistuakseen yhteistä talouspolitiikkaa, aivan kuten **Erkki Toivanen** päättelee. Jos nyt puolestaan palattaisiin takaisin vanhaan menoon, tuotannon siirtäminen halvan työvoiman maihin jatkuisi. Näin annettaisiin vauhtia hyvinvointivaltioiden veropohjan rapautumiselle ja vientiteollisuuden varassa elävän pienyritystoiminnan kuihtumiselle. Kyse ei ole enää pelkästään taloudesta, vaan myös demokratiasta. Tästä **Nils Torvalds** kirjoittaa Kiinan, Suomen ja Yhdysvaltojen suhteita analysoidessaan.

Kasvavien voittojen illuusio näkyy myös omassa metsäteollisuudessamme. Vaikka maamme poliittinen eliitti tarjosi kultalautasella kaksi ydinvoimalaa teollisuudelle, Stora Enson **Jouko Karvinen** ilmoitti silti heti tuotannon supistamisesta Suomessa. Stora Enson vaiheet ovat itse asiassa järkyttävät. Ensin miljoonamenetykset Pohjois-Amerikassa, joitten synty oli samanlainen, kuin kun Sonera Saksasta ilmaa osti. Sitten kärhämöinti Etelä-Amerikassa ympäristö- ja maaoikeuksista ja nyt nouseminen Uruguayssa merkittäväksi maanomistajaksi. Valtio-omistajuuden ohjauksen puutteita kritisoi kirjailija **Antti Tuuri** voimakkaasti Ydin-lehdessä 4/2009.

[MIKSI diplomi-insinööri Jouko Karvinen saa minussa aikaan väristyksiä? Siksi, että hän edustaa yleisemmin ja erityisesti yritysjohtajien vääristynyttä maailmankuvaa. Kun häveliäimmät jo puhuvat yhteiskunnasta ja sosiaalisesta vastuusta, Karvinen painaa eteenpäin tase silmillä. Mikä pahinta, koko länsimainen kansantalouden tilinpitojärjestelmä suorastaan oikeuttaa tähän. Bruttokansantuotteen laskijoita ei kiinnosta tuotannon hyödyllisyys tai järkevyys, rasittaako se ympäristöä vai ei, millaisissa olosuhteissa työtä tehdään, tai tuottaako se hyvinvointia ja onnellisuutta.

On aika palauttaa terve arkijärki ohjaamaan kansainvälistä kauppaa, investointeja, valuuttaliikkeitä mutta myös valtioiden poliittista päätöksentekoa kuten **Isabella Bakker** osoittaa. Kyse on demokratiasta ja ihmisten oikeuksista.

Mustajalkaintiaanien viisaus sanoo:

- Maamme ikuisena on arvokkaampi kuin raha rajallisena. Niin kauan kuin aurinko paistaa ja vedet virtaavat, maa on oleva ja antava elämän niin ihmisille kuin eläimille. Emme voi myydä elämää, jonka Suuri Henki on luonut. Emme voi myydä, sillä se ei ole meidän.

Ehkäpä juuri tämän viisauden vuoksi kapitalismi on survonut alkuperäiskansat marginaaliin ja meidät muutkin siinä sivussa. YD

Sisältö

Ydin-lehti | numero 2 | Toukokuu 2010

3 Pääkirjoitus

6 – 8 Ytimekkäästi

9 – 11 Köyhyyden ammattilaiset
JANNE HUKKA

12 – 13 Matkalla Euroopan ytimeen
ANITTA KYNSILEHTO

14 Vantaalla on ruokajonojen taivas
JANNE HUKKA

15 *Me = Suomessa*
Maaseudulla köyhyys on suhteellista
SAMPSA OINAALA

16 – 17 Aidon keskustalaisuuden juurilla
PEKKA PERTTULA

18 *Politiikan ytimestä*
Maassa maan tavalla?
PAAVO ARHINMÄKI

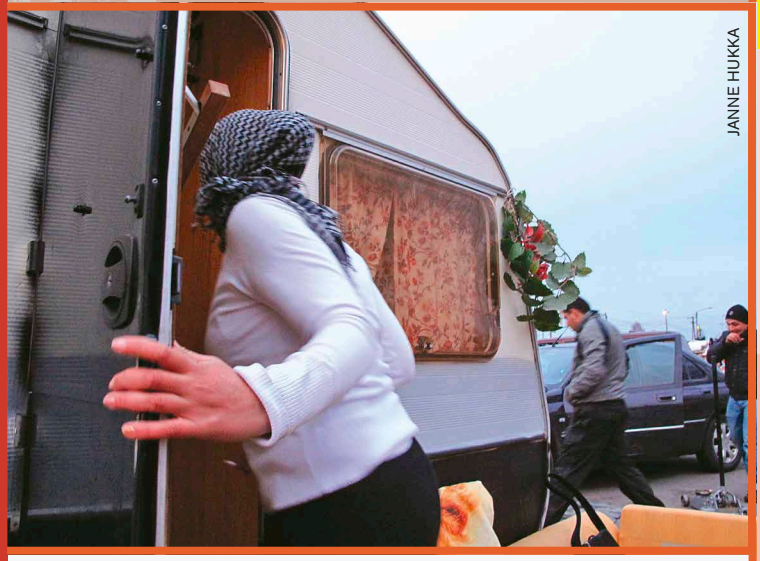
JANNE HUKKA

20 – 21 Euron ensimmäinen kriisi
ERKKI TOIVANEN

23 Tragediasta yhteisöllisyyden tielle
JUHA JÄRVINEN

24 – 25 Doel – kylä, joka kieltäytyy kuolemasta
RIITTA OITTINEN

26 *Media*
Elämäntyö mielisairaana
TIMO PELTOVUORI

28 – 29 Terrori palasi taas Moskovaan
MAHIR ALI

30 – 31 Diaspora kylvää rauhan siemeniä
JANNE HUKKA

32 – 33 Jemenin kriisi
–terrorismia vai huonoa hallintoa?
SUSANNE DAHLGREN

34 Erään sotarikoksen anatomia
JANNE HUKKA

35 – 37 Meksiko 2010
– ilmastokamppailun näyttämö vallankumouksen ja itsenäisyystaistelun merkkivuonna
JYRI JAAKKOLA

38 – 39 Suomi rauhansovittelun mestariluokkaan?
PERTTI JOENNIEMI

Uusi edistysaskel Suomen rauhanpolitiikassa?
KALEVI SUOMELA

40 – 41 Pienaseet, suuri ongelma
HANNA-KAISA HELLSTEN

42 – 44 Arkijärkeä talouteen?
ARJA ALHO

45 Asioiden oikeat nimet
EERO OJANEN

46 – 47 Kapitalismi, omistaminen ja valta
JUSSI AHOKAS

48 – 49 Ahneus ja vientiteollisuuden kohtalo
– ihmetarina länsimaiden tuhosta
NILS TORVALDS

YDIN-LEHTI Rauhanasema, Veturitori 3, 00520 Helsinki
p. 044 575 7763, ydin@ydinlehti.fi, www.ydinlehti.fi

PÄÄTOIMITTAJA Arja Alho, p. 040 709 3770
arja.alho@ydinlehti.fi

TOIMITUSSIHTEERI Janne Hukka, p. 044 575 7763
janne.hukka@ydinlehti.fi

HALLITUKSEN PJ Kalevi Suomela
kalevi.suomela@kaapeli.fi

TÄMÄN NUMERON TOIMITUSKUNTA
Rita Dahl, Kristiina Koivunen, Topi Laiti, Riitta Oittinen, Henri Onodera, Mikko Sauli, Jari Sihvola ja Heli Yli-Räisänen.

ULKOASU Teppo Jäntti ja Leila Oksa

TAITTO Teppo Jäntti

KANNEN KUVA Janne Hukka

TILAUKSET ydin@ydinlehti.fi, www.ydinlehti.fi
Maksamalla tilille 800013 – 1509924
Ydin ilmestyy 4 kertaa vuodessa.

TILAUSHINNAT
35 euroa / vuosi
28 euroa / kestotilaus
Opiskelijat 20 euroa / vuosi, kolme vuotta

JYRI JAAKKOLA

50 – 51 Ranskasta Suomeen pyrkivä degrowth-liike kyseenalaistaa talouskasvun
JARI SIHVOLA

52 – 53 Rahoittamista erilaisten arvojen pohjalta
OSCAR FRESÁN LANDÍBAR

54 – 55 Kohti globalisaation purkamista
WALDEN BELLO

56 *Ydintä etsimässä*
Mahdollisen taide
MIKKO SAULI

58 – 59 Jäähyväiset Rovaniemelle
JOONAS LEPISTÖ

60 – 61 Tekijänoikeus vai tekijän oikeus?
MIKE POHJOLA

63 Tapahtumat

64 – 65 Kirjat

66 *Rauhan ytimestä*
Pommin kautta rauhaan?
TARJA CRONBERG

Uutta Ytimessä

Ydin (ja maailma) tarvitsee sinua

Elämme kriittisiä aikoja. Vielä syntymättömien sukupolvien tulevaisuus riippuu niistä teoista, joihin nyt elävät ryhtyvät. Tarvittavat päätökset ovat liian suuria, että ne voisi jättää muille. Vastuun kantaa jokainen itse.

Tammikuussa kuollut amerikkalaisen rauhanliikkeen jättiläinen **Howard Zinn** kommentoi osaavasti ennen presidentti Obaman valintaa:

- Äänestäminen on helppoa ja hyödyllistä, mutta ei korvaa demokratiaa. Sitä varten tarvitaan aktiivisia kansalaisia.

Tähän ajatukseen Ydin sitoutuu täydellisesti.

Aktiivinen kansalaisuus ei kuitenkaan tule itsestään. Muutokseen johtavien tekojen pohjalle tarvitaan riippumattomia tiedonlähteitä, vaihtoehtoja tarjoavia analyyseja ja uusia visioita. Yhteiskunta ei ole koskaan yksiselitteinen, ja siksi visiotkin paremmasta maailmasta ovat joskus ristiriidassa toistensa kanssa.

Nykymaailmassa tiedonvälitys on kuitenkin keskittynyt suuryrityksille, jotka eivät aina aja tavallisten kansalaisten asiaa tai heijasta yhteiskunnan monimuotoisuutta. Kaupallisuuden ja mainosten hallitsema media nojaa tukijoihinsa, joiden intressit ovat usein ristiriidassa yleisen hyvän kanssa. Samalla valtion ohjaamat julkiset tiedotusvälineet ovat itse sidottuja yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin, joiden kaiuttimena ne toimivat.

Aidosti demokraattinen media onkin maailmassa harvinaisuus. Ytimen kaltainen lehti, joka pyrkii kertomaan vallan turvattomalla puolella elävistä ihmisistä ja haastamaan sovinnaisia näkökulmia, kamppailee samalla jatkuvasti taloudellisten tosiasioiden kanssa. Tätä lehteä tehdään pääosin talkoovoimin. Markkinointibudjetin olemattomuus tarkoittaa, että et voi ostaa Ydintä R-Kioskeista tai supermarketeista, jonne löytävät tiensä vain muutamien suuryritysten omistamat lehdet.

Tämän vuoksi Ydin pärjää suurelta osalta lukijoidensa, tukijoidensa ja tekijöidensä avulla. Tarvitsemme sinua – ja siksi, jos luet tätä lehteä ja pidät sen sisällöstä, tee tilaus netissä (vaikka lahjaksi) ja kerro lehdestä kaverillesi tai työpaikalla.

Tai ota vaikka yhteyttä juttuideoiden merkeissä: Ydin on vain yhtä hyvä kuin sen lukijoiden ja tekijöiden sille tarjoamat ajatukset. Kaipaamme aina uusia ääniä.

Tässä numerossa puhumme siirtolaisista, terrorismin juurista, ilmastonmuutoksesta, talouden monimutkaisista rakenteista ja rauhan mahdollisuuksista. Nostamme esiin uhkakuvia ja mahdollisuuksia, joiden muuttuminen todellisuudeksi riippuu meistä.

Loppujen lopuksi vastuu maailman tulevaisuudesta on jokaisen ihmisen harteilla.

Janne Hukka
Ytimen toimitussihteeri

ILMOITUSKOOT JA -HINNAT
(hintoihin lisätään alv 22 %)
Takakansi 214 x 254 mm 2 500 euroa
1/1 sivua 196 x 255 mm 1 200 euroa
1/2 sivua 196 x 125 mm 650 euroa tai 96 x 255 mm 650 euroa
1/3 sivua 196 x 82 mm 440 euroa
1/4 sivua 96 x 125 mm 350 euroa
1/6 sivua 196 x 39 mm 220 euroa
1/8 sivua 96 x 60 mm 200 euroa

JULKAISIJA Ydin-julkaisut ry.
44. vuosikerta
(Rauhaa kohti -lehden 83. vuosikerta)

PAINOPAIKKA Miktor Oy

ISSN 0356-357X

YDIN on Kultti ry:n jäsenlehti. Lehti pidättää itsellään oikeuden käsitellä sille toimitettua materiaalia. Lehden vastuu ilmoituksen poisjäämisestä tai julkaisussa sattuneesta virheestä rajoittuu ilmoituksesta maksetun määrän palauttamiseen. Huomautukset 14 päivän kuluessa.

IRTONUMEROITA: Akateeminen kirjakauppa (Helsinki keskusta, Iso Omena, Itäkeskus, Tapiola, Oulu, Turku, Tampere), Rosebud (Helsinki) ja Stockmann (Helsinki).

Ydin-lehti on vuonna 2009 saanut ulkoasianministeriöltä kehityspoliittista tiedotustukea näitä aihepiirejä koskevien artikkeleiden julkaisemiseen.

ELÄMÄ OAXACALLE

Ydin sai viestin **Jyri Jaakkolalta** 25. huhtikuuta hänen lähettäessään juttunsa viimeistä versiota.

- Tässä kuvia juttua varten, Jyri kirjoitti.

- Toivottavasti ne toimivat. Tulen takaisin kaupunkiin keskiviikkona. Mutta voi tietysti olla, että en koskaan palaa...

Kaksi päivää myöhemmin noista sanoista tuli kauhistut-tavan tosia. Jyrin elämä päättyi oaxacalaisella maantiellä puolisotilaallisten joukkojen luoteihin. Tunnettu meksikolainen ihmisoikeusaktivisti **Beatriz Alberta Carino Trujillo** kuoli hänen rinnallaan. Monia muita haavoittui.

Tämä ei ole ensimmäinen kerta, kun ulkomaalainen aktivisti on tapettu Oaxacassa, eivätkä tapahtumat ole täysin erilaiset. Yhdysvaltalainen dokumentaristi **Brad Will** ammuttiin vuonna 2006. Hänen ampujillaan epäillään olevan kytköksiä alueen hallintoon, mutta heitä ei ole koskaan tuotu oikeuden eteen.

Jyri oli ottamassa osaa kansainväliseen ihmisoikeussaattueeseen, jonka tarkoituksena oli murtaa San Juan Copalan saarto. Intiaanikylä oli julistautunut autonomiseksi yhteisöksi vuonna 2007, ja elänyt kuukausia puolisotilaallisten joukkojen eristämänä ilman vettä ja sähköä.

Avun tuomisen lisäksi Jyri oli Meksikossa oppimassa. Paikalliset demokratialiikkeet inspiroivat häntä ja näyttivät
tietä rauhanomaiselle muutokselle myös länsimaissa – muutokselle, joka on aikakautemme painavimpien haasteiden vuoksi välttämätön.

Hänen mukaansa huumesodasta ja korruptiosta kertovien uutisotsikoiden tuolla puolen siintää toisenlainen Meksiko, joka kamppailee henkiinjäämisestään brutaalin terrorin varjossa. On äärimmäisen traagista, että vain kuolemalla Oaxacan puolesta Jyrin viesti sai suurimman mahdollisen yleisön ja osoitettiin todeksi niin selkeällä tavalla.

Lue Jyri Jaakkolan viimeinen juttu sivulta 35.

Mamut ja murteet radioon!

Yleisradio on suomalaisten radio. Tämä on Ylen oma luonnehdinta itsestään. Kyse on kielen lisäksi myös kansalaisuudesta. Perinteisesti tähän on luettu mukaan Suomessa asuvat vähemmistöryhmät kuten suomenruotsalaiset, saamelaiset ja romanit. Suomenkielisiä on yli 90, ruotsinkielisiä 5,5 ja saamenkielisiä 0,03 prosenttia. Muunkielisiä on 3,3 prosenttia.

”Maassa maan tavalla” -keskustelun myönteinen lopputulos voisi olla, että julkisen rahoituksen turvin toimiva Yleisradio alkaisi lähettää täällä olevien vähemmistöjen omakielisiä uutis- ja muita lähetyksiä. Tämä tietenkin tukisi kotoutumista. Myös suomen kielen eri murteet voisi ottaa huomioon kuten Ruotsissa tai Iso-Britanniassa.

Ruotsin radio olkoon esimerkkinä. Ohjelmatarjonnasta löytyy vähemmistöjä palvelevaa omakielistä tarjontaa: sisuradio, meän raatio ja ylipäätään ohjelmaa suomeksi, mutta myös saameksi, albaniaksi, arabiaksi, serbokroatiaksi, syyrialaisia palvelevaa ohjelmistoa, englanniksi, jiddishiksi, kurdiksi, persiaksi, romaniaksi, venäjäksi, somaliaksi, saksaksi sen ohella, että sillä on kansainväliseen levitykseen tarkoitettua aineistoa. Uutisten nettisivuilta voi valita itselleen sopivan kielen.

Suomen Yle tuottaa ohjelmia suomeksi ja ruotsiksi. Meillä on toki jonkin verran saamenkielistä ja venäjänkielistä tarjontaa kuten myös uutisia englanniksi. Televisiossa on myös viittomakieliset uutiset. Tiedetään että rahasta on pulaa, vaikka toimitusjohtajan palkkaa korotetaan tolkuttomasti. Voi olla, että asenteissakin on korjaamisen varaa. Ydin-lehti vaatii pikaisesti tv-ruutuun uussuomalaisten edustajaa.

Päästökrediittejä tyhjästä

Puhtaan kehityksen mekanismi (clean development mechanism, CDM) on Kioton pöytäkirjan osa, jossa teollisuusmaat voivat korvata kasvihuonekaasupäästöjen vähennysvelvoitteitaan kehitysmaissa toteutetuilla hankkeilla.

Puhtaan kehityksen mekanismi on saanut liikkeelle tuhansia projekteja viime vuosina. Monet hankkeet herättävät kuitenkin kysymyksiä niiden ympäristöllisestä kestävyydestä. Esimerkiksi Intian Bhilanganassa on 24 megawatin vesivoimahanke, joka on hakenut CDM-hankkeeksi tammikuussa 2008.

Hanke on aiheuttanut tuhoja yli 14 kylässä. Tunnelin rakentamiseen liittyvät räjäytykset ovat aiheuttaneet murtumia 75 prosenttia Dewlang-kylän taloista. Vesivarat ovat kuivuneet.

Hondurasin unohdettu kamppailu jatkuu

Viime kesäkuussa 2009 Hondurasissa tapahtui vallankaappaus, jonka tuloksena maan demokraattisesti valittu presidentti **Manuel Zelaya** kiidätettiin ulos maasta pyjamaan pukeutuneena ja sotilassaattueessa. Marraskuussa vallan ottanut väliaikainen hallitus järjesti presidentinvaalit, minkä tuloksena valtaan astui presidentti **Porfirio Lobo Sosa**.

Uutisotsikoista kadonneen Hondurasin tilanne on yhä epävakaa. Vallankaappauksen jälkeen ihmisoikeusrikkomukset maassa ovat räjähtäneet ihmisoikeusjärjestöjen mukaan huomattavasti. Mielenosoittajat ja vastarinnan edustajat elävät pidätysten ja tappouhan alla. Uuden presidentin valtaannousun jälkeen 14 kansalaisaktivistia on menettänyt henkensä salamurhissa.

Vaikka Euroopan unioni ja Yhdysvallat ovat tunnustaneet uuden hallinnon, suurin osa Etelä-Amerikan valtioista kieltäytyy tekemästä sitä. Ytimen painoon mennessä Hondurasin tilanne on muodostamassa myös diplomaattisen selkkauksen. Etelä-Amerikan yhteistyöjärjestö UNASUR:in 12 jäsenvaltiota on kieltäytynyt ottamasta osaa EU:n puheenjohtajamaan Espanjan järjestämään kansainväliseen kokoukseen toukokuun loppupuolella.

- Haluamme mennä Madridin kokoukseen, mutta emme halua hylätä periaatteitamme ja pyrimme minimoimaan Hondurasin perustuslaillisen järjestyksen hajoamista, Ecuadorin presidentti **Rafael Correa** kertoi IPS-uutistoimistolle.

Vastuuttomat maansiirrot ovat aiheuttaneet maanvyöryjä, jotka tuhoavat teitä ja metsiä ja kerryttävät lietettä joenuomiin. Kivenmurskauksesta syntyvä pöly on tehnyt riisipelloista hedelmättömiä ja aiheuttanut sairauksia ruokaa etsiville eläimille.

Lupaukset korvauksista kärsimyksistä ovat osoittautuneet tyhjiksi. Paikallishallinnon ja projektin edustajien välillä on vaihdettu lahjuksia.

Projektista päätettiin 2003 ennen tietoa Kioton pöytäkirjan voimaantulosta. Onkin epätodennäköistä, että hankepäätöksessä olisi huomioitu puhtaan kehityksen mekanismi. Jos se olisi vaikuttanut pankin lainapäätöksiin, mukaan olisi pitänyt liittää analyysi, johon arviot perustuivat.

Lisätietoja *www.cdm-watch.org*

Muslimi pelasti Times Squaren

New Yorkissa toukokuun alussa epäonnistunut pommi-isku on nostanut jälleen kerran esille muslimeihin suunnatun väkivallan vaaran. Syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen satunnainen väkivalta arabeilta näyttäviä ihmisiä ja jopa latinalaisamerikkalaisia kohtaan kasvoi. Vihan kohteeksi joutuivat myös sikhit, jotka pukeutuvat uskonnollisista syistä turbaaniin.

Nyt rotuvihaa lietsotaan jopa mediassa: Fox-uutiskanavan suosituin uutisankkuri **Bill O'Reilly** kritisoi New Yorkin pormestaria **Michael Bloombergiä**, kun tämä kehotti kaupunkilaisia pitäytymään väkivallasta maan pakistanilaisia siirtolaisia kohtaan 4. toukokuuta.

Yhdysvaltalaisessa mediassa pommi-iskun sankareiksi nostettiin kaksi Vietnamin sodan veteraania, joiden sanotaan hälyttäneen poliisin paikalle. Nämä syntyperäiset katukauppiaat ovat saaneet kunnian lisäksi jopa kiitossoiton presidentti **Barack Obamalta**. Samaan aikaan asioiden todellinen kulku on jäänyt huomiotta. *Democracy Now!* -uutisohjelman mukaan pommin huomasi ensimmäisenä siirtolainen ja muslimi: senegalilainen katukauppias, jonka koju oli aivan pommiauton vieressä, ja joka kiinnitti siihen naapureidensa huomion.

Times Squaren pommi-isku osoitti myös, kuinka tehotonta vuoden 2001 jälkeen kasvanut turvallisuusteknologia todellisuudessa on. Lukemattomat valvontakamerat New Yorkissa eivät pysäyttäneet pommittajaa, eikä niistä ollut myöskään apua hänen löytämisekseen. **Faisal Shahzad** otettiin loppujen lopuksi kiinni käyttämällä perinteistä Sherlock Holmesin päättelyä.

Israel elää sotasensuurissa

Israelilaisessa mediassa on puitu erikoista tapausta, josta ei voinut lukea mitään pitkään aikaan maan omissa medioissa.

Jutun keskellä ovat entisen israelilaisen sotilaan **Anat Kammin** vuotamat dokumentit *Haaretz*-lehden toimittajalle **Uri Blaulle**. Dokumenttien mukaan Israelin sotajoukot ovat suorittaneet maan korkeimman oikeuden laittomaksi julistamia salamurhia palestiinalaisalueilla.

Maan sotilasviranomaiset sensuroivat Blaun kirjoittaman jutun aiheesta vuoden 2008 loppupuolella. Joulukuussa 2009 maan turvallisuuspalvelu Shin Bet pidätti Kammin salaa. Blau vältti saman kohtalon olemalla samaan aikaan matkoilla. Hän piilottelee tällä hetkellä Lontoossa, ja hänen kertomansa mukaan Shin Bet on uhannut kidnapata hänet Israeliin tuomittavaksi.

Koska tapaus oli huhtikuuhun asti sensuurissa, Haaretz pystyi koko kevään sanomaan vain, että sen oma journalisti on maanpaossa syistä, joista se ei voi kertoa, liittyen asioihin, joita lehden ei ole mahdollista tarkentaa. Myöskään Kammin nimeä ei saa Israelissa julkaista tämän tapauksen yhteydessä. Israelilaisten oli pakko seurata tapauksen kulkua ulkomaisista medioista.

Blaun julkaisemat paljastukset ovat vain osa Kammin yli 2 000:sta sivusta salaisia dokumentteja. Kamm on tällä hetkellä kotiarestissa ja odottaa oikeudenkäyntiä.

Bolivian vaihtoehtoinen ilmastokokous

Suomessakin toukokuussa vieraileva Bolivian presidentti **Evo Morales** oli siinä määrin pettynyt viime joulukuiseen Kööpenhaminan ilmastokokoukseen, että päätti kutsua Cochabamban kaupunkiin koolle oman ilmastokokouksensa. Tarkoitus oli antaa puheenvuoro niille, jotka kokivat tulleensa sivuutetuiksi Kööpenhaminan neuvotteluprosessissa.

Eri maiden kansalaisjärjestöjen edustajilla olikin kokouksessa merkittävä rooli ja he työskentelivät kaupungin jalkapallostadionille pystytetyssä jättiteltassa 17 työryhmässä.

Bolivian hallitus ehdotti, että luonnolle pitäisi antaa oikeuksia, jotka suojelevat sitä tuhoamiselta ja joiden rikkomisesta seuraisi kansainvälisellä tasolla langetettavia sanktioita. Ehdotukseen myös kuuluivat kompensaatiot maille, jotka joutuvat kärsimään ilmastonmuutoksen seurauksista. Boliviassa pelätään, että kahden suuren kaupungin vesivarastona toimivat vuoristojäätiköt sulavat ilmastonmuutoksen myötä. Morales sanoi, että taistelussa ilmastonmuutosta vastaan tarvitaan alkuperäiskansojen arvoja.

Korkeakouluissa sopu kaukana

Opiskelijapolitiikassa kuohuu yliopistolakiuudistuksen jälkeenkin.

Itsepintaiset lukukausimaksuideat pyrkivät esiin, vaikka kaikki puolueet vuorotellen kiistävätkin niiden täytäntöönpanohalut, ainakin ”tällä hallituskaudella”. Opetusministeriö puolestaan on löytänyt ajatuksen työurien pidentämisestä ja haluaa nuoret entistä nuorempina sisään oppilaitoksiin ja niistä ulos. Ministeriö on viime aikojen raporteissaan linjannut vahvasti muun muassa opiskelijavalinnoista, jotka ovat perinteisesti yliopistojen omaan toimivaltaan kuuluva asia.

Yliopistot ovat vielä pysytelleet melko hiljaa, mutta pinnan alla kuplii. Maanlaajuinen lakko 18. maaliskuuta peruuntui kun työsopimuksesta päästiin sopuun, mutta yt-neuvotteluja käydään ja yksiköiden lakkauttamisesta on uutisoitu. Myös opintotukea ollaan uudistamassa. Asiaa valmistelevan opintotuen kehittämisen johtoryhmän käsiä sitoo vaatimus ehdotettavien muutosten kustannusneutraaliudesta.

Pensselitädit kunniaan

Korkean keskiarvon tytöt hakeutuvat nykyään entistä hanakammin ammattikouluihin lukion sijasta. Syyksi arvellaan sisustusohjelmien vaikutusta: esimerkiksi maalaus ja pintakäsittely koetaan trendikkäinä ja mielenkiintoisina aloina. Aiemmin tällaisia ammatillisia aloja ovat hallinneet heikohkon keskiarvon pojat.

Oulun ammattiopistossa asiasta ollaan *Helsingin Sanomien* uutisoinnin mukaan ihan huolissaan, ja tyttöjen ylivaltaa on yritetty horjuttaa järjestämällä pintakäsittelylinjalle pääsykokeet. Ei auttanut tämäkään tyttöjenvastainen varotoimi, sillä ei-toivotut, älykkäät ja ahkerat tytöt valtasivat pääsykoepaikatkin. Opiston opintoasiainsihteerin mielestä tilanne on valitettava.

Ydin ilmaisee myös huolensa siitä, miten käy amisten maineen syljeskelevinä karvanoppa-autonrassaajina, kun ammattikoulut näyttävät täyttyvän älykkäistä ja motivoituneista opiskelijoista. Pensselisedistä tulee pensselitätejä – mihin on maailma menossa…

Olkiluoto-3 maailman seitsemänneksi kallein rakennelma

Suomessa ei ole kilpaile maamerkkien osalta Kheopsin pyramidien tai Eiffel-tornin kanssa. Silti maahamme on saatu yksi rakennelma, joka ainakin kustannuksiltaan on maailman huippuluokkaa.

Olkiluodon kolmas ydinvoimala on Wikipedian mukaan maailman seitsemänneksi kallein rakennelma, joka on maksanut tähän mennessä jo yli seitsemän miljardia dollaria. Koska voimalan valmistuminen kestänee vielä pari vuotta, voidaan jännittää, kipuaako sen hinta listalla seuraavina olevien vuonna Alaskan öljyputken (kahdeksan miljardia) sekä Yhdysvaltojen CVN-78-lentotukialuksen (8,1 miljardia kappale) ylitse. Neljäntenä listalla olisi Quebecissä sijaitseva vesivoimaa tuottava pato, jonka hinta on 13,8 miljardia dollaria. Näihin lukemiin Olkiluoto 3:n kustannukset eivät toivottavasti yllä. Sijoilla kaksi ja kolme on myös vesivoimaloita.

Maailman kallein yksittäinen objekti on Kansainvälinen avaruusasema, jonka hinta on täysin omassa luokassaan: 157 miljardia dollaria. Muita ydinvoimaloita ei kolmenkymmenen kärjessä ole.

Köyhyyden AMMATTILAISET

Tämä on tarina yhdestä Euroopan syrjityimmistä kansoista. He asuvat nyt myös Suomessa joutomailla ja ihmisten silmiltä piilossa.

Kevväällä Suomen illat ovat vielä kylmiä. Tuuli pureutuu ihoon takin läpi ja saa ihmisen hytisemään.

- Vino aici, vino aici, **Adam** viittaa minulle ja pyytää astumaan sisälle hänen perheensä kotiin. Lasten leikkimökin palasista ja joutomailta kerätystä puusta rakennetun pienen vajan seinät on eristetty vaahtomuovipatjoilla. Puolet sen tilasta vie iso sänky, jolle mahtuu nukkumaan kaksi ihmistä. Seinillä riippuu värikkäitä kankaita. Ikkunan vierellä on matala pöytä ja sähköhella, jonka kaikki levyt ovat päällä. Se on huoneen ainoa lämmönlähde. Pian myös muut **Ceausun** perheen jäsenet tulevat sisälle lämmittelemään.

Näin eletään Helsingin joutomailla, romanisiirtolaisten leirissä. Mökin vierelle on pysäköity asuntovaunuja ja pystytetty majoja. Täällä asuu useita kymmeniä ihmisiä, miehiä, naisia ja lapsia. Jotkut nukkuvat autoissaan. Romanit ovat tulleet Suomeen paremman elämän perässä, Ceausun perheen vanhin, **Vlado**, kertoo minulle.

- Meillä ei ole Romaniassa mitään. Ei kouluja, ei työtä, ei rahaa. Suomessa asiat ovat paremmin. Romanialaiset eivät välitä meistä, monet ovat siellä rasisteja. Mutta suomalaisilla on hyvä sydän, hän kertoo.

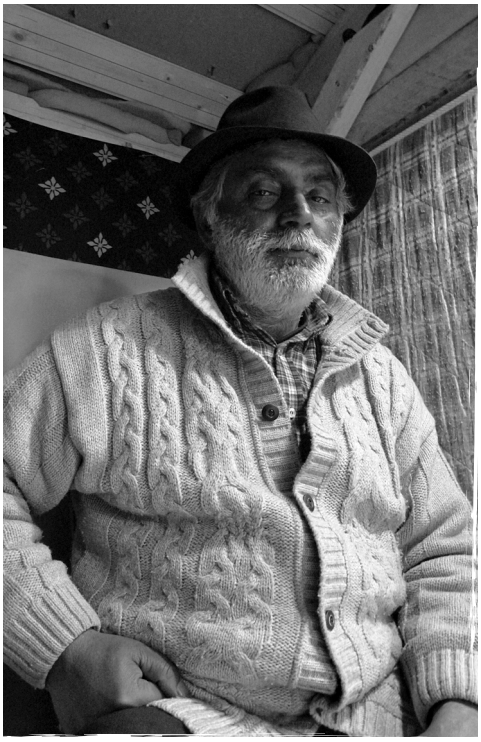

Kerjäläiset kuvataan usein kasvottomina. Kaduilla kyyhöttävät ovat kuitenkin ihmisiä iloineen, pelkoineen ja toiveineen.

> Kotimaassaan romanit on käytännössä eristetty kokonaan rinnakkaiseen köyhyyden maailmaan, jolla ei ole mitään tekemistä virallisen Romanian kanssa.

Vuosisatoja yhteiskunnan ulkopuolella

Romanit ovat taloudellisia siirtolaisia, jotka pakenevat kotimaansa olosuhteita. Heidän kokemansa syrjintä ja eristys yhteiskunnasta on vuosisatoja vanhaa. Vielä 1850-luvun lopussa Romanian romanit olivat orjia, jotka vapautettiin viimeisenä ihmisryhmänä Euroopassa. He ovat tämän jälkeenkin eläneet yhteiskuntien ulkopuolella siirtolaisina ja irtolaisina.

Viime vuosisata oli Itä-Euroopan romaniväestölle kohtalokas. Jopa puolet alueen romaneista tapettiin toisen maailmansodan aikaan. Jotkut romanikielistä katosivat kokonaan. Rautaesiripun takana perinteisestä vaeltavasta kulttuurista tehtiin laitonta. Monet naisista pakkosteriloitiin vielä itäblokin purkamisen jälkeen – Tsekin tasavallan oikeusasiamiehen mukaan viimeinen tapaus maassa oli vuonna 2001.

Romania lupasi liittyessään Euroopan unioniin parantaa suurimman vähemmistöryhmänsä asemaa. Tästä huolimatta muutosta ei ole tapahtunut. EU:n perusoikeuksien viraston tekemän tutkimuksen mukaan maan romanit on käytännössä eristetty kokonaan romanialaisesta yhteiskunnasta.

- **Ceauşescun** aikaan asiat olivat paremmin. Hän kohteli romaneja tasavertaisena, 59-vuotias Adam muistelee.

Nykyisin omissa kylissään asuvat romanit elävät köyhyyden ja eristyksen maailmassa, jolla ei ole mitään tekemistä virallisen Romanian kanssa. Tästä kertoo monien koulutustaso.

- Kävin koulua, mutta en osaa lukea kunnolla, 27-vuotias **Shakira** kertoo minulle.

- Osaan lukea A:n, B:n ja C:n, en sitä enempää.

Perhe-elämää kaukana kotoa

Vuosisatojen sorrosta huolimatta romanien kulttuuri on vahva. Romanit ovat saapuneet Suomeen kaukaa, ilman rahaa ja osaamatta kieltä. Mukana tulleiden perheenjäsenten tuki on tärkeä. Ceausun perheen mukana tuli setä, täti, kolme sisarusta ja aviomies.

- Haluan lapsilleni paremman alun elämälle, kuin itse sain. Minulla ei ole mitään ammattia, **Denisa** sanoo.

Nyt Suomen viranomaiset ovat iskeneet suoraan tämän kulttuurin keskelle. Muutamaa viikkoa aiemmin leirissä käyneet Helsingin sosiaaliviranomaiset uhkasivat ottaa lapset pois, jos he pysyvät kaupungissa. Uhkaus on luonut jännittyneen ilmapiirin leiriin: leirin lapsista ei mielellään puhuta lainkaan.

- Saan Romaniassa 20 euroa kuukaudessa lapsilisää, muutaman kympin lisää sosiaaliavustusta. Vuokran ja ruoan jälkeen käteen ei jää mitään, Denisa kertoo.

Denisan kolme kouluikäistä lasta jäivät Romaniaan äidin hoidettavaksi.

- Voin soittaa heille kaksi kertaa viikossa. Mutta Romaniaan soittaminen on kallista, hän kertoo.

Köyhällä ei ole oikeuksia

Romanien köyhyyttä suunnitellaan nyt kriminalisoitavaksi. Kokoomuksen helsinkiläinen kansanedustaja **Juha Hakola** teki huhtikuun lopulla lakialoitteen, joka kieltäisi kerjäämisen sakkorangaistuksen uhalla. Suurin osa leirin asukkaista saa tulonsa suomalaisten hyväntahtoisuuden ansiosta.

- Ihmiset ovat usein ystävällisempiä muualla Suomessa, Denisan sisko **Andrea** sanoo viime kesän kokemuksien perusteella.

- Helsingissä ihmiset antavat vain vähän rahaa, joskus saan viisi tai kymmenen euroa, joskus menee monta päivää, että en saa mitään. Jyväskylässä, Tampereella tai Turussa voi tienata enemmän, hän kuvaa.

- Helsingissä minulle sanotaan kadulla 'vitu, satana'. Mitä se tarkoittaa? hän kysyy.

Perhettä tervehtimään tulleiden naapureiden tarinat ovat hyvin samanlaisia. Romanian maaseudulta matkaa on taitettu yksin tai perheen kanssa edellisvuosien kokemuksien ja kuulopuheiden perusteella. Kotimaassa odottavat perheet, joille lähetetään ansaittuja tuloja.

Muutamille on löytynyt työpaikka suomalaisten avulla esimerkiksi siivoojina, mutta suomenkielen taitamattomuus tekee tästä vaikeaa. Yhteistä kieltä viranomaisten kanssa ei ole, eikä tilanne parane ennen kuin tapaamisiin tulee suomalaisia pitämään puolia.

- Mutta en halua oikeasti kerjätä. Kuka sitä haluaisi? naapuri sanoo minulle.

- Haluaisin tehdä oikeita töitä. Osaan maalata, rakentaa taloja, korjata autoja. Voitko auttaa minua löytämään työpaikan? hän pyytää.

Vaikka odottavan aika on pitkä, leirissä ei seisota toimetta. Vesi pitää kantaa läheisestä hanasta, polttopuut pitää pilkkoa, asuntoautot ja talot ovat sisältä siistejä. Avuksi on tullut suomalaisia kansalaisaktivisteja, mutta Helsingin kaupunki ei ole näiden pyynnöistä huolimatta järjestänyt romaneille bajamajoja tai jätteenkuljetusta.

Romanit ovat köyhyyden ammattilaisia. Monet rakentavat väliaikaista kotia suomalaisten poisheittämillä tavaroilla. Isäntäperheeni on vasta vaihtanut oveen oikeat saranat nahkaisten

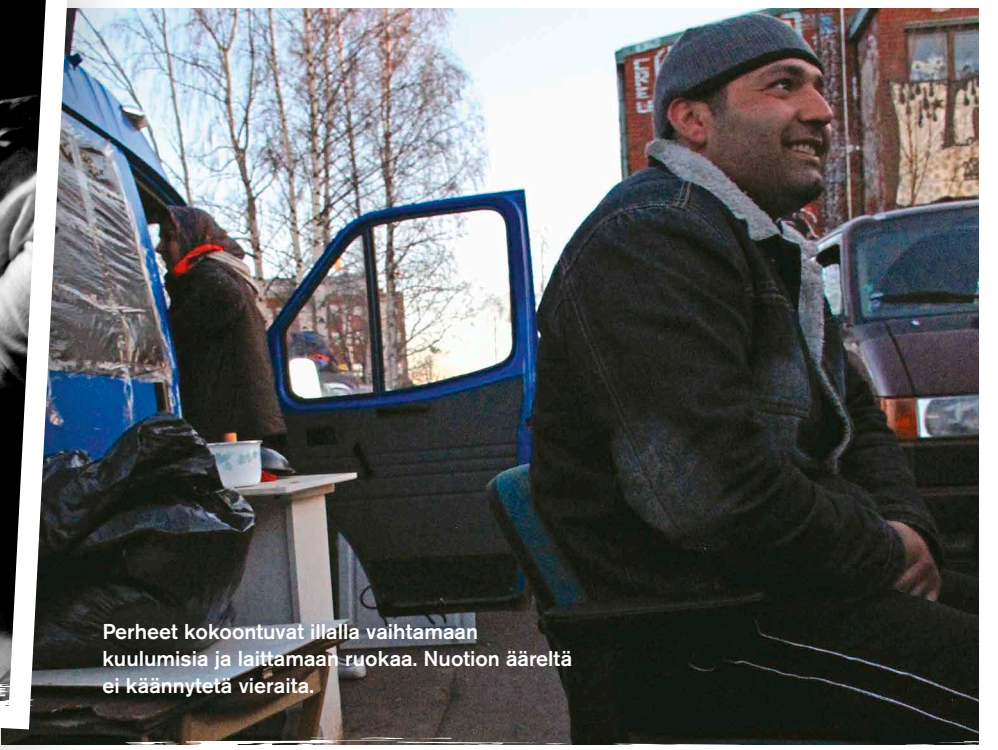

Perheet kokoontuvat illalla vaihtamaan kuulumisia ja laittamaan ruokaa. Nuotion ääreltä ei käännytetä vieraita.

tilalle. Denisan mies **Emilian** kunnostaa huolella rikkonaista pyörää menopeliksi. Teollisuusalueelta on pitkä matka keskustan vilkkaimmille kaduille, joilla rahaa kerjätään.

Muuten ilmapiiri on rento. Pihalla pelataan palloa ja vaihdetaan naapurien kanssa kuulumisia. Rikkonainen potkulauta pyörii lasten leikeissä. Suomalaisten romanien auton ajaessa pihaan ihmiset kerääntyvät sen ympärille. Tarjous vaatelahjasta otetaan ilomielin vastaan.

Tästä huolimatta tämä ei ole yhtenäinen joukko ihmisiä, vaan heidät on ajanut yhteen olosuhteiden pakko. Monet naapurit ovat tutustuneet toisiinsa vasta Suomessa.

Päivän ainoa ateria

Andrea tuo mökkiin ison kattilallisen vettä, joka alkaa kiehua hellalla. Perheen äiti leikkaa pöydällä lihanpalasia, paprikaa ja sipuleita ja panee ne kattilaan. Isä kertoo minulle sen olevan hänen päivän ainoa oikea ateria.

- Jos et syö lainkaan, tulee huono olo, hän neuvoo.

Äiti kuorii rasvan pois pinnalta, lisää suolaa, ja soppa alkaa valmistua. Perheen pojat tulevat sisään suihkusta, kuulen ulkoa musiikkia ja naurua. Muutama alkaa tanssia nuotion valossa.

- Jääthän meidän luokse syömään? minulta kysytään, kun ilta jo hämärtyy yön pimeydeksi.

Janne Hukka on Ytimen toimitussihteeri.

Haastateltujen nimet on muutettu.

Kuvat: Janne Hukka

Siirtolaisten asema ei ole helppo. Mereltä puhaltavan tuulen tuoma kosteus tunkeutuu asumusten ja vaatteiden sisälle.

Matkalla EUROOPAN YTIMEEN

Ahdinko ei tunne rajoja. Eurooppaan pyrkii vuosittain lukematon määrä ihmisiä, joiden siirtolaisuus on pitkälti piilossa, kirjoittaa **Anitta Kynsilehto**.

Tämän vuoden tammi-helmikuun vaihteessa vietin puolitoista viikkoa Belgiassa ja Pohjois-Ranskassa kartoittaen liikkeellä olevien ihmisten tilanteita, toiveita ja tulevaisuudensuunnitelmia. Brysselistä alkanut matka ei kuitenkaan kohdistunut Euroopan unionin toimielimissä työskentelevien korkeapalkkaisten expattien tilanteisiin, vaikka myös heidän työnsä jälkiä tulinkin seurailleeksi. Ilmastoitujen hienostohotellien, gourmet-ravintoloiden ja yliopistosalien sijaan suurin osa ajasta kului luonnollisen viileissä tiloissa: satama-alueiden ruuanjakopaikoilla, vallatuissa taloissa ja Calais'n ympäristön enemmän tai vähemmän epävirallisissa telttaleireissä

Tammikuinen Pohjois-Ranska on kylmä: lämpötilat vaihtelevat yön -7 asteesta päivän +5 asteeseen. Mereltä puhaltava tuuli tunkeutuu paksuimmankin villapuseron alle, ja kosteus hiipi sisään farkunlahkeesta aivan arvaamatta.

Vierailuni aikaan maailman tiedotusvälineet suolsivat uutisia Haitin maanjäristyksen aiheuttamista tuhoista ja sen aiheuttamista kurjista ihmiskohtaloista. Myös kansainväliset avustusjärjestöt olivat kiitäneet paikalle.

Sen sijaan Atlantin rannalla jo vuosikausia, ellei pian vuosikymmeniä, käynnissä ollut humanitaarinen katastrofi on keskeiseen sijaintiinsa nähden houkuttanut varsin harvoja kansainvälisiä järjestöjä paikalle.

Loputon matka maailman ympäri

Vierailuni aikana kohtasin suuren osan maailman konflikteista silmästä silmään: liikkeellä olevat ja matkan varrella Calais'n alueelle pysähtyneet ihmiset olivat tulleet Afganistanista, Eritreasta, Irakista, Iranista, palestiinalaisalueilta, Somaliasta ja Sudanista vain muutamia mainitakseni.

Matkaa Calais'hin oli taitettu kuukausia, ja kulkuvälineinä olivat useimmat käyttäneet rekka-autoja ja pieniä veneitä etapista riippuen. Välillä taivalta oli tehty jalkaisin, ajoittain lumihangessa kahlaten. Matkan eri osista oli maksettu yhteensä useita tuhansia euroja, suurelta osin perhekuntien ottamien velkojen avulla, ja monet matkatovereista olivat menehtyneet matkalla.

Calais'hin oli pysähdytty viimeistä ponnistusta varten yrityksenä yltää Englannin kanaalin yli Ison-Britannian puolelle, missä onnellisen arjen työmahdollisuuksineen toivottiin viimein avautuvan. Usein nämä odotukset osoittautuvat turhiksi: Iso-Britannia palauttaa säännöllisesti esimerkiksi afganistanilaisia takaisin kotimaahansa, eikä töitäkään enää löydy joka kadunkulmasta niin kuin edelleen kuvitellaan.

Suurin osa leireille pysähtyneistä matkalaisista oli nuoria miehiä; nuorin yksin liikkeellä oleva poika, jonka itse tapasin, oli 11-vuotias. Koulureppua muistuttavien matkatavaroidensa kanssa hän näytti omalta esikoiseltani, mutta koulupäivän sijaan poika lepäsi päivän yrittääkseen taas yöllä rekka-auton kyytiin ja jatkaakseen näin loputtoman kaltaista matkaansa kohti Iso-Britannian ihmemaata.

Suurin osa leireille pysähtyneistä matkalaisista oli nuoria miehiä; nuorin yksin liikkeellä oleva poika, jonka itse tapasin, oli 11-vuotias. Koulureppua muistuttavien matkatavaroidensa kanssa hän näytti omalta esikoiseltani.

Kafkamainen tervetuliaistoivotus

Liikkeellä olevia kutsutaan yleisesti laittomiksi tai dokumentoimattomiksi siirtolaisiksi. Dokumentoimattomuuden sijaan hämmästyttävän monella on kuitenkin jonkinlainen todiste Euroopan unionin jäsenvaltiossa oleskelusta esimerkiksi humanitaarisista syistä myönnetty määräaikainen oleskelulupa Italiassa. Ovatpa paikalliset aktivistit tavanneet jopa henkilöitä, joilla on kymmenen vuoden oleskelulupa Ranskassa.

Dokumentointipyrkimyksiin kuuluu myös tapa, jolla Etelä-Euroopan maihin rantautuneiden sormenjäljet pyritään välittömästi tallentamaan Eurodac-sormenjälkitietokantaan. Sormenjälkijärjestelmän taustalla on niin kutsuttu Dublin II, eli vastuunasetusdirektiivi, jonka virallisena tavoitteena on tarkalleen määrittää se valtio, jonka vastuulla mahdollisen turvapaikkahakemuksen käsittely on.

Käytännössä kuitenkin esimerkiksi Kreikassa sormenjäljet tallennetaan tietokantaan, mutta tulijalle ei anneta tietoa eikä tilaisuutta jättää turvapaikkahakemusta, tai hakemuksen käsittely venyy kohtuuttoman pitkäksi. Italiasta moni jatkaa matkaansa muualle siksi, että työllistymiseen tarvittavaa kielikoulutusta tai edes ihmisarvoisia asuinolosuhteita ei ole mahdollista saada virallisesta oleskeluoikeudesta huolimatta.

Humanitäärinen kriisi Euroopan sydämessä

Siirtolaisten asema ei ole kuitenkaan muuallakaan helppo. Tästä kertoo hyvin se, että kesän 2009 alussa Calais'n kaupunkiin avattiin YK:n Pakolaisasiain päävaltuutetun UNHCR:n aluetoimisto. Toimiston tehtävä on tiedottaa alueella liikkuville ihmisille mahdollisuuksista hakea turvapaikkaa sekä paluupolitiikkaan liittyvistä vaihtoehdoista yhteistyössä Kansainvälisen siirtolaisjärjestön IOM:n kanssa. Julkisena tavoitteena on myös turvapaikkaa hakevien avustaminen turvapaikan hakemiseen liittyvän byrokratian koukeroissa, mutta yhden työntekijän ja tulkin tiimi ei tähän juuri ehdi.

Tästä huolimatta Calais'n kaupunki on viime kesästä alkaen pyrkinyt entistäkin tehokkaammin siivoamaan vaeltajat katukuvastaan, minkä vuoksi yhä useammat majailevat kaupungin ulkopuolella ja aiempaa laajemmalla alueella. Hajautuminen tekee tiedon välittämisestä ja hätäavun tarjoamisesta entistäkin vaikeampaa.

Myös Maailman lääkärit –järjestö, Médecins du Monde, ylläpitää terveyspalveluja ja antaa hätäapua Dunkerquen ympäristössä majaileville matkalaisille. Alueella on yksi palkattu työntekijä ja vapaaehtoisina toimivia lääkäreitä. Valtaosa päivittäisestä avustustyöstä toteutetaan lukuisten paikallisten yhdistysten vapaaehtois työntekijöiden toimesta niin Calais'n kaupungissa kuin Nord-Pas-de-Calais'n alueen muissa kaupungeissa ja kylissä. Eräs ruuanjakopisteessä haastattelemani vapaaehtoinen avustustyöntekijä totesi, ettei ole ollut hätäaputehtävissä kovinkaan kauan: "Vasta seitsemän vuotta olen toiminut näissä tehtävissä."

Calais'n kaupungissa on muutama suihku, joita kaupungissa oleskelevat sadat matkalaiset voivat käyttää. Tammi-helmikuun vaihteessa näistä oli käytössä neljä ja ne sijaitsivat kaukana kaupungin keskustasta. Paikalliset järjestöt tarjoavat omalla kustannuksellaan kahdesti päivässä lämmintä ruokaa, joka nautitaan ulkosalla.

Kylmyyden vuoksi alueelle oli julistettu hätätila, ja kaupunki oli antanut paikallisten järjestöjen käyttöön salin, minne nämä saivat majoittaa matkalaisia. Hätämajoitus oli käytössä klo 18–10, aamulla rakennuksesta oli poistuttava kaupungin johdon vaatimuksen mukaisesti. Iltaisin yöpyjille jaettiin pahvinkappaleita patjoiksi ja vilttejä peitoiksi, jotka sitten aamuisin kerättiin takaisin. Tarttuvien tautien leviämistä näissä olosuhteissa on mahdotonta välttää, joten esimerkiksi syyhyepidemia ei ole lainkaan tavaton ilmiö.

Niin kauan, kun elinolosuhteet lähtöalueilla ovat kestämättömät, lähtijöitä riittää. Osa heistä tulee jatkossakin päätymään myös Euroopan unionin alueelle – miten tulijoiden saapumiseen vastataan Euroopassa, joka väittää olevansa universaalien ihmisoikeuksien kehto ja niiden vankkumaton puolustaja kautta maailman?

Anitta Kynsilehto työskentelee tutkijana Tampereen yliopiston Yhteiskuntatutkimuksen instituutissa Suomen Akatemian projektissa Siirtolaisen kehon poliittisuus: poliittinen yhteisö, toimijuus ja hiljaisuus.

Kuvat: Anitta Kynsilehto ja Caterina Spissu

Vantaalla on ruokajonojen PARATIISI

Minimitulolla eläville ruoka-apu on valtava tuki. Monissa kaupungeissa ei silti osata järjestää jakelupaikkoja säädyllisellä tavalla, kertoo Lenkkiä leipäjonosta -blogin kirjoittaja Janne Hukalle.

> Vanhentuvan ruoan jonottamiseen on valtava henkinen kynnys. Kun tähän lisätään pakko käydä tarpeilla puskassa tai porttikongissa, jonottajilta viedään ihmisarvo.

Myyrmäen ostoskeskuksen takana sijaitsevan entisen terveyskeskuksen ovella käy silti kuhina. RuokaApu ry:n järjestämään ruokajakeluun on tullut tällä kertaa 450 ihmistä.

- Tämä on aika normaalia. Ihmisiä on hieman vähemmän, sillä eilen maksettiin toimeentulotuet ja eläkkeet. Kukaan ei lähde jonottamaan tänne huvin vuoksi, Lenkkiä leipäjonosta -blogin kirjoittaja **M.M.** kuvaa.

Terveyskeskuksen sisällä on tungosta. Ennen ruokasäkkien jakoa kahvitellaan ja järjestetään hartaustilaisuus. Kävijät ovat monennäköisiä: lapsiperheitä, keski-ikäisiä, eläkeläisiä ja maahanmuuttajia. Ilmapiiri on rento ja ystävällinen. Täällä tavataan tuttuja ja vaihdetaan kuulumisia. Lapsille on oma leikkinurkkaus.

M.M. on kirjoittanut blogiaan leipäjonojen arjesta nimettömänä jo toista vuotta. Kiinnostus aiheeseen lähti omakohtaisesta kokemuksesta ja tiedon puutteesta: leipäjonojen asiakkaiden näkökulmaa ei mediassa tuoda juurikaan esille.

- Ruoka-avustustoiminnan henkilöiminen **Hursteihin** on muodostunut 1990-luvun jälkeen viralliseksi totuudeksi ruokajonoista ja köyhyydestä. Helsinginkadun jaossa oma kokemus on vastannut sitä alistuneen nuutunutta mediakurjuutta, minkä näkee sateisista valokuvista kyhjöttävistä jonottajista, M.M sanoo.

- Sisätiloilla, vessoilla ja mahdollisuudella istua alas on enemmän merkitystä, kuin kuntien kiinteistövirastoissa varmasti voidaan kuvitella. En ole koskaan nähnyt leipäjonoista lehtijuttua, jossa ei olisi ollut kuvituksena harmaassa säässä etukumarassa jonottavia ihmisiä. Esimerkiksi Helsingissä kaukaisen galaksin kummajaisille ei pidetä tarpeellisena tarjota ruokajonoihin kunniallisia sisätiloja tai edes bajamajoja.

Kuka haluaa jonottaa pakkasessa?

Äänentoistojärjestelmä kajahtaa päälle. Puhutaan Jeesuksesta ja rukoillaan, että elintarviketyöläisten lakko ei vaikuttaisi ruoan saantiin. Myyrmäelle ruoka tulee pääosin Keskon kaupoista, HOK-Elannon politiikkana on jakaa vain leipää.

M.M:n mukaan vanhentuvan ruoan jonottamiseen on valtava henkinen kynnys jo ilman tuntien seisomista kansan katseltavana. Kun tähän lisätään pakko käydä tarpeilla puskassa tai porttikongissa, jonottajilta viedään ihmisarvo. Vaippojen vaihtokaan ei luonnistu pakkasessa.

- Ruokajono on monille viimeinen ja vuosia viivytetty vaihtoehto. Tästä huolimatta lähes jokaisen kaupungin pitäisi hävetä kykenemättömyyttä kohdistaa resursseja edes vaikka vain kolmannelle sektorille, että köyhimmillä olisi mahdollisuus siihen todelliseen viimeiseen luukkuun, mihin sosiaalitoimistostakaan ei enää ohjata.

- Suurimmassa osassa maata ruokapankkien ja muiden ruoka-avustussysteemien tilanne on joko olematon tai riipaiseva. Tampereella avun saaminen vaatii kaikkien mahdollisten todistusten selvittämistä diakoniatyöntekijälle. Sitten vasta harkitaan, onko asiakkaan ruoka-avun tarve todellista. Rovaniemellä käydään sama rumba: elämä papereina näytille, mielenterveyden ja perhetilanteen ja velkojen yksityiskohtainen kuvailu ja sen jännittäminen, vaikuttaako riittävän köyhältä, vai tuomitaanko tekoköyhäilijäksi, M.M. kuvaa.

Hartaustilaisuuden jälkeen alkaa arvottujen numeroiden huuto. Ihmiset muodostavat jonon, ja terveyskeskuksen pikkuhuoneista kasseihin putoaa lihaa, eineksiä, vihanneksia ja leipää. Jonon edetessä työntekijät pitävät huolen, että jokainen saa jotakin. Ruokapussien sisältö vaihtelee reippaasti: joskus ruokaa saa kantaa sylikaupalla, joskus antimet ovat pienemmät.

- Suurin ongelma on vanhentuvaa ruokaa jakavien kauppojen määrä ja jakelutilojen puute. Tämäkin rakennus on purkamisuhan alla, ja sen tilalle suunnitellaan uutta Prismaa. Samaan aikaan kävijämäärät ovat kasvaneet sadoilla muutaman vuoden aikana pääosin puskaradion kautta, M.M. sanoo.

- Mutta samalla ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan yksinkertaisesti vain poliittista tahtoa. On tärkeää muistaa, että minimillä elävälle ruokaapu on todella iso apu. Se vapauttaa niitä vähäisiäkin varoja johonkin muuhun, hän lisää.

Ja mitä kahden tunnin jonotuksesta saa? Päivän saldona on kaksi muovipussillista hyvää ruokaa: pakastettua kanaa ja lammasta sekä maitoa, pullaa, salaattia, kurkkua, sitruunoita ja leipää.

Janne Hukka on Ytimen toimitussihteeri.

Kuva: Janne Hukka

Lenkkiä leipäjonosta -blogia voi lukea osoitteessa leipajono.blogspot.com, josta löytyy myös kattava valtakunnallinen hakemisto ruoka-apua jakavista paikoista.

Sampsa Oinaala

Maaseudulla köyhyys on suhteellista

Elintasokuilun kasvaessa maaseutu hiljenee. Kasvukeskuksien ulkopuolella vähätuloisuus voi kuitenkin tarkoittaa suuria sosiaalisia verkostoja ja rikasta ihmiselämää.

Köyhyys on aina suhteellista. Ihmisen rahallinen tulotaso riippuu siitä, mihin sitä verrataan. Verrataanko eurooppalaiseen, suomalaiseen vai alueelliseen keskiarvoon? Tai verrataanko tuloja menoihin, elinkustannuksiin?

Ihmisten tulotasoa katsottaessa Suomi on jakautunut ja jakautuu entisestään. Aluepolitiikka on vaihtunut uusliberalismiin, kehitys keskittämiseen. Väki ja voimavarat valuvat metropoleihin. Periferia laajenee ja sen syrjäisyys syvenee entisestään.

Metropoleihin keskittyvät myös kovapalkkaisimmat työpaikat. Menestyvillä kaupunkiseuduilla tulotaso on usein muuta maata suurempi. Myös työllisyys on korkeampi. Vastaavasti syrjäseuduilla on usein tarjolla pienipalkkaisempia töitä ja työttömyys on yleisempää.

Suomen köyhimmät alueet eivät löydy kaupungeista – eivät edes huonomaineisista lähiöistä. Kun tulotasoa on vertailtu esimerkiksi postinumeroalueittain, keskittyvät pienituloisimmat alueet yleensä Itä- ja Pohjois-Suomen haja-asutusalueille.

Maalaisen elämä on halpaa

Onko syrjäseutujen elämä sitten köyhempää ja kurjempaa? Ovatko syrjässä metropoleista asuvat syrjäytyneitä?

Vertailuissa unohdetaan usein, että tulojen lisäksi on hyvä verrata myös menoja. Varsinkin pienissä taajamissa ja kaupungeissa asuminen on huomattavasti halvempaa kuin metropoleissa. Asuntojen ja vuokrien hinnat voivat olla pienimmillään vain murto-osa suurten ja kasvavien kaupunkien vastaavista.

Myös palvelut ovat usein halvempia pienillä paikkakunnilla. Tukanleikkuun, autonhuollon tai ravintolalounaan saa halvemmalla. Vastaavasti juuri mikään peruspalvelu, ehkä polttoaineita lukuun ottamatta, ei ole oleellisesti kalliimpi. Esimerkiksi peruselintarvikkeiden tai puhelinliittymien hinnat ovat samalla tasolla koko maassa.

Pikkukaupungissa tai kirkonkylässä voi siis samalla palkalla itse asiassa saada paljon enemmän. Halvimmalla selviytyy, jos työpaikka on lähellä, eikä liikkumiseen tarvita omaa autoa.

Suomessa maaseudulla elää ihmisiä osittain rahatalouden ulkopuolella. Pienet tulot eivät haittaa, jos kellari on täynnä omia perunoita ja pakastin pullollaan marjoja.

Työttömyyskään ei välttämättä pikku paikkakunnalla ole valtava katastrofi, jos turvana ovat harrastukset ja sosiaalinen yhteisö.

Itä- ja Pohjois-Suomesta löytyy tapauksia, joissa erityisesti miehet ovat muuttaneet suuren muuton aikaan 1960- ja 1970-luvuilla työn perässä Etelä-Suomen kaupunkeihin. Kun työt ovat kaupungeissakin katkenneet 1990-luvun lamaan, on sieltä muutettu takaisin kotiseudulle kavereiden ja halvempien elinkustannusten perässä.

Syrjäkylille on muotoutunut omintakeisia työttömien miesten yhteisöjä, jotka ehkäisevät täydellistä syrjäytymistä. Juomat maistuvat, mutta siinä sivussa hakataan kylän vanhuksille halkoja, tehdään lumitöitä ja käydään kalassa.

Myös konkreettisen avun saaminen on pienillä paikkakunnilla usein mutkattomampaa. Leipäjonoja ei tarvita, kun vanhaksi menneet leivät voi sulkemisaikaan hakea suoraan kauppiaalta.

Omavaraisuus on aitoa varakkuutta

Rikkautta ja köyhyyttä vertailtaessa unohtuu helposti myös, että vielä 2010-luvun innovaatio-Suomessa maaseudulla elää ihmisiä osittain rahatalouden ulkopuolella. Pienet tulot eivät haittaa, jos kellari on täynnä omia perunoita ja pakastin pullollaan marjoja, sieniä ja lähijärven kalaa.

Jos talo on oma, sen ylläpito hoituu omin käsin ja lämmitykseen käytetään oman metsän puita, voi asuminen olla lähes ilmaista. Monet syrjäkylien vanhukset säästävät kansaneläkkeestä omaisuuksia ja käyvät kaupassa parin viikon välein.

Omavaraisuus ehkäisee myös syrjäytymistä. Työttömyys ei ahdista, jos päivät täyttyvät halonhakkuusta tai hirvenmetsästyksestä.

Ei elämä toki kaupungeissakaan ole automaattisesti kallista. Olen tavannut helsinkiläisen, joka eli vuosia ilman tuloja asuen vallatussa talossa ja dyykaten ruokansa roskiksista. Häntä ei olisi voinut kutsua syrjäytyneeksi – mies kun oli täysraitis ja muutenkin terve.

Toisaalta syrjäseudulla voi pahimmillaan syrjäytyä pahemmin kuin missään muualla. Jos itsetekemisen perinne on katkennut, kaverit muuttaneet pois ja töitä ei löydy, ei tulevaisuus näytä kovin valoisalta. YD

Sampsa Oinaala on valtimolainen vapaa toimittaja.

AIDON KESKUSTALAISUUDEN juurilla

Suomen Keskustan aatteellinen tausta tekee siitä radikaalin valistuspuolueen ja työväen vapauttajan suurteollisuuden orjuudesta. Kuka puolueen puheenjohtajaehdokkaista on valmis vastaamaan tähän Santeri Alkion haasteeseen? kysyy **Pekka Perttula**.

Keskusta on poliittisen kentän mysteeri. Elinkeinorakenteen piti ruhjoa puolue ikiroutaan, mutta siinä se edelleen vain olla möllöttää. Puolueen olemassaolon ymmärtää, kun ei anna poliittisen retoriikan ohjata ajattelua. Edistysmielinen talonpoikaisuus on aatteellisesti paljon enemmän kuin elämä pelkkänä agraaripuolueena.

Keskustan aatteellista tulevaisuutta ja poliittis-strategista asemointia mitataan kesällä 2010, kun puolue valitsee uuden puheenjohtajan. Millaiseen keskustalaiseen aateperimään sijoittuvat **Timo Kaunisto**, **Mari Kiviniemi**, **Mauri Pekkarinen** ja **Paavo Väyrynen**? Kysymykseen voi vastata, kun tietää enemmän Keskustan aatteellisesta taustasta.

Poliittis-strategisesti Keskustan paikka on oikeiston ja vasemmiston välissä, mutta aatteellisesti se on asemoitava omaehtoisemmin. Keskusta-aate on ensin määriteltävä itsenäisesti ja vasta sen jälkeen suhteessa oikeistoon ja vasemmistoon. Sillä tavoin löytyy aatteen ydin sekä ajattelu- ja toimintatapa, jotka ovat osa omintakeista Suomen Keskustaa.

Suuri talonpoikaispuolue on Länsi-Euroopassa harvinaisuus, vaikka niitä onkin ollut muualla Pohjoismaissa ja maailmansotien välisessä Itä-Euroopassa. Poliittinen tietoisuus 1900-luvun alun Suomessa saattoi syntyä teollistuneen Euroopan poliittisten oppien ja jakojen pohjalta, mutta yhteiskunnallinen ja poliittinen todellisuus olivat toisenlaiset. Maaseudun kysymykset säätelivät politiikan työlistaa. Vasemmisto koki maaseudun tilattomat kannattajikseen, ja kun heistä tuli tilallisia, omistamisen autuuden piti oikeiston mielestä tehdä heistä oman aatesuuntansa kannattajia.

Maalaisväestön Liitto oli ”se kolmas”, jolle ei pitänyt olla tilaa sosialismin ja kapitalismin välissä; eihän sillä ollut edes tieteellistä perustetta olemassaololleen. Tilaa kuitenkin oli, ja **Santeri Alkio** rakensi puoluetta vaihtoehdoksi vasemmistoa ja oikeistoa yhdistävälle ”porvarillisen ansaitsemishalun itsetiedottomalle pakkovallalle”.

Ihminen on maaemon lapsi

Santeri Alkion mielestä suurteollisuus ja sen pyrkimys tehdä ruumiillisen työn tekijöistä koneen osia oli porvariyhteiskunnan haaksirikossa osoittautunut ihmiskunnalle onnettomuutta tuottavaksi. Suurteollisuuden luoma orjuus oli tosiasia, eikä siitä vapauduttaisi ”millään työpäiväjärjestelyllä eikä työväen suojelulainsäädännöllä”, ellei samalla ratkaistaisi tehtaiden sijoittumista ja siitä johtuvaa asuntokysymystä. Työväki vapautuisi ”persoonallisuutta hävittävästä orjuudesta” vasta, kun se vapautuisi elämästä tehdasseutujen ja kaupunkien sullottua elämää.

Politiikan työlistalla olivat toimet työväen aseman parantamiseksi, mutta työn rinnalla tai sen sijasta politisoituivat tila ja alue, sekä niiden myötä elämäntapa ja yhteisö. Poliittisen samaistumisen vedenjakajat olivat luokan ja yhteisön, ammatin ja alueen tai työn ja elämäntavan välillä. Maalaisliiton esille nostamat poliittiset kysmykset kuitenkin rikkoivat oikeisto-vasemmisto -asetelman. Kansallistietoisuus oli ollut osa puolueen luokkatietoisuuden ylittävää identiteettiä, mutta sen rinnalla yhteiskunnallisia vastakohtaisuuksia purettiin rakentamalla paikalliset luokkarajat ylittävää yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä.

Ratkaisu oli maayhteydessä: ”Maa on tunnustettava uudelleen kaikkien ihmisten äidiksi. Mutta samalla on maaemon pojat ja tyttäret tuhlaajapoikina palatessaan maaemon rinnalle velvoitettava tunnustamaan suhteensa maaemoon elämänsä perusaatteeksi pyrkimällä vuorovaikutukseen sen kanssa.”, Alkio sanoi.

Pelkkä maan omistaminen ei muuttanut vallankumouksellista työläistä: työsuhteisiin tarvittiin pelisäännöt ja elämän turvaksi kiinteä asutus. Jos nämä tavoitteet olisivat valtiovallan toimin toteutuneet, yhteisön sisäiset luokkaerot olisivat hälvenneet ja yhteisössä olisi vallinnut yhteisymmärrys.

Itsekasvatuksella valtiomieheksi

Santeri Alkio toi Maalaisliittoon nuorsuomalaisen edistysmielisen perimän, joka tekee Keskustasta monien muiden maiden talonpoikaispuolueista poikkeavan. Pelkästään hänen talonpojan määrittelynsä avartaa puoluekuvaa: ”… otettuna siinä laajemmassa merkityksessä, minkä sille on vuosisatain käytäntö antanut, sulkien tämän nimen alle kaikki maalla asuvat, paitsi virkamiehet.”

Ihmisyyden kehitystarve ja sen edellytykset pitää nostaa kaiken yhteiskunnallisen ja valtiol-

Nykyhetken yhteiskuntapolitiikassa Keskustan maahenkisyyttä kutsuttaisiin ekososiaaliseksi. Jos Keskusta haluaa kasvot tällaiselle politiikalle, niin kuka ehdokkaista olisi maahenkisin ajattelija?

lisen uudistuksen pohjaksi. Olennainen osa ihmisyyden kehitystarvetta on itsekasvatus ja yhteiskunnallisiin tehtäviin pätevöityminen, jonka huipentuma valtiomiehen kyvykkyys. Santeri Alkio halusi Maalaisliitosta radikaalin yhteiskunnallisen valistuspuolueen. Poliittisessa toiminnassa ei ollut kysymys vain kansanedustuksesta vaan myös valistuksesta ja kansalaiskasvatuksesta, ja se yhteys teki Maalaisliitosta myös sivistysliikkeen.

Kansallis-yhteiskunnallinen reformismi muokkautui keskustalaisen kansanliikkeen perimässä myös paikkaan ja elämäntapaan sitovaksi edistysmieliseksi talonpoikaisuudeksi. Maahenki luo yhteyden luontoon ja kokoaa tuekseen taloudelliset ja yhteisölliset arvot. Aatesuunnista ”se kolmas” edustaa talouspolitiikassa yhteisvastuullista ”kolmatta tietä” ja yhteiskuntapolitiikassa yhteisöllistä ”kolmatta tilaa”.

Jälkiteollinen Keskusta?

Teollistuminen muutti radikaalisti poliittisia kysymyksenasetteluja ja toimijoita. Samalla tavoin vaikuttavat luonto- ja ympäristökysymykset 2010-luvulla. Työn ja pääoman ristiriidan sijasta työ ja pääoma ovat usein yhteistyössä. Luonnolla ei ole äänioikeutta; tarvitaan uuden tilanteen tiedostavia ja asetelman esille puhuvia kansalaisia, valistajia ja edustajia.

Keskustan puheenjohtajaehdokkaiden upottaminen puolueen historialliseen aatemaisemaan ei kuitenkaan ole helppoa. Esimerkiksi maahenkinen tarkastelutapa saisi nykyhetken yhteiskuntapolitiikassa määreen ekososiaalinen, koska tavoitteena olisi sekä ekologisesti että sosiaalisesti kestävä elämäntapa. Jos Keskusta haluaa kasvot tällaiselle politiikalle, niin kuka ehdokkaista olisi maahenkisin ajattelija?

Radikaalille yhteiskunnalliselle valistuspuolueelle on kiistämätön tarve 2010-luvulla. Kansanvallan uskottavuus on erityisesti Keskustalle avainkysymys. Eräs puolueen suuruuden takaajista on ollut rohkeus antaa keskustelu- ja vaikutuskanava yhteiskunnallisille ja poliittisille ristiriidoille. Kuka puheenjohtajaehdokkaista haluaisi kehittää Keskustasta radikaalin kansanvalistusliikkeen?

Yhteiskunnalliset jännitteet ovat pitäneet Keskustan vireänä ja poliittisen kulttuurin keskustelevana; on ollut pakko sietää ja sallia erilaisuutta. Keskustelu Suomen jäsenyydestä Euroopan unionissa tai työreformista ovat hyviä esimerkkejä Keskustan kyvystä kanavoida – tai jopa kaapata ajassa liikkuva keskustelu puolueeseen.

Kansanvalta on muutoksessa, mutta onko Keskustasta uskottavaksi kansanvallan uudistajaksi? Myös luonto- ja ympäristöajattelu on muutoksessa, mutta onko Keskustasta uskottavaksi luontoajattelun uudistajaksi? Kuinka moni suomalainen mieltää Keskustan radikaalina valistuspuolueena – ja kuinka moni Keskustan johtajista haluaa puolueensa olevan sellainen?

Suuri puheenjohtajakysymys

Keväällä 2010 on kysymys kansanvallasta Suomen tärkein poliittinen kysymys. Jos kansalaisten usko kansanvaltaan katoaa, niin missä keskustellaan ja päätetään Suomen tulevaisuudesta, ja ketkä päättävät. Keskustelussa vaalirahoituksessa Keskusta on juuri siinä paikassa, jossa se on tottunut olemaan onnistuessaan tarjoamaan politiikan avainkysymyksille keskustelukanavan.

Jos Keskusta ei uskalla keskustelua käydä, niin suurin häviäjä on puolue itse ja sen rinnalla suomalainen kansanvalta. Puolueen poliittinen kulttuuri – keskusteltu ja äänestetty, pulinat pois ja eteenpäin – on ollut yksi kansanvallan tärkeimmistä painetta purkavista varaventtiileistä.

Valitaan Keskustan puheenjohtajaksi kuka tahansa ehdolla olevasta nelikosta, niin hänen on oman uskottavuutensa takaamiseksi palautettava usko puoluetoimintaan: sinällään selkeä tavoite, mutta vaatii johtajuutta ja tekoja puolueessa. Jos pesää ei selvitetä, politiikan sisältökysymykset peilataan aatteen sijasta rahaa vasten.

Keskustan seuraava puheenjohtaja on luultavasti myös pääministeri, mutta hänen poliittinen uskottavuutensa mitataan ensimmäisenä puoluejohtajuudessa. Epäonnistuminen siinä saattaisi muuttaa radikaalisti poliittista asetelmaa. YD

Pekka Perttula on Suomen Keskustan entinen puoluesihteeri, joka on jättänyt V. J. Sukselaista käsittelevän väitöskirjan tarkistettavaksi.

Kuva: Lauri Kolehmainen

Paavo Arhinmäki

KOLUMNI

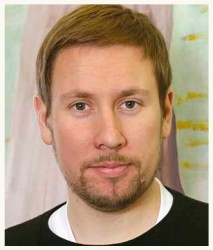

Paavo Arhinmäki on Vasemmistoliiton puheenjohtaja.

MAASSA maan tavalla

[VAIKKA Suomessa on vähän maahanmuuttajia moniin muihin Euroopan maihin verrattuna, on aiheesta käyty viime aikoina poikkeuksellisen vilkasta keskustelua. Netissä leviävä maahanmuuttovastainen liike toistaa mantraa, jonka mukaan maahanmuutosta ei muka saa Suomessa käydä kriittistä keskustelua. Salonkikelpoisiksi pyrkivät maahanmuuton vastustajat pyrkivätkin ravistamaan rasistin leimaa päältään esiintymällä ”maahanmuuttokriittisinä”.

Myös poliitikot ovat osallistuneet kilvan keskusteluun. Miltei yhteen ääneen on todettu, että maahanmuuttokriittisyys ei ole rasismia, ja että maahanmuutosta pitää voida keskustella avoimesti ja kriittisesti.

Tähän maahanmuuttokeskustelu sitten typistyykin. Varsinaisista ongelmista, joita kulttuurien kohtaamisesta vääjäämättä syntyy, ei päästä keskustelemaan. Ja ilman keskustelua on vaikeaa etsiä ongelmille ratkaisua. Ketä tämä sitten palvelee?

Todellisuudessa nettirasisteille ja monille muillekin kriittisen keskustelun perääjille maahanmuuttokriittisyys tarkoittaa maahanmuuton vastustamista. Maahanmuutto esitetään pelkästään negatiivisessa valossa.

Tämä äänekäs joukko on saamassa suhteettoman suuren vaikutuksen poliittisten päättäjien joukossa. Se on myös päässyt vaikuttamaan suomalaiseen ilmapiiriin: aletaan syyllistää yksilöitä yhteiskunnan rakenteellisista ongelmista.

> Ilman aitoa keskustelua on vaikeaa etsiä ongelmille ratkaisua. Ketä tämä sitten palvelee?

[SDP:N puheenjohtaja **Jutta Urpilainen** totesi maaliskuun lopulla puheessaan, että demarien linja maahanmuuttoon on jatkossa ”maassa maan tavalla”. En ollut varmaan ainoa, jonka korvaan tämä särähti pahasti. Ei vähiten sen vuoksi, että kyseistä sanontaa muistan maahanmuuttajavastaisten ryhmien käyttäneen jo 1980-luvulla.

Toivon, että kysymys on tahattomasta tyylirikosta eikä halusta kosiskella ”maahanmuuttokriittisiä” äänestäjiä. Jos keskeiset poliitikot antavat rasismille yhtään lisää haisevaa kasvulannoitetta, rasismi alkaa todella rehottaa.

Kun kritisoin julkisesti lausuntoa, alkoi välittömästi sähköpostini täyttyä vihaviesteistä. Asiallisemmissa kysyttiin, mitä vikaa on maan tavassa. Kysyin heiltä, mikä nyt on sitten se ”maan tapa”.

Esimerkiksi Kokoomuksen puheenjohtaja **Jyrki Katainen** keksi väittää joidenkin poliitikkojen yrityksiltä saamien epäilyttävien tukien olevan maan tapa. Muualla maailmassa tätä kutsuttaisiin korruptioksi.

[TOINEN maan tapa tuntuu olevan hiljaisesti hyväksytty ulkomaisen halpatyövoiman räikeä hyväksikäyttö. Suomessa on esimerkiksi jo noin 20 000 – 30 000 ulkomaista rakennustyöläistä. Nämä eivät monesti saa työehtosopimusten mukaisia palkkoja, työolosuhteet ovat surkeat, ja verot jätetään maksamatta. Samaan aikaan suomalaisten rakentajien työttömyys on noussut 25 prosenttiin eli yli 20 000 rakennustyöläistä on työttömänä.

Hämärää rakennusbisnestä pyöritetään monesti suomalaisten vilunkiyrittäjien toimesta esimerkiksi Tallinnaan rekisteröityjen postilaatikkoyritysten kautta. Pääurakoitsijat ja tilaajat hyväksyvät hiljaa väärinkäytökset, eikä hallitus tee mitään tilanteen korjaamiseksi. Valvonta on täysin puutteellista.

Maan tavan pitäisi jatkossa tarkoittaa sitä, että Suomessa toimivat yritykset noudattavat suomalaisia normeja ja työehtosopimuksia. Tämä edellyttää tilaajavastuulain vahvistamista. Lisäksi ammattiyhdistysliikkeelle ja viranomaisille on turvattava edellytykset riittävälle valvonnalle ja rikkomusten estämiselle.

[RASISTIT hakevat helppoja ratkaisuja, ja syyllistävät surkeissa oloissa toimivia, yritysten tänne tuomia työntekijöitä tai suojaa vailla olevia turvapaikanhakijoita. Suomalaisen yhteiskunnan ongelmia ei voi sälyttää maahanmuuttajien niskoille.

Eduskunnassa on vain yksi maahanmuuttajataustainen kansanedustaja, ja hänkin on Ruotsista. Yhteiskunnan tilasta ovat vastuussa kantaväestöä edustavat kansanedustajat. YD

tulva

Feministinen aikakauslehti.

Uusimmassa numerossa:

MUMMOT
TOISENLAISET KESÄHÄÄT
KÖYHYYS
ISTANBUL
MIEHET JA FEMINISMI

Lehtipisteistä ja Akateemisesta kirjakaupasta · www.tulva.fi

KULTTUURIVIHKOT

Vasemmalta katsova riippumaton aikakauslehti

KULTTUURI JA YHTEISKUNTA YKSISSÄ KANSISSA

KUUDESTI VUODESSA

TUTUSTUMISTARJOUS:
KOLME SEURAAVAA NUMEROA VAIN 9,90 €
(KESTOTILAUS)

Irtonumerot Akateemisesta Kirjakaupasta tai kustantajalta internetsivuston kautta

TILAA >>>
www.kulttuurivihkot.fi
Sivustolla myös uutisia, blogeja, keskusteluja ja videoleikkeitä.

EUron ensimmäinen kriisi

Euroopan unionin yhteisvaluutta suunniteltiin osaksi suurta poliittista projektia. Liian aikaisin vesille laskettu raha on nyt keskellä valuuttamarkkinoiden saneleman myrskyn silmää, ilman kapteenia, merikarttoja tai ruoria, arvioi **Erkki Toivanen**.

EU:n yhteisvaluutan tulevaisuus ja kohtalo punnitaan vasta sen jouduttua ensimmäiseen kriisiin. Silloin mitataan jäsenvaltioiden hallitusten yhteisvastuu, ja kriisiin joutuneen kansan valmius hyväksyä uhraukset, jotka sen on tehtävä – ei enää oman kansallisen valuuttansa vaan unionin yhteisen valuutan hyväksi. Kansalaisten kädessä euro on kuin vihkisormus, avioliiton vertauskuva. Mutta sormuksen tavoin se on vain metallikappale, kunnes avio-onnen täyttymys on koettu, euron arvo sisäistetty, ja perusta uskollisuudelle syntynyt. Siihen menee vuosia.

Sanat ovat haastattelusta, jonka yksi yhteisvaluutan arkkitehdeistä, professori **Niels Thygesen**, antoi minulle Kööpenhaminassa pari vuotta ennen euron käyttöönottoa. Rahaliiton säännöt laatineen Delors'in komitean asiantuntijajäsenenä hän asetteli sanansa varovasti – mutta ilmeisen kaukonäköisesti.

- Vertaisin euroa laivaan, joka lähetetään kartoittamattomille vesille, valuuttamarkkinoiden ulapoille ja karikkoihin. Matkan päämäärä on silti selvä: poliittinen unioni, Euroopan valtioiden liiton tiivistäminen Euroopan liittovaltioksi. Taloudellisella integraatiolla on alun alkaen ollut ainoana päämääränä Euroopan valtioiden ja kansojen poliittinen yhdentyminen. Ilman poliittista liittoa EMU:lla ja eurolla tuskin on tulevaisuutta, sillä rahaliitto ilman yhteistä finanssi- ja talouspolitiikkaa on kuin laiva ilman kapteenia ja peräsintä. Valuuttamarkkinoiden aallokossa sitä voi odottaa ennemmin tai myöhemmin haaksirikko, Thygesen sanoi.

Rahakärryt hevosen edessä

Thygesen myönsi, että rahaliiton toteuttamisessa edettiin 'väärässä järjestyksessä', kun EMU-vankkurit valjastettiin vielä syntymättömän juhdan, Euroopan Yhdysvaltojen, eteen. Hän muistutti, että Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa dollarista tuli 'yhteisvaluutta' vasta 1913, kun liittovaltion keskuspankki, The Federal Reserve, perustettiin.

- Me panemme ukarohkeasti EMU:n onnistumisen yhden kortin varaan: Kutsumme sitä konvergenssiksi. Oletamme jäsenmaiden kansantalouksien kehityserojen jatkuvasti supistuvan, ja niiden lähenevän toisiaan – mihin sisämarkkinoiden toteuttaminen vuodesta 1993 on tähdännyt, hän lisäsi.

Konvergenssin mittapuuksi komitea oli laatinut kriteerit, jotka koskivat inflaatiota, korkokantaa, budjettialijäämiä, valtion velkaa ja valuutan arvoa. Viidestä EMU-kriteeristä ei Thygesenin mielestä voi eikä tule tinkiä, jos euro aiotaan säilyttää uskottavana valuuttana. Hän vertasi niitä automaattiseen ohjausjärjestelmään. Se oli asennettava eurolaivaan sen lähtiessä satamasta vuosituhannen vaihduttua.

Siinä vaiheessa oltiin vielä kaukana tavoitteesta, konvergenssissa olevien kansantalouksien luomasta optimaalisesta valuutta-alueesta. Silloisista EU-maista vain Alankomaat, Tanska, Ranska, Saksa ja Britannia täyttivät EMU-indikaattorilla ilmaistun eurokunnon eli niiden lukema oli alle 20. Belgian lukema oli 23, Espanjan 26, Italian 30 – mutta Kreikan 51,8!

EMU-politiikan tiukat aikarajat

Kun kysyin, voisiko Kreikan talous koskaan saavuttaa konvergenssin avulla EMU-kriteerit täyttävän kunnon, Thygesen otaksui sen vaativan

Rahaliiton toteuttamisessa edettiin ’väärässä järjestyksessä’, kun EMU-vankkurit valjastettiin vielä syntymättömän juhdan, Euroopan Yhdysvaltojen, eteen.

ainakin yhden sukupolven uurastuksen elinkeinoelämän rakenteiden ja poliittisen kulttuurin uudistamiseksi. Kreikan budjettialijäämä oli tuolloin 17,9 prosenttia kansantuotteesta eli ylitti kriteerin kuusinkertaisesti.

- Koska EMU:n tarkoitus on yhdentää eikä jakaa Eurooppaa, meidän on ehkä syytä odottaa vuosikymmen tai pari, ennen kuin siirrymme yhteisvaluuttaan. Tai ehkä voisimme ajatella sille vaihtoehtona Britannian ehdottaman rinnakkaisvaluutan perustamista. Se korvaisi asteittain kansalliset valuutat, jos ja kun se osoittautuisi markkinoilla niitä edullisemmaksi. Ajatusta kannattaisi vielä harkita, mutta Brysselissä, Pariisissa ja Berliinissä ollaan toista mieltä. Siellä on kova kiire toteutaa rahaliitto tässä ja nyt.

Sen sijaan poliittiset tapahtumat ratkaisivat EMU:n aikataulun. Saksojen yhdistyminen oli pakottanut Ranskan arvioimaan uudelleen asemansa EU:n poliittisena johtajana. Valuuttamarkkinoiden valtiaana D-markka (johon Ranska oli kytkenyt franginsa) takaisi väkivahvalle Saksalle ehdottoman johtoaseman.

Presidentti **Mitterrand** oivalsi, että yhteisvaluutta oli sopivasti ’Eurooppa-henkinen’ keino Saksan rahamahdin kuohitsemiseksi. Sitä ei liittokansleri **Helmut Kohl** voisi ’hyvänä eurooppalaisena’ torjua. Olihan hänen tavoitteenaan luoda Saksojen yhdistyttyä uusi, ein europäisches Deutschland, eurooppalainen Saksa, jonka tavoiteena olisi kaikessa Euroopan kansojen yhteisen asian palveleminen.

Kun Kohl ja Mitterrand olivat valmiit ilmoittamaan hallitustensa päättäneen EMU:sta ja euroon siirtymisestä vuonna 2002, 117 Saksan johtavaa ekonomistia allekirjoitti vetoomuksen EMU:n lykkäämiseksi ainakin kahdella vuodella. Heidän mielestään tosiasiat osoittivat, ettei tiellä konvergenssiin ollut edetty kyllin pitkälle.

Asiantuntijoiden mielipide jäi omaan arvoonsa, sillä liittokanslerilla oli omat syynsä kiirehtiä valuuttaliittoa. Korot olivat ennätyksellisen korkealla Saksojen yhdistymisestä aiheutuneiden kustannusten kattamiseksi kansainvälisiltä valuuttamarkkinoilta. D-markan arvo oli vastaavasti noussut niin korkealle, että vienti alkoi hiipua ja työttömien määrä uhkasi ylittää neljän miljoonan psykologisen rajan. Saksan D-markka tarvitsi devalvaation – samoin kuin yhtä yliarvostettu Ranskan franc fort – mutta Bundesbankin johto oli toista mieltä. Kansalaismielipide ei olisi sekään antanut Kohlille anteeksi kansalliseksi toteemiksi kohonneen D-markan arvon alentamista.

EMU tarjosi Ranskalle ja Saksalle niiden kipeästi tarvitseman devalvaation takaoven kautta, niin kuin yksi Saksan pankkiireista minulle sittemmin tunnusti. Kun kysyin, kuinka suuren devalvaation Saksa silloin tarvitsi, hän vastasi:

- Vähintään 20, enintään 25 prosenttia.

Euro devalvoitui syntyessään 30 prosenttia suhteessa dollariin. Ranskan ja Saksan akseli oli tuottanut EMU:n kummankin eduksi. Liittokansleri Kohl oli tosin edellyttänyt sitoumusta siirtymisestä rahaliiton kautta poliittiseen unioniin, sillä vain se olisi varmistanut jatkossa yhteisen talous- ja finanssipolitiikan syntymisen yhteisvaluutan uskottavuuden takeeksi. Mutta Kohlin tavoite jäi siinä kiireessä syrjään. Ei ollut aikaa kuunnella asiantuntijoiden neuvoja. Poliittinen tarkoituksenmukaisuus oli Berliinissä ja Pariisissa etusijalla.

Tilastoihin kylvetty kriisi

Kiireessä syntynyt raha- ja talousliitto natisi alun alkaen liitoksissaan. Ranskan budjettivaje oli saatu EMU-kuntoon vain tilastoeriä ’sopivasti’ siirtelemällä. Belgian valtionvelka ylitti kaksinverroin (130 prosenttia) kriteerin salliman 60 prosenttia kansantuotteesta – mutta eihän ’kuutosmaata’ ja EU:n päämajan kotia voitu jättää EMU:n ulkopuolelle! Jos kerran Belgia, miksi ei Italia, jonka valtionvelka oli ’vain’ 125 prosenttia BKT:stä? Italian talous saatiin väenväkisin mutta vain osittain tungetuksi kriteerien korsettiin.

Saksan Bundesbankissa oli pelätty alun alkaen pahinta. Valtiovarainministeri **Theo Waigelin** vaatimuksesta Dublinin huippukokouksessa 1996 sovittiin kasvu- ja vakaussopimuksesta EMU:n kriteerien lukitsemiseksi. Niistä poikkeaminen johtaisi sakkorangaistuksiin.

Ilmaan oli myös heitetty ajatus kahdesta yhteisvaluutasta: Pohjois-Euroopan kurinalaiset jäsenmaat saisivat rahakseen neuron, Etelä-Euroopan holtittomille tuhlaajille perustettaisiin rahayksiköksi sudo. Mutta Ranskan etu vaati kilpailijoiden kytkemistä tiukasti yhteisiin eurovaljaisiin. Ranskan Välimeren politiikka edellytti myös Kreikan mukaantuloa rahaliittoon. Saksa antoi pitkin hampain periksi.

Euron ensimmäisen kriisin siemen oli kylvetty. ▶

Euroalueen jäsenmaiden reaktiot nykyiseen talouskriisiin osoittavat, kuinka hajalla EU:n ydin vielä on. Tuloksena syntynyt järjestely ei tuo ratkaisua perusongelmiin.

Ratkeaako talouskriisi PR:llä?

Oli siksi kohtalon ivaa, että Saksa joutui ensimmäisenä itse rikkomaan kasvu- ja vakaussopimuksen ehtoja. Komission silloinen presidentti **Romano Prodi**, jonka tehtävänä oli valvoa sopimuksen noudattamista ja sakottaa sen rikkoneita, ilmoitti julkisesti pitävänsä kasvu- ja vakaussopimusta typeränä.

Sopimus menetti uskottavuutensa, kun sen rangaistuspykäliä ei sovellettu kriteerit rikkoneisiin Ranskaan ja Saksaan. Sittemmin sopimuksen ehdot väljennettiin 'joustaviksi'. Valitettavasti niiden voi katsoa menettäneen lopulta merkityksensä finanssi- ja talouskriisin myllerryksessä.

Entä nyt? Kreikan aiheuttama kriisi ei näet jääne viimeiseksi. Milloin on vuorossa Italia, Espanja, Portugali? Euroalueen jäsenmaiden reaktiot kriisiin ja sen selvittämiseen osoittivat, kuinka hajalla EU:n ydin vielä on. Tuloksena syntynyt järjestely ei näet tuo ratkaisua perusongelmiin. Sen tarkoituksena oli ilmeisesti rauhoittaa markkinoita ja luoda vaikutelma yhteisöstä, jolla on poliittista tahtoa ja kykyä toimia yksissä tuumin hätään joutuneen jäsenmaan auttamiseksi, koska yhteisvaluutan uskottavuus edellyttää viime kädessä yhteisvastuuta. Siitä ei juuri näkynyt merkkejä helmikuussa kriisin puhjettua.

Saksan liittokansleri **Angela Merkel** pysyi pitkään tiukasti kannassaan, että Kreikan oli autettava itse itseään, pantava taloutensa kuntoon ilman Saksan veronmaksajien tukea. Eivätkö juuri EU:n Kreikalle vuosien kuluessa maksamat erilaiset tuet olleet yhtenä syynä holtittomaan taloudenpitoon? Miksi eurokumppaneiden tulisi auttaa maata, jonka hallitus salaa totuuden tilastoja väärentämällä, jossa eläkeikä on keskimäärin 58 vuotta, jonka keskiluokka ja yrittäjät kiertävät veroja, koska arviolta 50 prosenttia niistä menee suoraan 'vääriin taskuihin'?

Siitä perimmältään selittyy, että euroalueen tukipaketti olisi Ateenan hallituksen käytössä vasta viimeisenä vaihtoehtona sen jälkeen, kun Kansainvälinen valuuttarahasto IMF on kantanut oman kortensa kekoon. Tavallisesti se suosittelee valuutan devalvaatiota osana saneerausta, mutta Kreikan kohdalla se ei enää ole mahdollista. Asiantuntijat arvioivat Kreikalta menevän viisi vuotta, ennen kuin se selviää veloista. Arviolta 75 miljardiin euroon kohoavan velan hoitokustannukset nousisivat yli kahdeksaan prosenttiin kansantuotteesta. Se supistaisi talouskasvua, ja Kreikan kansantuote 2014 arvioidaan viisi prosenttia tämänvuotista pienemmäksi, valtion velaksi puolestaan arvioidaan 153 prosenttia BKT:stä.

Miten pitkälle vyö kiristyy?

Olisivatko kreikkalaiset valmiit tinkimään elintasostaan, sosiaaliturvasta ja valtion palveluista – ja maksamaan vihdoin veroja? Olisivatko kansainväliset sijoittajat valmiit rahoittamaan velkaa, jos Kreikan talouskavu pysähtyy ja taantuu vuodesta toiseen?

Niels Thygesen muistutti, ettei euron arvo ole hallitusten päätettävissä. Se määräytyy valuuttamarkkinoilla. Aivan niin kuin merenkävijän on hyväksyttävä merivirrat ja tuulet ja varauduttava myrskyihin, aivan samoin eurolaivan miehistön on sopeuduttava rahoitus- ja valuuttamarkkinoita ohjaaviin voimiin – etenkin kun aluksella ei ole kapteenia, konemestaria eikä perämiestä.

Nähtäväksi jää, miten EMU-maat suhtautuvat Ranskan ehdotukseen, että Eurooppa-neuvostosta tulisi unionin ja euroalueen talouspolitiikkaa ohjaava ja siitä päättävä hallitus. Sitähän Helmut Kohl oli turhaan vaatinut Mitterrandilta D-markasta luopumisen hintana.

Ehkä Kreikan kriisi saa euroalueen hallitukset oivaltamaan, ettei yhteisvaluutta toimi ajanoloon ilman yhteistä finanssi- ja talouspolitiikkaa, niin kuin Thygesen varoitti. Poliittista tahtoa sen askeleen ottamiseen tuskin vielä on tämän ensimmäisen kriisin jälkeen. YDIN

Erkki Toivanen on eläkkeellä oleva Ylen ulkomaankirjeenvaihtaja.

TRAGEDIASTA yhteisöllisyyden tielle

Puolan lentokoneonnettomuuden seuraukset osoittavat maan demokraattisen järjestelmän toimivan hyvin. Jälkijunassa maa voi myös ottaa askelia kohti solidaarisuutta, arvioi **Juha Järvinen**.

Puolan presidentin **Lech Kaczynskin** improvisoitu matka Katyniin johti maan kaikkien aikojen suurimpaan lento-onnettomuuteen.

Huhtikuun 10. päivänä Venäjän Smolenskissa pudonneessa venäläisessä Tupolev-lentokoneessa oli matkustajana Puolan presidentin lisäksi hänen vaimonsa **Maria** ja 94 hengen seurue valtion poliitikkoja ja virkamiehiä. Huonossa säässä ja liian matalalla lentänyt kone tarttui puiden oksiin ja syttyi palamaan. Onnettomuudessa kuoli lähes koko Puolan armeijan johto, 12 kansanedustajaa, 18 ministeriä, Puolan keskuspankin johtaja, maan kansalaisoikeusvaltuutettu ja muita tärkeitä virkamiehiä.

Presidentin tarkoitus oli ollut käydä Venäjällä muistojuhlassa. Vuonna 1940 Katynin verilöylyksi kutsutussa hirmuteossa Neuvostoliiton salainen poliisi murhasi Stalinin käskystä 20 000 vangittua puolalaista upseeria ja älymystön edustajaa. Uhrien jälkeläiset saivat odottaa Neuvostoliiton virallista tunnustusta tapahtumille 50 vuotta. Puolalaisille merkityksellisen juhlan lisäksi Lech Kaczynskin oli tällä käynnillä määrä aloittaa myös presidentinvaalikampanjansa.

Jo aiemmin Kaczynskin lentomatkat esimerkiksi Euroopan unionin kokouksiin tai Georgiaan olivat herättäneet kansalaisten arvostelua. Joskus hän on lähtenyt yksin johonkin tärkeään Euroopan unionin tapaamiseen, jonne oli määrä lähteä yhdessä pääministeri **Donald Tuskin** kanssa. Myös Katynin matkan Kaczynski teki kilpailutilanteessa, sillä pääministeri Tusk oli kaksi päivää aiemmin vieraillut Katynissa Venäjän pääministerin **Vladimir Putinin** kanssa. Pääministerit olivat keskustelleet Katynin murhiin liittyvien asiakirjojen julkistamisesta – aiheesta, joka oli Kaczynskille pyhä.

Minkään muun Euroopan unionin maan lentomääräyksissä ei todennäköisesti hyväksytä yli 90 valtion toiminnan kannalta tärkeän henkilön yhteismatkaa. Individualistisessa Puolassa määräyksillä ei ole niin väliä, varsinkin jos päätöksen pyhittää puolalaisille pyhän Katynin muisto.

Katastrofi ei lamauttanut yhteiskuntaa

Puola on viitenä jäsenyysvuotenaan EU:ssa oppinut jo niin paljon, että presidentin kuolema ei aiheuttanut yhteiskunnallista kaaosta. Presidentin tehtäviä alkoi hoitaa hallituspuolue Kansalaisfoorumin edustaja ja parlamentin alahuoneen puhemies **Bronislaw Komorowski**, joka on myös ehdolla maan presidentiksi. Komorowski on kuitenkin ilmoittanut, ettei hän aio käydä omaa vaalikampanjaansa, koska hänellä onnettomuuden takia on jo enemmän tekemistä kuin presidentillä normaalisti. Hän joutui olemaan mukana muun muassa Puolan keskuspankin uuden johtajan valinnassa. Edellinenhän kuoli lento-onnettomuudessa.

Myös muiden tärkeiden virkamiesten valinnat etenevät Komorowskin johdolla normaalisti. Toukokuuksi on ehditty järjestää jopa uusien lentokoneiden tarjouskilpailu niin sanotuille VIP-matkustajille. Nykyaikaistettujen lentokoneiden puute oli yksi katastrofin syy.

Puolan presidentinvaalit siirtyivät lento-onnettomuuden takia ensi lokakuusta kesäkuun 20. päiväksi. Kuolleen presidentin Lech Kaczynskin kaksoisveli on ilmoittautunut ehdokkaaksi. Maassa on arvioitu, että kuolleen veljensä muistoa hyväksi käyttäen **Jaroslaw Kaczynski** saattaa voittaa vaalit. Heti onnettomuuden jälkeen julistettu yhdeksän päivän suruaika oli käytännössä vaalikampanjaa Jaroslaw Kaczynskin hyväksi.

Nyt odotetaan kiinnostuksella, tuleeko kampanjasta asiallinen, vai nouseeko sen teemaksi syyllisten etsiminen katastrofiin. Viime vuosina varsinkin Jaroslaw Kaczynskin johtama Valta ja oikeus -puolue on lyönyt ankarasti vastustajaansa Kansalaisfoorumia. Nyt tärkeitä poliitikkoja menettäneen puolueen odotetaan käyttäytyvän entistä maltillisemmin.

Puolalaisten on vaikea toimia yhdessä

Varsovan yliopiston psykologian professori **Janusz Czapinski** on tutkinut kymmenen vuoden ajan sitä, miten kommunismin jälkeen alkanut järjestelmän muutos on vaikuttanut puolalaisiin. Hän sanoi eräässä viime aikaisessa haastattelussa, että puolalaisten voidaan sanoa olevan Euroopan unionin itsekeskeisimpien ihmisten joukossa, jotka ajattelevat vain omaa ja perheensä etua.

Yhteistoimintakyvyttömyys Puolassa näkyy esimerkiksi yhdessä Euroopan surkeimmista tieverkoista ja EU:n määrärahojen jakamisessa. Puola saa eniten Euroopan unionin tukea Euroopassa, mutta tukirahoja jää paljon käyttämättä, koska monet projektit vaativat yhteistyötä, johon ei pystytä.

Monet puolalaiset eivät tunnu ymmärtävän, että ihminen muuttuu kasvatuksen kautta. Puolan kouluissa ei suosita yhteistyötä, koska yhdessä tehty työ ei muka mittaisi yksilön oppimista. Professori Czapinski ehdottaakin yhteisöllisyyttä tukevia muutoksia esimerkiksi kouluopetuksessa. Ehkä lentokatastrofikin panee ihmiset ajattelemaan että jotain on muutettava. YD

Juha Järvinen on Puolassa asuva suomalainen toimittaja.

Atlantin rannalla sijaitsevassa Doelin kylässä on asuttu lähes tuhat vuotta. Nyt Flanderin hallitus on päättänyt hävittää kylän satamaprojektin tieltä – ja on tehnyt siitä samalla houkuttimen urbaanin tilan rappeutumisesta kiinnostuneille turisteille, kertoo **Riitta Oittinen**.

DOEL

Kylä, joka kieltäytyy kuolemasta

Kaikkialla lojuu eri aikakausina valmistettuja tavaroita, sohvista keittiötarvikkeisiin ja hienomekaniikasta leluihin. Kylässä asuu lapsia, mutta koulu on suljettu ja aidattu.

Belgialainen Doelin kylä on sijainnut Scheldt-joen polderilla noin 700 vuotta. Kylä on tullut tutuksi myös lähistön Electrabel-atomivoimalan piipuista. Tämä Saksaan ja Hollantiinkin energiaa tuottava laitos on usein kuvattu niin, että etualalle on otettu kontrastiksi Doelin 1600-luvun kivinen tuulimylly.

Paikan taantuminen alkoi 1960-luvulla, kun sen lähellä olevaa Antwerpenin satamaa alettiin laajentaa. Paikan tuhoa ovat olleet edistämässä aluksi varsinkin satamahallinto, sitten eri tason poliittiset toimijat, rakennuskeinottelijat ja pisteenä iin päälle yksittäiset tihutyöntekijät. Vuonna 2009 Flanderin hallitus päätti, että kylä hävitetään, vaikka uutta satamaterminaalia ei rakennettaisikaan. Laillisesti Doel on kuitenkin edelleen olemassa.

Keväisenä sunnuntaina Doelissa on rauhallinen, mutta apean aavemainen tunnelma. Valtaosa taloista on hylättyjä. Liikennettä ei juuri ole, välillä ohi vilahtaa polkupyöräilijä, lapset pelaavat kadulla jalkapalloa, ja siellä täällä juoksentelee kissoja ja koiria. Pariisilainen improvisaatioryhmä le Dithyrambe filmaa videotaan villiintyneellä nurmikentällä. Paikalle kaartaa hienoja autoja, joista purkautuu graffitimaalareita vetämään uutta maalikerrosta pystyssä tököttävien tiiliraunioiden seiniin. Osa varsinaisista asukkaista istuu kadunvierillä tarkkailemassa paikasta toiseen säntäileviä turisteja. Jotkut vanhoista asukkaista jaksavat jopa selittää vierailijoille syitä paikalle jäämiselleen ja sitkeälle vastarinnalleen.

Sataman ja atomivoimalan puristuksessa

Vaikka 1970-luvulla paikallisten asukkaiden pysymistä Doelissa vaikeutettiin rakennuskielloilla, protestiliikkeet ja kunnallispoliitikot onnistuivat jäädyttämään sataman laajentamishankkeiden vaikutukset kylään. Doeliin liikennöivä lautta auttoi osaltaan pitämään paikkaa eloisana, toihan se kylään turisteja. Luonnon ja lähistön maatilojen ohella heitä kiehtoivat Flanderin ainoa ruutukaava-arkkitehtuuri, pittoreskit talot ja kylätapahtumat.

Tultaessa 2000-luvulle asumiseen liittyvä epävarmuus oli saanut monet kyläläiset myymään kotinsa. Internetistä löytyy esimerkiksi laaja valokuvasarja elokuulta 2008, jossa näytetään kuinka katepillarit romuttavat taloja mellakkapoliisin suojeluksessa. Syksyllä 2009 jäljelle jääneille asukkaille annettiin häätömääräys. Tästä huolimatta aktivistit arvioivat, että Doelissa on edelleen parisataa asukasta, mikä on noin kahdeksasosa 1800-luvun alkupuolen väkimäärästä.

Doel onkin pitkälle autioitunut. Rakennuskeinottelijat ovat ostaneet tontteja sataman laajentamista silmällä pitäen. Heidän intresseissään on talojen päästäminen huonoon kuntoon ja lopulta niiden purkaminen. Tällä hetkellä kylässä vaikuttaa olevan toiminnassa vielä muutama kansankuppila, kauppa, poliisiasema ja kirkko. Ranskalaisten perunoiden myyntipisteestä on jäljellä vain ikkunamainos, eikä Willyn elektroniikkakaupankaan neonkyltti todennäköisesti syty enää koskaan. Kylän kujilta löytyy hylättyjä

Valtaosa taloista on hylättyjä. Liikennettä ei juuri ole, välillä ohi vilahtaa polkupyöräilijä, lapset pelaavat kadulla jalkapalloa. Siellä täällä juoksentelee kissoja ja koiria.”

Raunioiden tapetit, kaakelit ja väripinnat antavat vihjeitä entisten asukkaiden sisustusmausta. Ruskean marmoritakan yläpuolella olevan Monalisan kuvan on tehnyt belgialainen graffitinharrastaja **KrieBel**.

KunstDoel -aktivistit järjestävät kylässä monenlaisia tapahtumia ja näyttelyitä.

Ranskalaisten perunoiden myyntipisteestä on jäljellä vain ikkunamainos, eikä Willyn elektroniikkakaupan neonkyltti syty enää koskaan.

leluja, eri aikakausien elektroniikkaa, syömättä jätettyä ruokaa, vaatteita ja graffitimaalareiden työvälineitä. Asumattomien talojen ovissa on tiedotteita, joissa muistutetaan uteliaille, että he liikkuvat omalla vastuullaan. Rakennusten ikkunoita on rikottu, ja asuntoja on vandalisoitu.

Ulkomuseo ja puuhamaa

Uusklassisen kirkon vieressä sijaitseva vanha hautausmaa on yksi kylän siisteimmistä alueista. Lisäksi varsinkin kylässä pitempään asuneet asukkaat pitävät reviirinsä huolitellussa kunnossa aina postilaatikon nimikyltteja myöten. Belgialle tyypilliseen tapaan istutuksia on laitettu sekä talojen seinustoille että seiniin. Olohuoneiden ikkunalautojen koriste-esineet on aseteltu niin, että ne ilahduttavat nimenomaan ohikulkijoita. On kuitenkin selvää, että asuntoihin häpeilemättä sisään kurkkivat vierailijat koetaan loukkaavina: ”Tässä talossa asutaan, kunnioittakaa sitä”, julistetaan asuttujen talojen ulko-oviin kiinnitetyissä tiedotteissa.

Kylä ja sen asukkaiden kohtalo on herättänyt uteliaisuutta, sympatiaa ja solidaarisuutta. Erityisesti paikka on vetänyt puoleensa taiteilijoita, ulkomailta asti. Doelilla on kylärunoilijakin, ja lauttarannan lähellä olevaan installaatioon on keppien nokkiin naulattu kymmenittäin runonsäkeitä. Oma lukunsa ovat autioiden paikkojen valokuvaajat, joiden – monesti muiden ihmisten epäonnea tai rappiota estetisoivista – retkistä löytyy valtavasti dokumentteja ja keskusteluja internetistä. Kylään kohdistuneesta aktivismista voikin kaikkiaan muodostua jopa ylitoimelias kuva. Ainakaan sunnuntaina puolenpäivän aikoihin koko paikasta ei onnistunut ostamaan edes virvoitusjuomapulloa.

Mitä Doelissa lopulta tapahtuukaan, se tullee ikuistettua tarkkaan. Keväällä 2010 paikan ”suunnittelua” on jalkautunut tutkimaan muun muassa 160 belgialaista arkkitehtuuriopiskelijaa. Aktivistit ja jäljelle jääneet asukkaat haluaisivat pelastaa kylän, vaikka hylättyjen kotien lattioista kasvaa jo sammalta, eikä ainakaan vanhojen asukkaiden paluumuutto vaikuta todennäköiseltä. Nykyisellään Doel on räikeä esimerkki aluepoliittisesta epäonnistumisesta.

Riitta Oittinen on Brysselissä asuva sosiaalihistorian tutkija, joka kuuluu urbaaneja interventioita tekevään ryhmään Beejengi – Be-bende – Equi-be.

Kuvat: Riitta Oittinen

Doel 2020-kampanjan sivut: www.doel2020.org

Timo Peltovuori

Elämäntyö mielisairaana

Mielisairaaloissa elämänsä viettäneen Anna Lappalaisen tarina kuvaa yhteiskunnan muutosta psyykkisesti sairaiden hoidossa.

Prinsessa eli **Anna Lappalainen** (1896 – 1988) vietti elämästään 52 vuotta potilaana Kellokosken ja Nikkilän mielisairaaloissa. Hän on tiettävästi maailman ainoa mielenterveyspotilas, joka on saanut oman patsaan. Prinsessa-patsas paljastettiin Kellokosken sairaalan 80-vuotisjuhlissa 1995. Nyt hänen elämästään tehdään myös tositapahtumiin pohjautuva elokuva, jonka ohjaa **Arto Halonen**, ja jonka ensi-ilta on syyskuussa. Prinsessan tarina on suurempi kuin yksittäisen ihmisen elämän kuvaus. Hän edustaa omaa aikaansa, ja hänen elämässään näkyvät ajan muutokset myös mielisairaanhoidossa.

Elokuvan aihepiiri on tällä hetkellä todella ajankohtainen, sillä Suomessa mielenterveysongelmat voidaan laskea jo kansansairaudeksi. Masennuslääkkeiden käyttö on entisestään lisääntynyt. Yli 700 000 suomalaista käyttää vuosittain ainakin lyhyen aikaa jotakin psyykenlääkettä. Noin joka kymmenes aikuinen käyttää jotakin psyykenlääkettä säännöllisesti, ja jo yli 110 000 ihmistä on psyykkisten syiden vuoksi ennenaikaisella työkyvyttömyyseläkkeellä. Lisääntyneen pahoinvoinnin taustalla on atomisoitunut yhteiskuntamme, jossa me kaikki olemme oman onnemme seppiä keskellä kosmista yksinäisyyttä.

Sairastunutkin on yksilö

Psyykkisen sairastumisen taakka jää yhä liian usein yksilön itsensä kannettavaksi. Leimaantumiseen liittyvä häpeä estää yleensä omaisiakin toimimasta. Psykiatrisessa hoidossa ei vielä tänä päivänäkään kuunnella tarpeeksi itse sairauden kokeneiden ihmisten ääntä tai potilasjärjestöjen kokemusasiantuntemusta. Sairastuneisiin suhtaudutaan kun isoihin lapsiin, joiden ääntä ei tarvitse kuunnella.

Elokuvan teemoina ovat myötätunto, suvaitsevaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen. Tarina alkaa vuodesta 1945. Yhteiskunnan näkökulmasta kyse on siitä, miten vallitsevan käytännön mukaisesti oli tapana hoitaa psyykkisesti sairasta ihmistä ja kokeilla uusia hoitomuotoja niiden kyseenalaisuudesta huolimatta. Mielisairaalaan mahtui väärää vallankäyttöä, mutta myös inhimillisyyttä ja lämpöä. Mielenterveyden keskusliitto käynnistää elokuvan teemojen ympärille koulukampanjan, johon RAY on antanut pesämunan.

Psyykkisen sairastumisen taakka jää yhä liian usein yksilön itsensä kannettavaksi. Leimaantumiseen liittyvä häpeä estää yleensä omaisiakin toimimasta.

Prinsessan tarina osoittaa, että vaikka häntä yritettiin kaikin keinoin saada sopeutumaan kiltin potilaan rooliin, hänen vahva persoonallisuutensa oli kuitenkin voimakkaampi. Sairaalan hoitohenkilökunta ja Anna Lappalainen taistelevat keskenään vuosia ihmisen oikeudesta olla oma persoonallinen itsensä.

Jokainen voi olla oman elämänsä kuninkaallinen

Maanis-depressiiviseksi ja skitsofreenikoksi diagnosoitu Anna Lappalainen ilmoittaa Kellokosken sairaalaan tuotaessa olevansa Prinsessa eikä hyväksy, että häntä kutsutaan omalla nimellään. Lopulta Kellokosken sairaalasta tulee Prinsessan linna, minne Anna perustaa hovinsa. Yhtä mieshoitajaa hän nimittää Prinssi Henrikiksi, ja yksi potilastoveri on hänen kamarineitonsa. Hän kertoo, että Kreikan kuningatar on hänen äitinsä ja Englannin kuningas Yrjö V hänen setänsä.

Annalla oli suuri halu olla ympäristönsä hyväntekijä – kuninkaallinen kun oli. Hän toimi hierojana sekä auttoi ja ilahdutti potilastovereitaan ja muita lohdutusta kaipaavia tästä työstä saamillaan tuloilla. Hän oli myös taiteellinen, teki hienoja käsitöitä ja oli elättänyt itsensä nuorempana laulajana. Eräs hänen työnsä päätyi Pariisiin saakka psykiatristen potilaiden näyttelyyn.

Lopulta Anna saa olla Prinsessa. Henkilökunta hyväksyy asian, ja Anna on tyytyväinen. Elämänsä loppuvaiheessa Prinsessa siirretään Nikkilän sairaalaan, jonka hän nimittää Talvipalatsikseen. Hän kuolee Nikkilässä. Viimeisinä sanoinaan hän ilmoittaa, ettei ole Prinsessa vaan Anna Lappalainen. Siinä on Prinsessan – silti tasavaltainen viesti – meille kaikille. YD

Timo Peltovuori on Mielenterveyden keskusliitto ry:n toiminnanjohtaja. Elokuvaan liittyvää koulukampanjaa voi tukea osoitteessa www.mtkl.fi.

Kolmas maailma on täällä

Lukutaito ja koulutus ovat tehokkain tie tasa-arvoon ja kehitykseen. Jos kuulut maailman onnekkaisiin lukutaitoisiin, pystyt myös ottamaan asioista selvää ja vaikuttamaan. Muutos syntyy tietoisuudesta – me kerromme asioista, joista valtamedia vaikenee.

www.maailmankuvalehti.fi

MAAILMAN KUVALEHTI

LUKUTAITOISILLE

TERRORI saapui taas Moskovaan

Maaliskuun terrori-iskut Moskovan metrossa olivat surullinen seuraus Venäjän hallituksen omasta politiikasta. Väkivalta seuraa väkivaltaa, ja epäoikeudenmukaisuuden laskun maksavat viattomat, toteaa **Mahir Ali**.

Eräänä tyypillisen kylmänä helmikuun päivänä joukko Atškoi-Martanin tšetšeenikylän asukkaita kiipesi kiikkerään bussiin ja lähti keräämään valkosipuleita. He suuntasivat metsäiselle alueelle Tšetšenian ja Ingušian rajalla, jonne paikalliset viranomaiset olivat myöntäneet heille luvan mennä.

Ryhmällä ei ollut aseita. Tällä asialla ei ollut kuitenkaan väliä, kun venäläiset kommandot huomasivat muutamien heistä liikkuvan lähellä ingušialaista Aršatin kylää. Missä tahansa päin maailmaa, jossa käydään ”kapinan vastaisia operaatioita”, ei ole mitenkään epätavallista, että sotilaat ampuvat ensin ja kysyvät vasta sitten, jos silloinkaan. Venäläiset ampuivat ilman mitään varoitusta.

Pian tämän jälkeen neljä valkosipulinpoimijaa makasi kuolleena lumihangessa. Kolme heistä oli teini-ikäisiä. Venäjän johtavan ihmisoikeusjärjestö Memorialin mukaan ainakin kaksi nuorukaisista oli otettu kiinni elossa ja sitten teloitettu. Kolmannen teinin luotien lävistämästä ruumiista löytyi myös puukon jälkiä selkärangan ja nivusten alueella.

Uutisraporttien mukaan paikallisviranomaiset ovat maksaneet kuolleiden perheille korvauksia. Ingušian presidentti **Junus-Bek Jevkurov** on julkisesti sanonut kuolleiden olleen viattomia sivullisia, mutta samaan hengenvetoon todennut helmikuun operaation aikana tapetun 18 kapinallista ja sen näin arvioituna olleen menestys.

Miekkaan tarttumisen seuraukset

Venäjään kuuluvan levottoman Pohjois-Kaukasian mittapuulla arvioituna valkosipulinpoimijoiden kohtalo ei ollut erikoinen. Tämän kaltaisia tapauksia ei enää nykyisin tapahdu päivittäin, mutta kun ne tapahtuvat, tapaukset eivät kiinnitä

Kremlin väkivaltainen politiikka ei oikeuta Moskovan metrossa maaliskuussa tapahtuneita terrori-iskuja. Syyt ja seuraukset sekoittuvat silti helposti täysin tarpeettomassa konfliktissa.

juuri kenenkään huomiota edes Venäjän sisällä puhumattakaan kansainvälisesti. On todennäköistä, että tämäkin tyrmistyttävä tapaus olisi tullut mediassa pikaisesti käsitellyksi, ellei Tšetšenian kapinallisjohtaja **Doku Umarov** olisi sanonut maaliskuun lopussa Moskovan metrossa tapahtuneen verilöylyn olleen vastaus kohtalokkaan päivän metsässä tapahtumille.

Umarovia ei pidä uskoa kokonaan: on hyvin mahdollista, että näillä kahdella hirmuteolla ei ole mitään tekemistä toistensa kanssa. Eikö Umarov uhannut jo kuusi kuukautta sitten tuoda väkivaltaisen sotaretkensä Venäjän sydämeen vain hieman ennen kuin marraskuinen pommi-isku Moskovan ja Pietarin välillä matkanneessa Nevski Express -junassa tappoi 27 työmatkalaista? Ja vaikka olisikin mahdollista vetää yhteyksiä kahden erillisen tapauksen välille, neljän viattoman kuolema Tšetšenian ja Ingušian rajalla ei vähennä tai oikeuta viattomien kymmenkertaista uhrimäärää Moskovassa.

Onko kuitenkaan samaan aikaan mahdollista olla epäilemättä, että kokonaisia väestöjä terrorisoivat mielettömät sotilasoperaatiot samalla vahvistavat juuri sellaista toimintaa ja sen kaltaisia asenteita, joita näiden operaatioiden halutaan murskaavan? Tämä sääntö pätee yhtä hyvin niin Pohjois-Kaukasuksella kuin Pakistanin pohjoisosissa, Afganistanissa ja Irakissa, miehitetyillä palestiinalaisalueilla, monien muiden maailman kolkkien ohella.

Tietenkin sama pätee myös toisinpäin. Moskovan kauheiden tapausten jälkeen vain muutamilla venäläisillä on ollut halua kyseenalaistaa niitä koston muotoja, joita presidentti **Dimitri Medvedev** ja pääministeri **Vladimir Putin** ovat luvanneet. Medvedev nyökkäsi ainakin puolittain ihmisoikeuksien suuntaan samalla, kun hän kutsui kanssaihmisiään taistelemaan terrorismia vastaan ”ilman empimistä loppuun saakka”. Sen sijaan Putin sanoi tyypilliseen tapaansa, että hän haluaa “kaapia terrorismista vastuussa olevat viemäristä”.

Väkivallan noidankehä

Putin oli kuitenkin itse pitkälti vastuussa vuonna 1999 alkaneesta toisesta Tšetšenian sodasta. Mutta hän ei ollut ensimmäinen Tšetšeniaa pahoinpidellyt venäläinen johtaja: tuo kunnia kuuluu **Boris Jeltsinille**, joka vastasi Neuvostoliiton hajoamisen aikaan syntyneeseen tšetšeenien itsenäisyyden kaipuuseen sotilaallisin keinoin. Noihin aikoihin tšetšeenien kansallistunne oli pitkälti maallistunutta, ja on hyvin mahdollista, että lupaus riittävästä määrästä todellista itsehallintoa olisi vakuuttanut tšetšeenien johtajat – erityisesti neuvostoilmavoimien entisen kenraali **Džohar Dudajevin** – Venäjän liittovaltion osana pysymisen eduista.

Dudajev tapettiin 1990-luvun puolivälissä ohjuksella, jonka teknologia oli varastettu Yhdysvalloista, mutta hänen paikkansa ottaneet seuraajat olivat Moskovan silmissä yhtä sopimattomia. Seperatistien liike ajautui lopulta islamistien käsiin. Kuten aiemmin Afganistanissa, Kashmirissa ja Bosniassa, Tšetšeniasta tuli Lähi-idän jihadisteille suuri huomion ja toiminnan keskipiste. Tämä oli vuorostaan puhdas propagandavoitto Moskovalle. Joidenkin kaikkein pahimpien hirmutekojen kuten Beslanin verilöylyn takana arvioidaan olleen arabien vaikutusta.

Riippumatta siitä, kuinka tarkasti tämä tulkinta on totuudenmukainen, on epätodennäköistä, että Tšetšenian tilanteesta olisi muodostunut, mitä se on tällä hetkellä, jos harkitumpia keinoja olisi käytetty alusta asti. Ennen kuin Putin päätti “tšetšenisoida” konfliktin, dokumentoimattomat kuolemat, katoamiset, raiskaukset ja kidutus olivat yleisiä. Venäläiset sotavoimat piirittivät rutiininomaisesti kokonaisia kyliä ja valitsivat uhrinsa sattumanvaraisesti: kaikki tietyn ikäiset miehet olivat välittömästi epäiltyjä ja heidän sukulaisensa vapaata riistaa. Tämä on tuttu kaava. On mahdotonta arvioida, kuinka paljon nämä käytännöt toivat islamistien sotilasliikkeille lisää värvättäviä.

Tšetšenia on ollut suhteellisen hiljainen Putinin valitseman mahtimiehen, **Ramzan Kadyrovin**, aikakaudella. Kadyrovia arvostetaan erityisesti Groznin kaupunginosien uudelleenrakentamisesta ja kapinallisten suostuttelusta aseistariisuntaan. Samalla hänen vastustajansa ovat saaneet maistaa hänen kuuluisaksi tullutta julmuuttaan. Hänen epäsuosioonsa joutuneita entisiä sisäpiiriläisiä metsästetään, missä ikinä he etsivätkään turvapaikkaa, olipa kyseessä Moskova, Wien tai Dubai. Tämän lisäksi ne muutamat jäljellä olevista kapinallisista on ajettu naapurialueille – Ingušiaan ja Dagestaniin – alueille, jotka eivät ole päässeet sille listalle, jotka Medvedev julisti sotilasoperaatioista vapaiksi huhtikuussa 2009.

Maaliskuun 29. päivä Park Kulturyn ja Lubjankan metroasemilla 40 työmatkalaista tappaneet itsemurhapommittajat olivat ilmeisesti nuoria leskiä. Kuusi vuotta sitten toiset ”mustat lesket” iskivät Moskovan metrossa ja kahdessa lentokoneessa kauhistuttavin seurauksin. Vaikka tapahtumat eivät tulekaan täytenä yllätyksenä, on silti äärimmäisen epäoikeudenmukaista ja traagista, että juuri tavalliset moskovalaiset – ja dagestanilaiset, joita kuoli tusinan verran itsemurhapommien uhrina huhtikuussa – ovat laskun maksajia. Tämä on hinta kapinallisten ihmiselämän halveksunnasta ja Kremlin osaamattomuudesta täysin tarpeettomassa konfliktissa, jossa oireiden vastainen kamppailu ja niiden perimmäiset syyt sekoittuvat toisiinsa. YD

Riippumatta siitä, kuinka tarkasti tämä tulkinta on totuudenmukainen, on epätodennäköistä että Tšetšenian tilanteesta olisi muodostunut, mitä se on tällä hetkellä, jos harkitumpia keinoja olisi käytetty alusta asti.

”

Mahir Ali on pakistanilainen toimittaja. Tämä on käännös Alin jutusta *Moscow revisited by mass murder*.

Kuva: Francesco Rachello

Ulkomailla asuvien somalialaisten asiantuntijuus on korvaamatonta. Paikalliset verkostot ja mahdollisuus liikkua maassa antavat heille mahdollisuuden luoda kestävää tulevaisuutta.

Diaspora kylvää RAUHAN SIEMENIÄ

Somaliassa on sodittu yhtäjaksoisesti kohta 20 vuotta. Sodan jaloista paenneet Suomen somalialaiset ovat alkaneet nyt rakentamaan synnyinmaansa tulevaisuutta uudesta kotimaastaan käsin, kirjoittaa **Janne Hukka**.

Somalia on maailman haurain valtio, joka ei ole ollut käytännössä olemassa 20 vuoteen. Vuonna 1991 alkaneen sisällissodan jäljiltä maa on hajonnut erilaisten sotilaallisten ryhmittymien ja klaanien palapeliksi. Somalian pohjoisosassa sijaitseva Somalimaa on julistautunut itsenäiseksi valtioksi, mutta se ei ole saanut kansainvälistä tunnustusta. Sen naapurissa oleva Puntmaa on myös irtautunut omaksi poliittiseksi alueekseen.

Sodan tuloksena maassa on meneillään mittakaavaltaan valtava humanitäärinen kriisi. Satojatuhansia on kuollut nälkään, ja lapsikuolleisuus on yksi maailman korkeimmista. Jopa puolet maan seitsemästä miljoonasta ihmisestä turvautuu ruoka-apuun. YK:n pakolaistoimiston arvioiden mukaan konflikti on tuottanut miljoonia sisäisiä pakolaisia.

Sisällissodan myötä alkoi myös somalialaisten laajamittainen diaspora, joka toi heistä monet Suomeen.

- Kun lähdin vuonna 1985 opiskelemaan Moskovaan, maassa oli kaikki hyvin. Sitten alkoi sisällissota, enkä voinut enää palata maahan. Tulin Suomeen, Suunnittelijana aids-tukikeskuksessa työskentelevä **Batulo Essak** kertoo.

Ulkomailla asuvien somalialaisten määrää ei tiedetä tarkkaan. Arvioiden mukaan Norjassa ja Alankomaissa asuu lähes 20 000 somalialaista, Tanskassa lähes 17 000. Suomessa somalialaisia on noin 12 000. Suurin somalialaisten yhteisö Euroopassa on Iso-Britanniassa, jossa asuu joidenkin arvioiden mukaan jopa 250 000 somalialaista.

Diaspora verkostuu ja kasvaa

Kaksikymmentä vuotta sisällissodan syttymisen jälkeen maan sisäinen turvallisuustilanne on äärimmäisen herkkä. Tästä huolimatta Suomeen on kasvanut laajeneva kansalaisjärjestöjen kenttä, jolla on lukuisia hankkeita ympäri Somaliaa. Suomessa on ainakin puolensataa erilaista somalialaisten perustamaa järjestöä. Heistä 23 on yhdistynyt tämän vuosituhannen aikana Suomen Somalia -verkostoksi, missä mukana ovat myös ”supisuomalaiset” järjestöt Solidaarisuus ja Lääkärin Sosiaalinen Vastuu. Verkosto toimii kattojärjestönä ja rakentaa Somaliassa tapahtuvan kehitysyhteistyön valmiuksia.

- Verkosto on muodostunut pikkuhiljaa, ja samalla sen visio on selkeytynyt. Yhteistä järjestöille on tarve tulla vahvemmaksi ja toimia yhdessä Somalian hyväksi. Tämä on tavallaan yhteisöllinen harjoitus, verkoston toiminnanjohtaja **Marja Tiilikainen** kertoo.

- Samalla isompi koko tuo lisää volyymia toimintaan ja vaikuttavuutta kehitysyhteistyöhön, hän lisää.

Suomen ulkoministeriön hankerahoituksella toimii Somaliassa tänä vuonna 27 erilaista projektia, joiden kokonaisrahoitus on lähes kolme miljoonaa euroa. Järjestöt työskentelevät joka puolella Somaliaa aina turvallisuustilanteeltaan rauhallisemmasta Somalimaasta eteläisen Somalian epävakaille alueille.

Hankkeilla edesautetaan peruskoulutusta, terveydenhuoltoa, ruokaturvaa ja naisten asemaa. Suurimpiin projekteihin kuten Kirkon ulkomaanavun rauhanaloitteeseen on varattu lähes puoli miljoonaa euroa. Pienemmät, kuten Berri-Somal Kehityksen hunajanviljelyä kehittävä hanke, ovat mittakaavaltaan yli kymmenen kertaa vaatimattomampia.

- Monet hankkeet keskittyvät tekijöiden kotiseuduille, ja ne rakentuvat paikallisten yhteisöjen ympärille. Tämä tekee hankkeiden yhteistyöverkostoista luotettavia, Tiilikainen toteaa.

Osittain tämän vuoksi julkisessa keskustelussa esitetyt ajatukset kehitysyhteistyön lakkauttamisesta Somaliaan sen katteettomuuden vuoksi ovat Tiilikaisen mukaan perusteettomia. Paikallisten omistajuus hankkeista vähentää väärinkäytösten riskiä ja kohdealueille tehdään säännöllisiä seurantamatkoja Suomesta. Toisaalta hankkeita arvioidaan samoin kriteerein ja raportein kuin muitakin ulkoministeriön hankkeita.

Oma kokemus avun pohjana

Monille Suomen somalialaisille alkusysäyksen kehitysyhteistyöhön on antanut vierailu kotimaassa. Batulo Essakille tähän johti ensimmäinen vierailu synnyinmaassaan 25 vuoteen, kun hän matkusti tapaamaan äitiään vuonna 2000.

- Kiinnitin huomiota siihen, että ihmisillä ei ollut mitään. Kaikki oli huonosti. Näin omakohtaisesti, miten paljon apua tarvitaan. Sitten palasin takaisin jo vuonna 2002 valmistelumatkalle.

Essak käyttääkin omaa ulkomailla opittua osaamistaan Somalian auttamiseksi. Hän on koulutukseltaan kätilö ja pari- ja seksuaaliterapeutti, joka opiskelee Tampereen yliopistossa julkista terveydenhuoltoa. Terveydenhuoltoon liittyvien projektien toteuttaminen on hänelle luontevaa.

Somaliaa hallitsee nimellisesti siirtymäkauden hallitus (TFG), jota tukee 8000 Afrikan unionin rauhanturvaajaa. Hallituksen todellisuudessa turvaama alue on kuitenkin hyvin rajallinen. Etenkin maan eteläosissa länsimaalaisten läsnäolo on käytännössä mahdotonta. Aluetta hallitsevan Afrikan Al-Qaidaan liittoutuneen Al-Shabaab -liikkeen iskuissa on kuollut viimeisten vuosien aikana 42 avuntuojaa.

Mahdollisuus tehdä töitä paikan päällä on tärkeää paikallisasiantuntijuuden hyödyntämiseksi. Tällä hetkellä esimerkiksi Suomen ulkoministeriö ei lähetä edustajiaan Somaliaan lainkaan.

- Somalialaisille maassa vierailu ei ole niin vaikeaa kuin länsimaalaisille. Tästä huolimatta turvallisuustilannetta joudutaan arvioimaan jatkuvasti. Etenkin vaalien aikaan myös vakaammat alueet kuten Somalimaa ovat jännittyneitä, Tiilikainen sanoo.

Turvallisuus ei silti ole auttajillekaan taattu. Esimerkiksi Essakin klinikan paikallinen perustaja ja koordinaattori tapettiin kesällä 2009.

Pohjoismaiden suurten somalivähemmistöjen oma asiantuntijuus ja siirtomaahistorian puute antaa maille erinomaiset valmiudet osallistua Somalian rauhanneuvotteluiden edistämiseksi.

- Riskejä on suhteellisesti paljon enemmän juuri avun tuojilla. Mutta mitä muuta voi tehdä? Essak kysyy.

Rauhaan Pohjoismaiden voimin?

Asiantuntijoiden mukaan Somalian rauha on täysin mahdollinen lähitulevaisuudessa. Juuri tämän vuoksi kehitysyhteistyöprojektit ovat arvaamattoman tärkeitä. Pienelläkin mittakaavalla toimivat projektit ovat merkityksellisiä maalle, jonka lähtökohdat ovat olemattomat.

- Naiset ja lapset ovat kaikkein haavoittuneimmassa asemassa. Klinikkamme kautta syntyy melkein tuhat lasta vuodessa. Mutta myös koulutuksella on erittäin tärkeä rooli, sillä sen antaminen etenkin kriittisten kasvuvuosien aikana antaa ihmiselle tulevaisuuden ja toivoa, Essak sanoo.

Tiilikainen näkee kehitysyhteistyöllä myös pitkäaikaisia vaikutuksia.

- Nämä ovat tulevan yhteiskunnan ituja ja alkuja. Maan tulevaisuutta rakennetaan nyt syntyvien verkostojen ja luottamuksen varaan, Tiilikainen sanoo.

Samaan aikaan rauhaan ei Essakin mukaan tule pyrkiä keinoilla millä hyvänsä.

- Täytyy myös kysyä, minkälainen rauha maahan tulee. Sitä pitää miettiä tarkasti. Rauhan täytyy olla kaikkia tyydyttävää, ja tähän lasketaan mukaan myös Somalian rajanaapurit, hän pohtii.

Ulkopuolisilla onkin tärkeä rooli rauhan rakentamisessa. Muun muassa Kirkon ulkomaanavun erityisavustaja **Mahdi Abdi Abdile** on kutsunut erityisesti Pohjoismaita osallistumaan aktiivisemmin Somalian rauhanneuvotteluiden edistämiseen: maiden suurten somalivähemmistöjen oma asiantuntijuus ja siirtomaahistorian puute antaa niille tähän erinomaiset valmiudet. YD

Janne Hukka on Ytimen toimitussihteeri.

Kuva: G.A.Hussein

Somalian diasporan positiivisen vaikutuksen lisäksi joidenkin ulkomailla asuvien somalialaisten yhteisöjen keskuudessa on koettu myös radikalisoitumista. Hauras valtio on toiminut turvapaikkana kansainvälisestä terrorismista epäillyille henkilöille, ja se on samalla vedetty mukaan osaksi Yhdysvaltojen terrorismin vastaista sotaa, jonka tuloksena sotilaalliset iskut maan sisällä ovat lisääntyneet.

Maassa arvioidaan olevan tällä hetkellä ulkomaalaisia noin 1 200, mutta heidän lukumääränsä on kasvussa. Erityisesti Al-Shabaab -liike on liitetty kansainvälisestä terrorismista vastuussa olevaan Al-Qaidaan. Kyseessä ei kuitenkaan ole yhtenäinen liittouma vaan erilaisten pienryhmien taktisia yhteenliittymiä, jotka hajoavat ajoittain ja taistelevat toisiaan vastaan.

Tunnetuin yksittäinen tapaus diasporan osallistumisesta konfliktiin tapahtui vuonna 2007, kun kaksikymmentä yhdysvaltalaista somalialaista lensi Somaliaan koulutettavaksi. Yhdestä maahan lentäneistä, **Shirwa Ahmedista**, tuli ensimmäinen Yhdysvaltojen kansalainen, joka ryhtyi itsemurhapommittajaksi.

Vaikka nuorten radikalisoituminen tapahtuu pääosin kotimaissaan kuten Yhdysvalloissa Suomen somalialaisten keskuudessa vastaavanlaista radikalisoitumista ei tunneta.

- Suomen somalialaisten islam ei yksinkertaisesti anna hyvää kasvualustaa radikalisoitumiselle, dokumenttiohjaaja **Shukri Omar** kertoi minulle tänä keväänä. YD

Sana'an hallitus on länsimaille ongelmallinen. Hallitus on vapauttanut kansainvälisestä terrorismista epäiltyjä heikoin perustein ja on kasvavissa määrin epäsuosittu kansalaisten keskuudessa.

Terrorismia vai huonoa hallintoa?

JEMENIN KRIISI

Arabian niemimaan eteläkärjessä muhii nuorisotyöttömyyden, korruption ja väkivallan pesäke. Länsimaiden avoin tuki maan yksinvaltiaalle presidentille murentaa pahasti jemeniläisten uskoa avunantajien vilpittömyyteen, arvioi **Susanne Dahlgren**.

Kansainvälisen Jemenin avustuskokouksen aattona tammikuussa Jemenin ulkoministeri **Abu Bakr al-Qirbi** kertoi lontoolaisyleisölle, miksi Jemen on oiva maaperä terrorismin kasvulle.

Jemen oli ollut koko maailman otsikoissa loppuvuodesta 2009 kun ilmeni, että Yhdysvalloissa lentokoneen räjäytystä yrittäneen nigerialaisen **Umar Abdulmutallabin** oleskelu Jemenissä viittasi yhteyksiin al-Qaidan kanssa.

- Maan 23-miljoonainen väestö kasvaa nopeasti, ja 65 prosenttia jemeniläisistä on alle 25-vuotiaita, ulkoministeri Qirbi aloitti.

- Jokainen alle 25-vuotias on luonnostaan kapinallinen. Kapinahenki kasvaa nuoressa, jos hän ei saa työtä, eikä hänellä ole tulevaisuutta. Siksi sellaiset nuoret on helppo radikalisoida, ulkoministeri totesi. Ulkoministeri oli tullut Lontooseen pyytämään länsimailta avointa shekkiä maansa asioiden kuntoon panemiseksi.

Avustuskokouksen tarkoituksena oli sopia tulevien avustusvarojen käytöstä. Neljä vuotta aiemmin oli samanlaisessa konferenssissa sovittu miljoonista euroista maan kehityksen ja alueellisen turvallisuuden turvaamiseksi. Vuoden 2009 lopulla huomattiin, että tilanne Jemenissä oli ulkomaisesta tuesta huolimatta vain pahentunut. Saman vuoden alussa Saudi-Arabian ja Jemenin al-Qa'idat olivat ilmoittaneet yhdistyvänsä, sisäl-

Yhdellä sektorilla hallitus on onnistunut niittämään menestystä. Valtiovalta on satsannut täysin uudella tavalla propagandakoneistoonsa.

lissota Jemenin pohjoisosassa jatkui viidettä vuotta, ja etelän maakunnissa voimistui liike pääkaupunki Sana'an hallintoa vastaan. Lisäksi ulkovaltoja huolestuttivat Somaliassa kytevän radikalismin tilanne ja kansainvälistä kauppaa uhkaavan merirosvouden yhteydet Jemeniin. Jemenin kriisiä syvensi avustajamaiden silmissä maan öljy- ja vesivarojen ehtyminen lähivuosina, ja akuutin ongelman muodosti myös valtionkassan tyhjentyminen. Palkanmaksun päättyminen voi viedä luhistuvaksi valtioksi arvioidun maan hajoamispisteeseen.

Konferenssissa jäi silti epäselväksi, mitä avustajamaat saivat Jemenin hallinnolta tällä kertaa myönnytyksinä. Maan edustajien palattua kotimaahan joukko uskonnollisia johtomiehiä uhkasi julistaa "pyhän sodan" yhdysvaltalaisia vastaan, mikäli nämä lähettävät maahan joukkojaan terrorismin vastaisen taistelun nimissä. Myös hallitus vakuutti, että se ei tule päästämään ulkomaalaisia alueelleen, vaikka vasta kuukautta aiemmin oli amerikkalaisella kauko-ohjattavalla lennokilla isketty Jemenin eteläosassa sijaitsevaan Abyanin maakuntaan ja surmattu oletettuja al-Qaidan taistelijoita. Valtion hallussa oleva media kielsi amerikkalaisten mukanaolon, vaikka yleisesti tiedetään, ettei jemeniläisillä ole tällaista teknologiaa. Myöhemmin Jemenin hallitus joutui lisäksi myöntämään, että iskussa kuolikin siviilejä.

Lontoon konferenssissa muodostettiin "Jemenin ystävien" ryhmä, jonka tehtävänä on valvoa luvatun avun toteutumista ja käyttöä. Koska ulkovaltojen ei käytännössä ole mahdollista valvoa esimerkiksi Jemenin armeijan toimintaa, avustajamaat voivat tehdä vain pitkän aikavälin arviointeja maan kehityksen suunnasta. Tällainen tilanne sopii hyvin maan itsevaltaiselle presidentille **Ali Abdulla Salehille**.

Uusi selitys, vanhat kujeet

Ulkoministeri Qirbin selitys kansainvälisen terrorismin kasvulle Jemenissä pohjautui toki tosiasioille. Hän jätti kuitenkin mainitsematta valtion roolin nuorisotyöttömyyden kasvussa, koulutusjärjestelmän romahtamisessa ja ulkomaisten jihadistien vapaassa toiminnassa. Koulutussektori saa maan budjetista vain 16 prosenttia, vaikka väestöstä peräti puolet on alle 18-vuotiaita. Suuret koululuokat ja koulurakennusten puute on johtanut kaksivuorojärjestelmään useimmissa kouluissa. Yliopistotutkinnolla nuori voi päästä julkisen vallan leipiin vain vanhempien suhteilla. Niinpä nuorista valtaosa mittaa katuja ja kiroaa hallitusta. Samanaikaisesti hallitus on sulkenut silmänsä uskonnollisten koulujen leviämiseltä. Uskonnolliset koulut ovat taloudellisesti houkuttelevia köyhille perheille, mutta ne levittävät yhteiskunnan kannalta vaarallista maailmankuvaa nuorison parissa.

Kaksi kolmannesta entisen Etelä-Jemenin väestöstä on ryhtynyt vaatimaan oman itsenäisen valtion palauttamista. Etelän liikkeeksi kutsuttu verkostomainen toimintafoorumi lähti liikkeelle armeijasta vuoden 1994 sisällissodan jälkeen syrjäytettyjen upseerien protesteista, joihin nuoret työttömät pian yhtyivät. Rauhanomaisen liikkeen yhteenotoissa hallituksen kanssa kuoli yksinomaan viime vuonna 150 ihmistä, joista suurin osa mielenosoittajia. Myös jäljelle jäävä kolmannes kannattaa kuitenkin liikkeen päämääriä: korruptiosta vapaata hallintoa, kansalaisoikeuksien kunnioittamista ja luonnonvarojen käyttöä kehitykseen eliitin pönkittämisen sijaan.

Samalla viime vuosien aikana maahan on vapaasti virrannut niin Afganistanissa ja muissa pyhän sodan kohteissa taistelleita nuoria miehiä kuin uskonnollisiin kouluihin tulevia nuorukaisia. Monet Jemenin maaperällä suoritettuihin terrori-iskuihin osallistuneista ja jopa tuomituista vangeista kulkee nyt vapaalla jalalla, vaikka presidentti oli luvannut pitää heidät lukkojen takana. Muun muassa Saudi-Arabian puolelta on saapunut entisiä Guantánamon vankeja. Hallituksen 2000-luvun alussa lanseeraama terroristien parannuksentekoohjelma toimi lähinnä nopean vapauttamisen väylänä. Tiedustelupalvelu toki seuraa heidän liikkeitään, ja siksi onkin kysymyksiä herättävää, miksi al-Qaidaa kitketään ilmaiskuilla, kun heidät voitaisiin vain käydä pidättämässä kotoaan.

Sotatoimia omia kansalaisia vastaan

Jemenin talous on kuralla huonon hallinnon, korruption ja sotatoimien vuoksi , joita armeija on käynyt vuodesta 2004 asti houthilaisiksi kutsuttua pohjoisosan shiialaista zaidi-ryhmää vastaan. Ryhmä on saanut nimensä al-Houthin veljeksistä, joiden perustama ryhmä nousi 2000-luvun alussa Sana'an hallintoa vastaan yritettyään turhaan saada valtiovallalta apua alueellaan kasvaneen vihamielisen wahhabilaisuuden kitkemiseksi. Wahhabismi tulee naapurimaasta Saudi-Arabiasta, jossa shiiojen sortaminen on vanhastaan tuttua. Zaidismi puolestaan on shiialaisuuden haara, jota esiintyy vain Jemenissä, ja jolla ei opillisesti tai poliittisesti ole yhteyksiä Iraniin. Zaideja on jemeniläisistä kolmannes, loput ovat sunneja.

Konflikti riistäytyi käsistä, kun presidentti Saleh lähetti armeijan murskaamaan kapinan. Tätä kirjoitettaessa tulitauolla oleva sota on johtanut 200 000 ihmisen pakolaisuuteen, tuhonnut kokonaisia kyliä, ja Saleh on kutsunut myös Saudi-Arabian armeijan taistelemaan Jemenin maaperällä "Iranin tukemia shii'alaisia" vastaan, kuten hallitus ilman mitään todistusaineistoa väittää.

Yhdellä sektorilla hallitus on onnistunut niittämään menestystä. Valtiovalta on satsannut uudella tavalla propagandakoneistoonsa, ja niinpä virallinen totuus väkivaltaisuuksista saadaan levitettyä entistä nopeammin. Osansa tässä on työpaikoilla järjestettävillä kokouksilla, joissa annetaan ajankohtaisille poliittisille tapahtumille "oikea" tulkinta naapurustolle ja lähipiirille levitettäväksi. Myös runsaaseen sanomalehtitarjontaan on ilmestynyt uusia lehtiä. Yhteistä uusille lehdille on virallisen totuuden levittäminen ja yhteydet tiedustelupalveluun. Uusi muoto propagandasodassa ovat myös "tutkijat", joita valtiolliset uutispalvelut palkkaavat. Heistä tunnetuin, **Abduleha al-Shaya**, on todellakin al-Qaida-tuntija, mutta ei niinkään tutkimustensa kuin suorien kontaktiensa ansiosta. Al-Shaya on CIA:n terrorismin tukemisesta etsintäkuulutetun pahamaineisen **Abdulmagid al-Zindanin** lanko ja presidentin yhdyshenkilö al-Qaidan suuntaan.

Jemeniläiset katsovatkin uutisensa satelliittikanavilta, ja erityisesti libanonilaisen Hizbollahin al-Manar -kanava ja Lontoosta lähettävä Aden TV ovat suosittuja, sillä kotimaisen median kontrolli journalistien pidätyksien, kriittisten verkkolehtien häirinnän ja opposition sanomalehtien sulkemisen kautta on lähes täydellistä.

Kun presidentti Salehkin on yhtynyt lupaamaan pyhää sotaa maan asioihin puuttumista vastaan, voi odottaa, että väkivalta koko ajan laajenevaa oppositiota vastaan jatkuu. Myöhemmin tänä vuonna Riadissa kokoontuneet Jemenin ystävät vakuuttivat uudelleen tukeaan Salehille. Avustuskokousten tuloksiin pettyneet jemeniläiset ovatkin todenneet, että ulkomaat pelastivat johtajan, eivät kansakuntaa. Kun demokratia ja kansalaisvapaudet jälleen saavat odottaa, voi kysyä, millaisen vaarallisen viestin länsimaat taas lähettävät arabimaiden kasvavalle nuorisolle.

YD

Susanne Dahlgren on Suomen Akatemian tutkija Helsingin yliopiston tutkijakollegiumissa ja pitkäaikainen Jemenin tutkija.

Kuva: Richard Messenger

Erään SOTA-RIKOKSEN anatomia

Yhdysvaltojen armeijan koulutuslaulu

I went down to the market
where all the women shop
I pulled out my machete
and I began to chop
I went down to the park
where all the children play
I pulled out my machine gun
and I began to spray

Wikileaks-sivusto julkaisi huhtikuun alussa videon Yhdysvaltojen armeijan salaamasta verilöylystä. Ampumavälikohtauksesta vastuussa olevan yksikön veteraani ja paikalla käynyt journalisti sanovat **Janne Hukan** haastattelussa valtamedian ohittaneen kohun merkittävimmät osat.

Wikileaks-sivuston huhtikuussa julkaisemassa Collateral Murder -videossa paljastui Yhdysvaltojen armeijan heinäkuussa 2007 salaama emävale. Armeijan sisäpiiriläisen vuotamassa videossa näytetään, kuinka kaksi sotilashelikopteria tappaa provosoimatta 12 siviiliä mukaan luettuna kaksi uutistoimisto Reutersin työntekijää, tuhoavat haavoittuneita auttamaan tulleen pakettiauton ja haavoittavat sen kyydissä istuneita lapsia. Lentäjät naureskelevat, kun tankki ajaa ruumiiden yli ja kannustavat ryömivää haavoittunutta tarttumaan aseeseen, jotta he saisivat syyn ampua tämän.

Armeija väitti välittömästi tapahtumien jälkeen, että siviilit kuolivat helikopterien vastatessa heitä kohti suunnattuun tulitukseen. Kyseessä näyttää kuitenkin olevan peitelty sotarikos, sillä siviilien ja journalistien tappaminen on kansainvälisten sopimusten mukaan laitonta.

Sotilaan näkökulmasta oikein

Niin Suomessa kuin ulkomailla valtamedia reagoi videoon hillitysti. Muun muassa Ylen ja *Helsingin Sanomien* uutisoinnissa painotettiin eritoten helikoptereiden lentäjien tunteetonta käytöstä.

- Yksittäisten sotilaiden arvostelu on kuitenkin mielestäni lähtökohtaisesti väärin, sanoo Irakissa palvellut yhdysvaltalainen veteraani **Josh Stieber**. Stieberin yksikkö heinäkuussa 2007 oli videossa esiintyvä Bravo 2-16 -komppania.

Vaikka videon tapahtumat ja sotilaiden käytös ovatkin järkyttävää katseltavaa, niissä ei sotilaan näkökulmasta ole mitään erikoista, Stieber väittää.

- Videoissa ei ole kyse mistään muutaman häiriintyneen yksilön vahingosta. Siinä esiintyvät sotilaat tekivät juuri kuten heidät oli koulutettu: sotilas on metsästäjä, joka ampuu ensin ja kyselee vasta sitten.

Tämän vuoksi Stieberin mukaan vastuu tapahtumista on armeijalaitoksen harteilla, joka tekee ihmisistä tappokoneita. Jos videot järkyttävät, silloin pitäisi järkyttää myös videot tuottanut koneisto.

- Täytyy muistaa, että monet sotilaista ovat nuoria ihmisiä, jotka ovat ehkä tavalla tai toisella idealisteja. Liityin itse armeijaan levittääkseni vapautta ja demokratiaa. Nuorten herkkyys tekee armeijalle järjestelmällisen tappamiseen opettamisen ja vihollisen esineellistämisen helpommaksi, Stieber sanoo.

Samalla video osoittaa Stieberin mukaan sen suuren ristiriidan, mikä on poliittisen retoriikan ja todellisuuden välillä: hyvinvoinnin levittämisen sijaan Yhdysvallat vie ulkomaille pelkoa ja kuolemaa. Stieberin omat kokemukset Irakissa ovat tehneet hänestä aseistakieltäytyjän ja Yhdysvaltoja kiertävän rauhanaktivistin.

'Olisin itse voinut olla videossa'

Yhdysvaltalainen toimittaja **Rick Rowley** sattui videon tapahtumapaikalle päivä ampumavälikohtauksen jälkeen. Hän oli tapahtumien aikaan Bagdadissa kollegansa **David Endersin** kanssa tekemässä uutisia maan pakolaiskriisistä.

- Kauhistuttavinta videossa on se, että olisin voinut katsella siinä itseäni ja Davidia, hän sanoo.

- Saavuimme itse naapurustoon autolla. Niin kuin aina journalistien saapuessa sotatoimialueelle, siviilit ympäröivät meidät. Joillakin heistä oli konetuliaseita. Mutta täytyy muistaa, että kyseessä oli sisällissodan aikainen Irak, jossa kuoli päivittäin lukuisia ihmisiä. Kalashnikovin omistaminen oli täysin laillista, ja niitä löytyi useimmista kodeista. Asemiehet olivat siellä suojelemassa ihmisiä, Rowley kertoo.

Enders sanoi kuunnelleensa silminnäkijöiden kertomuksia lohduttomana. Naapuritalojen asukkaat olivat nähneet armeijan avanneen tulen ilman mitään varoitusta ja tappaneen pelastamaan tulleet ihmiset.

- Tiesin, että heillä ei ollut mitään mahdollisuuksia saada omaa ääntään kuulluksi. Heillä oli vastassaan koko Yhdysvaltojen armeijan arvovalta. Ja tällaisia tapauksia on ollut Irakissa valtavasti, hän kuvaa.

Toimittajana Rowleya järkyttää myös Yhdysvaltojen armeijan tulkinta tapahtumista

- He käytännössä syyllistivät toimittajat. Armeijan mukaan toimittajien olisi pitänyt osoittaa olevansa töissä, mutta se on mahdotonta, etenkin jos kyseessä ovat helikopterit, jotka voivat tarkkailla jopa mailin päässä. Reutersin työntekijät tuskin edes tiesivät kunnolla helikopterien läsnäolosta.

Hänen mukaansa tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että armeija hyväksyy journalistien kimppuun käymisen. Se tekee samalla sotilasyksiköistä riippumattomasta journalismista laitonta.

- Journalismi perustuu sille, että tarinan molemmat puolet tulevat esille. Yhdysvaltojen armeija tekee sen nykyolosuhteissa hengenvaaralliseksi, hän lisää.

Yhdysvaltojen armeija on tappanut tähän mennessä 16 toimittajaa Irakissa. Huolimatta kansalaisjärjestöjen ja Reutersin pyynnöistä armeija ei aio avata uudelleen Wikileaksin paljastaman tapauksen tutkintaa. YD

Janne Hukka on Ytimen toimitussihteeri.

Kuva: Wikileaks

MEKSIKO 2010

Ilmastokamppailun näyttämö vallankumouksen ja itsenäisyystaistelun merkkivuonna

Meksikon vallankumouksen juhlien tietämillä pidetään myös YK:n ilmastokokous Cancunissa. Maan paikallisten kamppailujen tunteminen auttaa hyödyntämään siitä avautuvaa mahdollisuuksien horisonttia, arvioi Jyri Jaakkola viimeiseksi jääneessä jutussaan.

Loppuvuodesta 2010 tulee kuluneeksi sata vuotta Meksikon vallankumouksen alusta. Marraskuussa 1910 alkanut Meksikon vallankumous syrjäytti vihatun diktaattori **Porfirio Díazin**. Eri vallankumousryhmien välisten kamppailujen laannuttua 1920-luvulla alkoi Partido Revolucionario Institucional (PRI) -puolueen valtakausi, joka järkkyi vasta vuonna 2000 konservatiivisen Partido Acción Nacionalin (PAN) ehdokkaan **Vicente Foxin** tultua valituksi presidentiksi.

PRI oli vuosikymmenien aikana rakentanut syvälle poliittiseen järjestelmään ja kansalaisyhteiskuntaan ulottuvan valtasuhteiden verkoston. Sen vahvuuden ja jälkeensä jättämän korruption takia varsinaisesta demokraattisesta muutoksesta on vaikea puhua. PRI hallitsee edelleen useissa Meksikon osavaltioissa, ja puolueen valtakaudella vakiintuneet ihmisoikeusloukkaukset jatkuvat. Virallinen hallinto kuitenkin esiintyy mielellään vallankumouksen ja itsenäisyyskamppailun demokraattisten aatteiden nykyisenä ilmentymänä.

Juhlahumusta huolimatta monet kysyvät, mitä itsenäisyydestä on jäljellä. Uusliberalistisen politiikan seurauksena ulkomaiset suuryritykset hallitsevat taloutta. Hallituksen pyrkimyksenä näyttää olevan maan luonnonvarojen yksityistäminen ja myyminen ulkomaisille sijoittajille. Myös vallankumouksessa pienviljelijöitä innoittaneet unelmat maasta ja vapaudesta ovat nyt teollisen maataloustuotannon, tuontiruuan ja geenimuunnellun maissin jaloissa.

Vuosikausia hallitusten syrjään sysäämät alkuperäiskansojen liikkeet vaativatkin oikeutta itsehallintoon huutaen: ”Ei enää koskaan Meksikoa ilman meitä!”

JYRI JAAKKOLA 1977 – 2010

- Jyri Jaakkola oli pitkän linjan ihmisoikeus- ja rauhanaktivisti, joka ammuttiin 27. huhtikuuta Meksikon Oaxacan osavaltiossa. Hän oli matkalla autonomiseksi julistautuneeseen San Juan Copalan intiaanikylään, joka on ollut useiden kuukausien ajan saarroksissa ulkomaailmasta. Ampumavälikohtauksessa kuoli Jyrin lisäksi meksikoilainen ihmisoikeusaktivisti Beatriz Alberta Carino Trujillo.

- Jyri tunnettiin laajasti erilaisista suomalaisista vaihtoehtoliikkeistä. Hän oli mukana muun muassa s/v Estelle -laivan omistaneessa Uusi Tuuli -järjestössä ja Maailmankauppaliikkeessä ja osallistui aktiivisesti ilmastonmuutoskampanjointiin.

- Jyri viimeisteli tämän viimeiseksi jääneen juttunsa kaksi päivää ennen kuolemaansa. Monet Ytimen tekijät tunsivat Jyrin henkilökohtaisesti ja jäävät kaipaamaan hänen iloista, elämänmyönteistä ja ihmiskunnan kehitykseen uskonutta persoonaansa. YD

Oaxacan kansannousua on verrattu itsehallinnollisena kokeiluna vuoden 1871 Pariisin kommuuniin. Tapahtumat olivat enimmäkseen rauhanomaisia, ja loivat uskoa väkivallattoman mutta radikaalin yhteiskunnallisen muutoksen mahdollisuuksiin.

Yhteiskunnallinen tilanne on synnyttänyt etenkin Etelä-Meksikossa ruohonjuuritasolta kumpuavia, uutta yhteiskuntaa rakentavia liikkeitä. Niiden kokemukset voivat auttaa avaamaan poliittisen mielikuvituksen horisontteja muuallakin. Esimerkiksi vuonna 1994 Chiapasin osavaltiosta julkisuuteen noussut zapatistiliike on vaikuttanut keskusteluun yhteiskunnallisen muutoksen keinoista ja mahdollisuuksista ympäri maailmaa. Useimmista muista sissiliikkeistä poiketen zapatistit eivät ole pyrkineet ottamaan haltuunsa valtiovaltaa. Sen sijaan se pyrkii raivaamaan tilaa yhteisöjen itsehallinnolle ja avaamaan tietä alhaalta lähtevälle muutokselle koko Meksikossa. Lisäksi alussa käytyjen taistelujen jälkeen liike on ajanut tavoitteitaan rauhanomaisesti – tosin luopumatta aseistaan.

Heijastuksia muutaman vuoden takaa

Meksikon nykyisten järjestelmäkriittisten kansanliikkeiden ymmärtämiseksi vuosi 2006 on erityisen valaiseva. Tuolloin Meksikossa pidettiin presidentinvaalit, joissa maata vallinneen uusliberalistisen politiikan haastajaksi ja vasemmiston toivoksi profiloitui Partido de la Revolución Democrática (PRD) -puolueen ehdokas **Andrés Manuel López Obrador**.

Voittajaksi julistettiin kuitenkin PAN:in ehdokas **Felipe Calderón** niukan äänienemmistön turvin. López Obrador kannattajineen syytti vaaleja epärehellisiksi ja vaati äänten täyttä uudelleenlaskentaa mielenosoitusten, protestileirien ja maantiesulkuja avulla. Tähän ei kuitenkaan suostuttu, ja Calderón astui presidentiksi jatkaen uusliberalistisen talouspolitiikan toteuttamista.

Vaalivilppiepäilyjen takia tilanne on yhä jännittynyt. Kamppailut ovat kasvattaneet tyytymättömyyttä ja yleistä epäluottamusta poliittisiin instituutioihin, joiden toimivuuteen ei Meksikossa muutenkaan ole juuri uskottu.

Selkein esimerkki epäuskosta ja halusta korvata nykyinen poliittinen järjestelmä on zapatistien vuonna 2006 käynnistämä Toinen kampanja. Kampanjan tavoitteena on rakentaa puoluepolitiikan ulkopuolella toimiva, kapitalismin vastainen liike, joka lopulta laatii Meksikolle uuden, oikeudenmukaisemman perustuslain. Zapatistien kysymistä ja kuuntelemista painottavan ajattelun mukaisesti perustuslain – uuden yhteiskunnallisen sopimuksen – muoto on jätetty avoimeksi. Sen lopputuloksen odotetaan tulevan ruohojuuritasolta ja vuoropuhelun tuloksena. Selvää kuitenkin on, että uuden yhteiskunnallisen järjestyksen tarkoituksena olisi tuoda sekä taloudellinen että poliittinen valta ja luonnonvarojen hallinta mahdollisimman lähelle tavallisia kansalaisia. Samalla taattaisiin yhteisöjen mahdollisuus itsehallintoon.

Presidentinvaalikampanjoinnin aikaan zapatistien edustajat kiersivät ympäri maata kuunnellen ihmisten huolia ja oppimassa heidän kamppailuistaan. Etenkin zapatistien puhemiehenä toiminut **Subcomandante Marcos** hyökkäsi kovin sanoin myös vasemmistolaisen PRD:n kimppuun. Hän väitti, että se ei poikkea olennaisesti muista pääpuolueista. Kritiikin takia suuri osa López Obradorin kannattajista otti välimatkaa aiemmin tukemiinsa zapatisteihin. Zapatistit olivat kuitenkin ennakoineet tulevan välirikon ja jatkoivat Toista kampanjaa puoluepolitiikan ulkopuolella.

Oaxacan APPO ja itsehallinto

Merkittävän muutosvoiman luomiseksi liikkeiden olisi kuitenkin löydettävä toisensa uudelleen, missä suurena apuna saattavat olla eteläisen Oaxacan osavaltion vuoden 2006 kansannoususta kertyneet kokemukset.

Paikallisten opettajien lakosta laajamittaiseksi kuvernöörin eroa vaatineeksi kansannousuksi kasvanut liike piti vuonna 2006 Oaxacan kaupunkia hallussaan kuukausia. Liike otti haltuunsa kaupungin merkittävimmät tiedotusvälineet ja piti itse järjestystä yllä. Haltuunotettujen naapurustojen suojaksi rakennetuista barrikadeista kehkeytyi kohtaamispaikkoja, joissa elvytettiin perinteisiä yhteisöllisen päätöksenteon keinoja. Liikkeen näkyvimmäksi foorumiksi syntyi Oaxacan kansojen kokous (APPO), joka yhdisti ryhmiä niin kaupungista kuin maaseudun yhteisöistä.

Vaikka kansannousu murskattiinkin viisi kuukautta myöhemmin, on sitä verrattu itsehallinnollisena kokeiluna vuoden 1871 Pariisin kommuuniin. Oaxacan tapahtumat olivat enimmäkseen rauhanomaisia, ja tavallisten kansalaisten rooli poliittisten aktivistien tai järjestöjohtajien sijasta on luonut uskoa väkivallattoman mutta radikaalin yhteiskunnallisen muutoksen mahdollisuuksiin. Toisaalta merkittävimpien muutosten keskittyminen ruohonjuuritasolle – elettyihin kokemuksiin, keskinäiseen solidaarisuuteen ja itsenäiseen järjestäytymiseen – on vaikeuttanut Oaxacan liikkeen ymmärtämistä niille, jotka antavat painoarvoa vain selkeille poliittisille ohjelmille ja saavutetuille lakimuutoksille.

Kriitikot ovat myös painottaneet, että virallinen hallinto on palautettu, ja kansalaistoimintaa on tukahdutettu poliisin ja armeijan vahvalla läsnäololla. Liike ei kuitenkaan ole luovuttanut. APPO:n ympärillä toisensa löytäneet kamppailut jatkuvat paikallisina, ja myös APPO kokoontuu jälleen tukahduttamisesta seuranneen tauon jälkeen. Liikkeessä vaikuttanut alkuperäiskansojen parista nouseva kansankokousten, suoran

Merkittävimmät muutokset tapahtuvat ruohonjuuritasolla: eletyissä kokemuksissa ja keskinäisessä solidaarisuudessa.

”Yhteiskunnallinen tilanne on synnyttänyt etenkin Etelä-Meksikossa ruohonjuuritasolta kumpuavia, uutta yhteiskuntaa rakentavia liikkeitä, joiden kokemukset voivat auttaa avaamaan poliittisen mielikuvituksen horisontteja muuallakin.

demokratian ja itsehallinnon perinne nähdään selvemmin pohjana, jolle on mahdollista rakentaa uudenlaista yhteiskunnallista järjestystä.

Vaikka APPO:n yhteiseksi linjaukseksi sovittiin riippumattomuus puoluepolitiikkasta, oli mukana vahvasti puolueisiin suuntautuneita toimijoita. Lisäksi niin perinteiset marxilaiset kuin muut sosialistiset ryhmät pyrkivät usein asettumaan liikkeen ”johtoon”. Tälle vastapainona anarkistit, radikaalin demokratian ja horisontaalisen järjestäytymisen kannattajat ja usein myös aiemmin järjestäytymätön väki suhtautui epäluuloisesti puolueisiin ja ulkoapäin tarjottuihin ideologioihin.

Kuten arvata saattaa, liikkeen sisällä käydään edelleen kamppailuja päätöksentekoa keskittävien ”vertikalistien” ja sitä hajauttavien ”horisontalistien” välillä. Sisäisistä ristiriidoistaan huolimatta APPO onnistui yhdistämään vuoden 2006 kamppailussa ennennäkemättömän monimuotoisen kansanliikkeen tuottaen kokemuksen, josta ongelmineen riittää opittavaa tuleville liikkeille myös ulkomailla.

Kansallinen ”liikkeiden liike” ja uusi perustuslaki?

Vuoden 2010 symbolinen merkitys on herättänyt odotuksia koko maan kattavasta APPO:sta, ”liikkeiden liikkeestä”. Zapatistien lisäksi uutta perustuslakia ajaa Congreso Social, joka koostuu erilaisista puoluepolitiikkaa lähempänä olevista vasemmistolaisista järjestöistä ja ammattiyhdistyksistä. Congreso Social ilmoittaa Toisen kampanjan tapaan olevansa kapitalismin vastainen ja etsivänsä uudenlaista talouden muotoa. Tästä huolimatta sen ehdotus perustuslaista tulee luultavasti olemaan huomattavasti lähempänä Meksikon nykyistä poliittista järjestystä ja perustumaan edustukselliseen puoluepolitiikkaan, jota täydennettäisiin suoran ja osallistavan demokratian mekanismein.

Näin ollen uutta poliittista järjestystä rakentavassa liikkeessä on jälleen nähtävissä APPO:n sisältä tuttu jako vertikalisteihin ja horisontalisteihin. Toisen kampanjan jäsenet, jotka painottavat liikkeen alhaalta lähtevää luonnetta, suhtautuvat todennäköisesti epäluottavaisesti keskusjohdettuihin ammattiyhdistyksiin ja vasemmistolaisiin puolueisiin peläten näiden mahdollisia pyrkimyksiä kaapata liike.

Toisaalta vasemmistopuolueiden kannattajat sekä isot ammattiyhdistykset koostuvat useista erilaisista järjestöistä ja ryhmistä. Osalla tavoitteet ovat huomattavasti radikaalimpia kuin johdon usein käytännössä maltillinen politiikka. Osa saattaa siis olla valmis kulkemaan Toisen kampanjan linjoilla johtajistaan välittämättä. Se, mitä tapahtuu, riippuu pitkälti siitä, kuinka aiemmin poliittisesti järjestäytymätön väki reagoi tilanteeseen. Etenkin Oaxacan vuoden 2006 liike kasvoi mittaansa juuri tavallisten kansalaisten lähdettyä liikkeelle spontaanisti. Ja kuten APPO:n kohdalla kävi, tämä saattaa auttaa keikauttamaan painopisteen puoluepolitiikasta radikaalin demokratian ja itsehallinnon puolelle.

Ilmastokamppailun näyttämö

Näiden maan sisäisten kamppailujen keskelle saapuu loppuvuodesta YK:n ilmastokokous, joka jatkaa Kööpenhaminan kokousta. Meksikon sisällä varsinainen ilmastoliike on vasta heräämässä, mutta paikallisten liikkeiden vahvat kytkökset ilmastonmuutokseen saattavat nostaa liikkeen esiin yllättävänkin nopeasti. Sen lisäksi, että ilmastonmuutos uhkaa välittömästi jo ahtaalla olevien pienviljelijöiden toimeentuloa ja monien yhteisöjen vesivaroja, suuri osa esimerkiksi Oaxacan ja Chiapasin aktivismista suuntautuu pienviljelijöiden ja alkuperäiskansojen maita ja asuinalueita uhkaavia jättihankkeita vastaan. Näitä ovat esimerkiksi tuulivoimapuistot sekä öljypalmuplantaasit ja padot. Paine tällaisten toteuttamiseksi kuitenkin kasvaa, mikäli ilmastonmuutosta yritetään ratkaista puuttumatta rikkaiden energiankulutukseen ja ylipäätään kaikkien luonnonvarojen ylikulutukseen.

Pyrkimykset ottaa yhä suurempia alueita ylikansallisen energiabisneksen haltuun – samoin kuin muun muassa kaivoshankkeet ja ylikansallisia yhtiöitä palvelevan infrastruktuurin rakentaminen – ovat hyökkäyksiä paitsi pienviljelijöiden ja alkuperäiskansojen toimeentulon mahdollisuuksia myös kokonaisia kulttuureja ja elämäntapaa vastaan. Juuri näissä elämäntavoissa ja kulttuureissa, joissa yhteisöllisyys ja ruohonjuuritason demokratian perinteet ovat keskeinen voima, voisi olla aineksia uuden, kestävän yhteiskunnallisen järjestyksen luomiseksi.

Meksikon sisäisen muutosliikkeen kytkeytyminen ilmastokysymyksiin voi luoda ennennäkemätöntä kansainvälistä solidaarisuutta, joka toivottavasti ehkäisee liikkeen väkivaltaisen tukahduttamisen. Meksikon radikaali yhteiskunnallinen muutos loisi uskoa vastaavaan mahdollisuuteen etenkin muissa Latinalaisen Amerikan maissa, joiden yhteiskunnalliset jännitteet ovat samanlaisia.

Tähän uskoon voi tarttua myös globaali järjestelmäkriittinen ilmastoliike ja levittää kamppailun maailmanlaajuiseksi – nykyinen maailmanjärjestyshän loppuu Meksikon maya-intiaanien kalenterin mukaan vuonna 2012. YD

Kuvat: Jyri Jaakkola, Oriana Eliçabe, trailofdead1 (Flickr)

Rauhan luomista ei voi jättää suurvaltojen kontolle. Kansainvälisen rauhanjärjestelmän tueksi tarvitaan pienten valtioiden kuten Suomen panostusta, kirjoittaa **Pertti Joenniemi**.

Suomi rauhansovittelun MESTARILUOKKAAN?

Ulkoasiainhallinnon tämän vuoden budjetissa on varattuna rauhansovitteluun vajaat puolisen miljoonaa euroa. Ministeriö on myös laatinut selvityksen sovittelupolitiikan suuntaviivoista.

Suomi valtiona on aikaisemminkin osallistunut sovitteluun muun muassa Balkanilla. Tämä on kuitenkin tehty vain välillisesti ja avustamalla muita toimijoita. Pääosassa ovat toistaiseksi olleet yksityiset henkilöt – **Martti Ahtisaari, Elisabeth Rehn, Harri Holkeri** sekä viime aikoina **Pekka Haavisto** – tai Ahtisaaren perustama Crisis Management Initiative (CMI) sekä Kirkon ulkomaanapu.

Nyt politiikkaan on tulossa selvä muutos: ulkoministeri **Alexander Stubb** on puhunut jopa Suomen nostamisesta rauhansovittelun mestariluokkaan Norjan ja Sveitsin tapaan.

Uskottavuus ja onnistumisen edellytysten kasvattaminen vaativat, että välityspolitiikan tueksi luodaan selkeät ja vahvat rakenteet. Käytettävissä oleva määräraha muodostaa hyvän alun, mutta monissa eri yhteyksissä tapahtuvaa jatkopanostusta tarvitaan. Tarvitaan esimerkiksi sovittelusta kertyneen tiedon taltioimista ja hyödyntämistä sekä asiantuntijoiden koulutusta. Myös erilaisten voimavarojen kartoituksen lisäksi niiden välille pitää järjestää suhteita. Näihin voimavaroihin luetaan mukaan esimerkiksi emeritusdiplomaatit, Suomessa jo asuvien siirtolais- ja pakolaisyhteisöjen kontaktit ja asiantuntijuus sekä Suomen omat perinteet, kansalaisjärjestöt ja viralliset tahot. On myös huolehdittava siitä, että sovittelun ja välitystoiminnan tukena on mittava tutkimuspanos.

Neuvottelujen uudet tuulet

Aktivoituminen rauhansovittelun alueella on yleisesti ottaen yksi osoitus siitä, että valtioillinen ajattelu on muuttumassa. Ulkoasiainhallinto ei enää pidä itseään muusta yhteiskunnasta erillään olevana ylivirastona, vaan panostaa palvelutoimintaan. Yhtenä tehtävänä on huolehtia siitä, että Suomi pienenä maana ylipäätään huomioidaan – ja huomioidaan myönteisellä tavalla. Tähän uuteen tehtäväkuvaan ja tavoitteenasetteluun aktiivinen osallistuminen rauhansovitteluun sopii erinomaisesti.

Mutta onko rauhansovitteluun todellista tarvetta? Eivätkö kansainvälinen järjestelmä ja suurvallat kykene hoitamaan kyseistä tehtävää ilman Suomen kaltaisen pienen maan erityistä panostusta?

Kokemukset osoittavat, että pienten maiden panostusta todella tarvitaan. Vaatimattomillakin voimavaroilla voi joskus olla huomattava vaikutus. Tämä johtuu siitä, että kansainvälinen järjestelmä on edelleen viritetty torjumaan klassisia, valtioiden välisiä sotia ja valmiudet toimia nykyisissä hajoavien valtioiden aiheuttamissa tilanteissa ja sisällissotien puitteissa ovat vasta kehittymässä. YK:lla on vaatimaton sovitteluyksikkö, ja Euroopan unioni toimii spontaanisti eri yhteyksissä – muun muassa Balkanilla, Lähi-idässä sekä Georgian ja Venäjän välisen sodan yhteydessä. Unioni panostaa sovitteluun, mutta panostus ei ole ainakaan vielä systemaattista siten, että se näkyisi ja vaikuttaisi EU:n tavassa organisoitua.

Ratkaisua on nykyisissä kiistoissa usein haettava ruohonjuuritasolta ja pääkaupunkien ulkopuolelta, ja juuri tähän vaaditaan perinteiseltä diplomatialta yleensä puuttuvaa liikkuvuutta ja nöyryyttä.

Norjasta Suomelle malliksi

On myös havaittavissa, että kansainvälinen kiinnostus sovitteluun jakautuu perin epätasaisesti. Maantieteellisesti suurvallat sekä EU panostavat varsinkin Balkanilla vielä kyteviin ongelmiin sekä sodanehkäisyyn Lähi-idässä. Afrikkassa ja Aasiassa panostus on vähäisempää siitä huolimatta, että useimmat konfliktit ovat juuri täällä. Siksi joidenkin pienten eurooppalaisten maiden sekä Kanadan ja Australian panosta on tarvittu nimenomaisesti tällä suunnalla.

Useimmat kylmän sodan jälkeisinä vuosina puhjenneista noin sadasta konfliktista ovat jossakin vaiheessa olleet sovitteluyritysten kohteena. Noin kolmanneksen osalta sovittelu on onnistunut, jotkut ovat päättyneet yhden osapuolen voittoon sotilaallisesti, ja kolmannes jatkuu sovitteluyrityksistä huolimatta. On kuitenkin selvästi pääteltävissä, että sovittelu kannattaa. Se on usein vaikeaa ja vaatii erityisiä taitoja, monen tason ja tahon yhteistyötä sekä kykyä pitkäjännitteiseen toimintaan. Tulitaukojen luominen saattaa joskus olla ristiriidassa pitkän tähtäimen sovittelun kanssa, ja mukaan on välillä kyettävä vetämään myös sellaisia osapuolia, joiden kanssa ei yleisen kansainvälisen normiston mukaan tulisi olla missään tekemisissä.

Myös Norjassa panostus rauhansovitteluun aloitettiin parikymmentä vuotta sitten varsin vaatimattomasti, epäröiden ja pienin askelin. Pienestä on kuitenkin kehittynyt suurta siten, että sovittelu on nykyään Norjan politiikan kulmakiviä. Ollaan lähes yksimielisiä siitä, että panostus on kannattanut. Se on vahvistanut Norjan itseymmärrystä ”rauhanvaltiona” sisäisesti ja vaikuttanut voimallisesti Norjan ulkoiseen kuvaan. Suomi tulee hieman myöhässä, mutta on nyt kuitenkin askeltamassa samaan suuntaan.

Pertti Joenniemi on erikoistutkija Tanskan kansainvälisten suhteiden instituutissa.

Kokemukset osoittavat, että pienten maiden panostusta todella tarvitaan. Vaatimattomillakin voimavaroilla voi joskus olla huomattava vaikutus.

Uusi edistysaskel Suomen rauhanpolitiikassa?

Rauhanliikkeessä on pitkään ajateltu, että Suomella on hyvät mahdollisuudet profiloitua pienenä rauhanpolitiikan suurvaltana. Lähtökohtaisesti siihen tarjosi hyvät mahdollisuudet Suomen aktiivinen rauhantahtoinen puolueettomuuspolitiikka kylmän sodan aikana. Myöhemmin viitattiin usein siihen erityisosaamiseen, jolla suomalaiset rauhanturvaajat hoitivat tehtäviään YK:n rauhanturvaoperaatioissa. Ne ovat saaneet paljon kiitosta osakseen.

Kylmän sodan päättymisen jälkeen paljon on muuttunut. Etenkin EU-kielessä rauhanturvaoperaatioiden sijaan puhutaan nykyisin useammin kriisinhallinnasta. Rauhanliike on edellyttänyt kriisinhallinnan näkemistä ensisijaisesti siviilikriisinhallintana, jota sotilaallinen kriisinhallinta vain turvaa. Aivan niin pitkällä ei vielä olla virallisessa politiikassa, mutta Suomi on muutama vuosi sitten yhtenä ensimmäisistä maailman maista aloittanut sisäministeriön alaisuudessa systemaattisen siviilikriisinhallinnan koulutuksen. Suomessa on yhä enemmän ihmisiä, jotka katselevat kriisinhallinnan haasteita rauhanliikkeen kanssa samoin silmin.

Nyt näyttää siltä, että presidentti **Martti Ahtisaaren** Nobel-palkinto on saanut aikaan uuden herätyksen. Palkintopuheessaan Ahtisaari vetosi voimakkaasti sovittelun puolesta. Hän peräänkuulutti sitä erityisesti Israel-Palestiinan konfliktin ratkaisemiseksi, jonka hän nimesi avaimeksi koko Lähi-idän tilanteen ja laajemmallekin ulottuvan konfliktien näyttämön rauhoittamiseen.

Nyt ulkoministeriössä valmistellaan hallituksen selontekoa rauhan rakentamisesta. Vielä julkaisemattoman paperin perusidea lienee suunnilleen se, että Ahtisaaren ja hänen Crisis Management Initiativen toiminnasta voidaan siviilikriisinhallinnan ja Kuopion kriisinhallintakeskuksen tapaan tehdä osa Suomen virallista politiikkaa.

Huhtikuun puolivälissä Tampereen rauhantutkimuslaitos järjesti yhdessä Ulkoministeriön kanssa seminaarin, jossa luotiin katsaus siihen, missä sovittelun kehittämisessä osaksi Suomen virallista rauhanpolitiikkaa mennään. Seminaarissa kuultiin myös Norjan, Tanskan ja Ruotsin kokemuksista ja visioista tällä alueella. Etenkin Norjan hallitus panostaa alalle aktiivisesti.

Samoin kuin siviilikriisinhallinnassa myös sovittelussa on paljolti kysymys kokemuksista oppimisesta, mutta myös toiminnan teorian kehittämisestä. Siksi rauhantutkimuslaitosten mukana olo ja alan pohjoismainen yhteistyö, jota Taprin seminaarikin edusti, on syytä nähdä tämän toiminnan elimellisenä osana.

On ilahduttavaa, että eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja **Pertti Salolainen** ja ulkoministeri **Alexander Stubb** ovat panneet arvovaltaansa konfliktien sovittelun kehittämiseksi osaksi Suomen aktiivista ulkopolitiikkaa. Seminaarissa ulkoministeriön **Kai Sauer** esitteli alustavasti tulevan selonteon linjauksia. Jäämme odottamaan selontekoa suurella mielenkiinnolla.

Kalevi Suomela

Maailmassa kuolee vuosittain noin miljoona ihmisiä pienaseiden uhreina. Aseiden ruokkimaa väkivaltaa olisi kuitenkin helppo rajoittaa, kirjoittaa **Hanna-Kaisa Hellsten**.

Pienaseet, SUURI ONGELMA

Käsiaseilla tapetaan noin miljoona ihmistä joka vuosi. Näistä noin 200 000 menehtyy sotatilanteiden ulkopuolella joko henkirikoksen, vahingonlaukauksen tai itsemurhan uhrina. Pienaseilla onkin merkittävä rooli paitsi konflikteissa myös siviiliyhteisöjen arkisessa väkivallassa.

Valtaosa maailman pienaseista on ei-valtiollisissa käsissä. Kansainvälisen pienasekampanja IANSA:n mukaan eri maiden armeijat ja poliisi omistavat maailmalla liikkuvista pienaseista alle 26 prosenttia. Kapinallisryhmien hallussa on 0,1 prosenttia, ja loput kiertävät siviiliyhteiskunnassa.

Pienasekysymystä leimaakin monella tavalla kontrolloimattomuus. Tiedot siitä, missä maailman 875 miljoonaa käsiasetta ovat, ovat epätäydelliset. Aseiden valmistusta ja kauppaa koskevat tiedot ovat usein sellaisia, etteivät valtiot anna niitä mielellään eteenpäin. Kun tähän lisätään laillisen asekaupan porsaanreiät ja varsin merkittävänä rehottava laiton kauppa, on karkea kokonaiskuva epäselvästä ja kaikkialle levittyneestä ongelmasta valmis.

Ampuma-aseet arjessa

Pienaseilla on merkittävä rooli konflikteissa. Niillä tapetaan valtaosa erilaisissa yhteenotoissa kuolevista ihmisistä. Helposti hankittavat, käytettävät ja kuljetettavat aseet mahdollistavat myös erilaiset ihmisoikeusrikkomukset. Katoamiset, karkotukset, raiskaukset ja teloitukset ilman oikeudenkäyntiä voivat kuulua niin valtiollisten kuin myös muiden ryhmittymien repertuaariin.

Ampuma-aseväkivaltaa tapahtuu myös arjessa tavallisten ihmisten keskuudessa. Ampuma-aseet ovat huomattavan tehokkaita verrattuna esimerkiksi teräaseisiin tai nyrkkeihin, ja ampuma-ase tekeekin väkivaltatilanteesta vakavan. IANSA:n mukaan ampuma-aseella tehty hyökkäys johtaa 12 kertaa todennäköisemmin kuolemaan kuin muilla keinoin tehty väkivalta.

Aseiden omistaminen ja niiden pitäminen käsillä luo mahdollisuuksia niiden harkitsemattomaan käyttöön erilaisissa ristiriitatilanteissa. Niiden kanssa sattuu myös vahinkoja. Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan ase kotona lisää tilastollista todennäköisyyttä jonkun perheenjäsenen kuolemaan.

Ampuma-ase lisää myös kotiväkivallan raakuutta. Mikäli taloudessa on ase, lisääntyy naisen riski kuolla lähisuhdeväkivaltaan lähes kolminkertaiseksi. Myös ampumalla tehdyt itsemurhat ovat usein onnistuneita. Itävallassa maan itsemurhakulut laskivat samaan aikaan, kun aselainsäädäntöä kiristettiin.

Ampuma-aseet Suomessa

Suomessa on muihin Länsi-Euroopan maihin verrattuna paljon aseita: Laillisen aseen omistajia on 650 000, ja joka neljännessä kotitaloudessa on ase. Lisäksi maassa on kymmeniätuhansia laittomia aseita. Määrän arvioidaan kuitenkin jäävän alle sadantuhannen.

Suomalaista väkivaltaa leimaa reipas alkoholinkäyttö. Henkirikosraportissa tyypillistä suomalaista henkirikosta luonnehditaan ryyppysakkitapoksi, ja myös parisuhdeväkivallassa on usein mukana alkoholi. Henkirikoksissa kuolee noin 2,5 ihmistä 100 000 asukasta kohden. Useimmissa läntisen Euroopan maissa luku on noin yksi tai sen alle, Itä-Euroopassa enemmän.

Ampuma-ase tekee henkirikoksesta kohtalokkaan. Ampuma-ase sopii myös humalaiseen käteen ja aiheuttaa huomattavaa tuhoa. Ampuma-aseilla tehdyissä rikoksissa on tyypillisesti kyse perheen sisäisistä ja sukulaisten välisistä riidoista, joissa käytetään helposti käsiin saatavaa asetta. Tahallisia henkirikoksia tehdään Suomessa vuosittain asukasta kohti verrattuna noin kaksinkertainen määrä suhteessa Euroopan unionin jäsenmaiden keskiarvoon. Luku on korkeampi vain Baltian maissa, Bulgariassa, Romaniassa ja Unkarissa.

Mikäli kotitalouksissa säilytettäisiin vähemmän aseita, olisi todennäköistä, että tämän tyyppiset rikokset vähenisivät. Aselakia tiukentamalla ei voida vähentää itse väkivaltaa, perheriidoista puhumattakaan, mutta seuraukset voisivat kuitenkin olla vähemmän vakavia.

Suomessa tehdään myös paljon itsemurhia. Vuosittain noin tuhatkunta ihmistä kuolee oman käden kautta, ja ne aiheuttavat noin kolme kertaa enemmän kuolemia kuin esimerkiksi tieliikenneonnettomuudet. Kansainvälisesti vertailtuna määrää voidaan luonnehtia suureksi.

Tilastojen mukaan itsemurhavälineiden helppo saatavuus lisää itsemurhia. Noin kolmannes miesten itsemurhista tehdään ampuma-aseella, minkä vuoksi ne usein onnistuvat. Tässäkin mielessä aseiden säilyttäminen muualla kuin kotona saattaa vähentää tragedioita tai ainakin vähentää pikaistuksissaan tehtyjä peruuttamattomia päätöksiä.

Aseet eivät ole yksityisasia

Ampuma-aseen omistaminen nähdään monesti yksityisasiana. Aseen käyttö ja sen seuraukset eivät kuitenkaan sellaisia ole. Vahingonlaukaukset ja väkivalta kuormittavat terveydenhuoltoa, ja

koska ampuma-aseet on suunniteltu tappamaan, niiden käytöstä tulee myös vaikeasti korjattavaa jälkeä. Ampumauhrien hoitaminen on kallista verrattuna muihin väkivallan uhreihin, ja usein myös väkivallan uhrit ja heidän läheisensä tarvitsevat psyykkistä tukea. Tämän maksaa usein yhteiskunta.

Vuosittain maailmassa valmistetaan noin kahdeksan miljoonaa uutta pienasetta. Koska niiden käyttöikä on pitkä, niitä poistuu käytöstä huomattavasti vähemmän. Ensimmäisen kaupan jälkeen aseita myydään eteenpäin joko laillista tai laitonta reittiä pitkin. Näin yhteen maahan myydyt aseet voivat kiertää pitkäänkin konfliktialueelta toiselle.

Aseiden valmistusta ja kauppaa rahoitetaan tavallisena liiketoimintana, ja muun muassa tavalliset pankkiasiakkaat voivat tietämättään olla mukana investoimassa tappavaan bisnekseen. Aktiivisella kuluttajalla on mahdollisuus vaikuttaa maailman pienasepolitiikkaan vaatimalla omalta pankiltaan sellaista liiketoimintaa, joka ei tue asevalmistusta tai -kauppaa. YD

Hanna Kaisa Hellsten vastaa Sadankomitean pienasekampanjasta.

Pienaseet ja kevyet aseet

Termiä ”pienase” käytetään kuvaamaan tuliasetta, joka on joko käsiase (kuten pistooli) tai kevyt ase (esimerkiksi rynnäkkökivääri tai kranaatinheitin). Myös kevyet ja raskaat konekiväärit lasketaan pienaseisiin. Kansainvälisissä yhteyksissä käytetään usein lyhennettä SALW (small arms and light weapons), jolla viitataan yhden tai kahden ihmisen kannettavissa olevaan aseeseen. Näihin kuuluvat ampuma-aseiden ohella myös kranaatit ja maamiinat. YD

Ampuma-aseen omistaminen nähdään monesti yksityisasiana. Aseen käyttö ja sen seuraukset eivät kuitenkaan sellaisia ole.

Sadankomitean pienasekampanja käynnistyy toukokuussa

Toukokuun alussa vietetään maailmanlaajuista toimintaviikkoa aseväkivallan vähentämiseksi. Kansainvälisen pienasekampanja IANSA:n koordinoimalla pienaseiden vastaisella teemaviikolla 10.–15.5. avattiin myös suomalainen pienaseita käsitteleva sivusto Sadankomitean sivujen alle osoitteeseen www.sadankomitea.fi. Samalla käynnistyi järjestön pienasekampanja.

- Tarkoituksenamme on tavata tavallisia suomalaisia erilaisissa kesätapahtumissa ja toreilla ja keskustella siitä, millaista aseväkivalta on, ja miten sitä voitaisiin ehkäistä niin Suomessa kuin kehitysmaissakin, kertoo kampanjavastaava **Hanna-Kaisa Hellsten**.

Aktiivisten rauhantekijöiden “pyssybussiksi” kutsuttu tiedotus- ja kampanjakiertue vierailee noin kahdellakymmenellä paikkakunnalla toukoheinäkuun aikana. Tarkempi aikataulu löytyy pian Sadankomitean www-sivuilta. YD

Eekku Aromaa on Sadankomitean pääsihteeri.

On vaadittava naisia enemmän johtaviin asemiin, mutta on myös toimittava niin, että yhä useampi johtaja omaksuisi feministiset arvot johtajuudessaan.

”

Voiko taloutta ymmärtää? Kyllä, sanoo Helsingin yliopiston vierailevana professorina toiminut **Isabella Bakker.** Kaavamaiseksi muuttunutta talouskeskustelua voi herätellä tuomalla siihen arkijärkeä, tasa-arvoisuuden painottumista ja sosiaalista vastuuta, Bakker sanoo **Arja Alhon** haastattelussa

Arkijärkeä TALOUTEEN

ARJA ALHO: Keskeinen viestisi on ollut, ettei finanssikriisin jälkeen ole paluuta entiseen. Olet sanonut, että se olisi hyvin vahingollista, sillä nykyinen talouden meno perustuu eriarvoisuudelle, kuormittaa liiaksi ympäristöä, mutta on ennen muuta vahingollista huolenpidolle ja sosiaalisille suhteille.

ISABELLA BAKKER: Olen ekonomistina ja politiikan tutkijana ollut pitkään huolestunut siitä, että taloustieteestä on tullut kovin kapeaalaista ja matemaattista. Kriittinen ajattelu ja pitkien kehityskulkujen näkeminen on häipynyt taustalle samalla, kun valtioiden rooli nähdään rajatumpana. Sosiaalinen ulottuvuus on poissuljettu talouden ajattelusta ja jätetty niin kutsutuille pehmeille tieteenaloille. Mielestäni taloustieteilijöiden tehtävä on muuttaa ja muokata taloutta ihmisten elämälle sopivaksi – siis sosiaaliseksi. Taloustieteen pitää olla luomassa arkijärkeä.

AA: Et siis puhu taloudellisen ajattelun viilauksesta, vaan yleisesti hyväksytyn ja oikeaksi koetun opin, talouden paradigman, kyseenalaistamisesta ja muuttamisesta. Samalla haluat myös talouden mittareihin muutoksia. Korostat feminististä ajattelua.

IB: Feministinen paradigma on laajempi ja kokonaisvaltaisempi kuin tavanomainen taloudellinen ajattelutapa. Jälkimmäinen kohdentaa huomionsa ja mittauksensa vain viralliseen ja muodolliseen talouteen. Ne eivät yllä lainkaan epäviralliseen talouteen, joka on kehitysmaissa kuitenkin tavallista. Kuusikymmentä prosenttia kehitysmaitten työvoimasta toimii epävirallisessa taloudessa. He ovat usein naisia ja lapsia. Mittarit eivät ota huomioon myöskään ympäristöä tai palkatonta työtä kuten kotitalouksissa tai erilaisissa yhteisöissä tehtyä vapaaehtoistyötä.

Feministinen talousajattelu haluaa kohdentaa huomion ihmisten hyvinvointiin. Kyse on siitä, miten hyvinvointia tuetaan, ja miten kestävää kehitystä ympäristöulottuvuus mukaan lukien edistetään. Ei siis voi olla kehitystä, ellei se ole ihmisten hyvinvoinnin kehitystä! Tällä on yhteytensä ihmisten kykyihin, taitoihin ja tietoihin sekä siihen, onko ihmisillä omia voimavaroja käyttää kykyjään ja lahjojaan. On nimittäin myös niin, että vaikka ihmisillä on oikeuksia, mutta ei voimavaroja hyödyntää niitä, ei heillä ole ääntä. Ei yksilöinä eikä yhteisöinä.

Feministinen talouden kasvuajattelu on myös toisenlainen kuin vallitseva. Kyse on jälleen kokonaisnäkemyksestä. Ei voi olla oikeaa ja kestävää kasvua, ellei ole tasa-arvoa. Kasvu, joka perustuu eriarvoisuudelle, uusintaa eriarvoisuutta silloinkin, kun on kyse pääsystä tasa-arvoa edistävien voimavarojen äärelle, kuten koulutuksesta tai työllistymisestä. Arvostan feministisessä talouspolitiikassa myös sitä, että se liittoutuu muittenkin sellaisten ryhmien ja tahojen kanssa, jotka kärsivät eriarvoisesta kohtelusta. Talousajatteluni lähtee tasa-arvoisuuden politiikasta.

AA: Tuo tarkoittaa, ettei kyse ole vain naisia koskevasta politiikasta, ja että feministinen ajattelu ei ole sukupuoleen sidottua. Vääntäisitkö vielä rautalangasta, ettei feminismi ole sukupuolisidonnaista? Meillä täällä Suomessa monet kokevat feministisen ajattelun – väärin kyllä – juuri sukupuolisidonnaisena ja naisten läänityksenä.

IB: Minusta on vallattava ylipäätään tilaa tasa-arvoa korostavalle yhteiskuntapolitiikalle, ja tämä pitää sisällään tasa-arvoa korostavan talouspolitiikan. Monet naisten ryhmät saattavat keskittyä liikaa omiin identiteettikysymyksiin eivätkä siksi näe yhteyksiä muihin, joilla on kuitenkin samankaltaisia huolenaiheita. Näin ryhmät eristäytyvät entisestään. Esimerkiksi meillä Kanadassa ammattiyhdistysliikkeellämme on aina ollut hyvin sisäistetty sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ajattelu.

Yhdistän ajatteluun myös johtajuuden. Minusta on suuri ero, kun puhutaan yhtäältä johtajan henkilökohtaisista ominaisuuksista ja toisaalta arvoista, jotka muunnetaan arkipäivän politiikan kysymyksiksi. Jälkimmäinen on ratkaisevaa. On tietenkin vaadittava naisia enemmän johtaviin asemiin – sehän on oikein ja niin pitääkin tehdä – mutta on myös toimittava niin, että yhä useampi johtaja omaksuisi feministiset arvot johtajuudessaan. Tarkoitan kykyä erottaa julkinen ja yksityinen sektori toisistaan sekä niitten väliset yhteydet. Esimerkkinä käy hoivaan liittyvät asiat: miten turvataan miesten mahdollisuudet tasavertaisesti hoivaan ja lasten hoitoon, tai miten huolehditaan, ettei naisten kohdalla äitiyteen liity kielteisiä rasitteita.

AA: Kysymys on siis ennen muuta tasa-arvoisuuden yhteiskunnallisesta hegemoniasta ja sen valtaamisesta?

IB: Ehdottomasti. On kyse uudenlaisesta arkijärjestä, oikeudenmukaisen ja käytännöllisen ajattelun muotoilusta, joka perustuu kaikkinaiseen tasa-arvoon. Huolenpidon ja välittämisen äänen on kuuluttava kouluissa, työpaikoilla, mediassa ja laajemmin yhteiskunnassa. On puhuttava sosiaalisista oikeuksista ja sosiaalisesta edistyksestä, ja miten ne oikeasti toteutuvat.

AA: Tasa-arvoa korostava talouspolitiikka on siis suoraan yhteydessä yhteiskunnalliseen vallankäyttöön: miten yhteisiä varoja käytetään ja edistetäänkö sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yhteiskunnallista tasa-arvoa.

IB: Kyllä, juuri niin. Talouden makropolitiikan pitää olla sosiaalista. Kyse on, miten talouden perustekijät muodostuvat, ja miten ne toimivat: ▶

Ei voi olla oikeaa ja kestävää kasvua, ellei ole tasa-arvoa. Kasvu, joka perustuu eriarvoisuudelle, uusintaa eriarvoisuutta silloinkin, kun on kyse pääsystä tasa-arvoa edistävien voimavarojen äärelle.

Ei voi olla kehitystä, ellei se ole ihmisten hyvinvoinnin kehitystä! Tällä on yhteytensä ihmisten kykyihin, taitoihin ja tietoihin ja siihen, onko ihmisillä omia voimavaroja käyttää kykyjään ja lahjojaan.

miten voimavaroja jaetaan, miten nähdään talouden toimijoiden merkitys, millainen johtamisen tapa on, onko poliittisille valinnoille tilaa – miten hallitukset käyttävät varojaan. Uusliberalistinen talousajattelu korostaa markkinavetoisuutta ja ruokkii epäluottamusta hallituksia kohtaan, se mainostaa yksilöllisyyttä ja yksilön vastuuta, ja painaa yhteisöllisyyttä ja yhteistä huolenpitoa taka-alalle. Yltiökapitalistinen ajattelu on saanut paljon valtaa. Tämä näkyy kaupan ja investointien vapauttamisessa, mutta myös esimerkiksi tekijänoikeuksissa ja patenttisuojassa. Ajattelumalli on saanut valtaa myös paikallisesti.

Uusliberalistista, siis hyvin oikeistolaista, talousajattelua hallitsee ikään kuin julkisen exit-strategia. Tiukka budjettikuri työntää yhteisiä palveluja yksityisiksi. Ihmisten pitää maksaa vielä jäljellä olevista julkisista palveluista enemmän kuten myös julkisista investoinneista. Valtiot ovat lukinneet itsensä kauppa- ja investointisopimuksilla tilanteeseen, jossa ne joutuvat rajoittamaan omia mahdollisuuksiaan tarjota niitä julkisina. Kanadassa NAFTA-sopimus (Kanadan, Yhdysvaltojen ja Meksikon vapaakauppasopimus) esimerkiksi tarkoittaa sitä, että ulkomaisia palveluntarjoajia on kohdeltava samalla tavalla kuin omaa julkisesti tuotettavaa palvelua.

AA: Mutta näin on myös meillä Suomessa. Yksityistäminen, mutta myös yksityisten palvelujen tunkeutuminen julkisten palvelujen sisään, on seurausta liian laveasta EU:n hankinta- ja kilpailutussäännösten soveltamisesta.

IB: Hankalinta on, että julkisten palvelujen mittaaminen on samanlaistunut yksityisten markkinaehtoisten palvelujen kaltaisiksi. Hallitusten odotetaan käyttäytyvän kuin bisnesmaailman johtajien tai yritysten. On kertakaikkisesti menetetty käsitys siitä, mitä ovat julkiset, ja mitä ovat yksityiset hyödykkeet! Julkiset hyödykkeet ovat kuitenkin tasa-arvopolitiikan työkaluja.

AA: Mutta nythän ovat taas julkiset investoinnit ja valtioiden väliintulot markkinaehtoiselle talousopille sopineet, kun on tarvittu finanssikriisiin siivousapua.

IB: Kyllä. Keskusteluun tulisi nostaa enemmistöriskin sosialisointi. Finanssikriisissä varakkaat pääsevät kuin koirat veräjästä. Kansan enemmistö on joutunut maksajaksi ja vastuunkantajaksi, vaikka heillä on siihen vähiten varaa. Sosiaalinen suojelu, jolla tarkoitan köyhyyden vähentämistä ja epävarmuuden hallitsemista työmarkkinoilla sekä ihmisten kyvyn lisäämistä suojautua yltiöpäiseltä riskinotolta ja sen seurauksilta esimerkiksi toimeentulon romahdukselta, yhdistettynä oikeudenmukaiseen veropolitiikkaan, on tärkeää. Kuten myös finanssimarkkinoiden säätelyn ja valvonnan parantaminen.

Finanssikriisi on vahvistanut ja syventänyt olemassa olevia sukupuoleen liittyviä eriarvoisuutta ylläpitäviä tekijöitä. Miehiset arvot vaikuttavat hyvin vahvasti. Edelleenkin ajatellaan, että miehet tuovat leivän pöytään. Niinpä sitten julkisilla elvytyspaketeilla rahoitetaan pelkästään fyysistä eikä ollenkaan sosiaalista infrastruktuuria. Samalla luotetaan, että naisten tekemä työ, usein palkattomana, toimii ihmisten viimekätisenä turvaverkkona. Torontossa esimerkiksi paikalliset elvytystoimet kohdistuivat 99-prosenttisesti miesvaltaisten alojen työllisyyden tukemiseen, siis rakentamiseen ja teollisuuteen. Minusta olisi tärkeää, että myös naisten työpaikoista kannettaisiin yhtä lailla huolta.

AA: Olet puhunut paljon myös erilaisten kansalaisryhmien merkityksestä talouden tilintarkastajina.

IB: Minusta on tärkeää, että ihmiset olisivat tarkkoina sen suhteen, kuinka kansalliset tai paikalliset budjetit turvaavat ihmisoikeuksien toteutumista, ovatko ne oikeudenmukaisia, ja kohtelevatko ne ihmisiä tasa-arvoisesti.

AA: Entä miten ajattelet maailmanlaajuisesti? Onko uusliberalismille vakavaa haastajaa, ja onko feministinen – siis tasa-arvoa korostava – talouspolitiikka mahdollista?

IB: Maailmalla on paljon liikkeitä ja ryhmiä, joilla on kiinnostavia ja dynaamisia ajatuksia siitä, mitä uusliberalismin jälkeen tulee. Mutta on myös paljon voimia, jotka yrittävät vääntää meitä takaisin uusliberalismin pakkopaitaan. Monet, vaikkapa naisten kehitysmaissa muodostamat ryhmät, vaativat, että tarvitaan enemmän tilaa politiikalle. Tämähän on myös keynesiläinen argumentti: tarvitaan enemmän tilaa kansallisille aloitteille ja toimenpiteille talouspolitiikassa.

Jonkinlaista keynesiläisyyttä on ilmassa. Totta kai se on naisten mutta ennen muuta ihmisoikeuksien kannalta parempi asia. Keynesiläisyys argumentoi valtion velvollisuuksien puolesta – mutta sekin perustuu aika lailla miehisten olettamusten varaan siitä, mitä täystyöllisyys työllisyyspolitiikassa voi olla. Naisten tekemä työ jää helposti jalkoihin.

En tietenkään tunne Suomen tilannetta samoin kuin Pohjois-Amerikkaa. Mutta jos ajatellaan vaikkapa naisten osallisuutta työelämässä tai koulutuksessa, kehitys on ollut kohti jonkinlaista miesmäisyyttä. Puhutaan miehisillä talouden käsitteillä. Poliittisessa ja muutoinkin yhteiskunnallisessa keskustelussa on meneillään jonkinlainen naisten ja sukupuolen merkityksen katoaminen. On ajateltu väärin, ettei enää tarvita sukupuolten asemaan ja merkitykseen perustuvaa analyysia. Siksi tarvitaan naisten ja miesten tiedostavia ryhmiä, jotka valvovat sitä, mitä valtio tekee.

AA: Olet tehnyt YK:lle mielenkiintoisen keskusteluasiakirjan, jossa on myös suosituksia, miten arvioida erilaisia sukupuoleen liittyviä talousvaikutuksia. En malta olla kysymättä, miten kommentoisit toista, ekonomisti **Joseph Stiglitzin** komission YK:lle valmistamaa paperia finanssikriisistä, jossa hänkin on sitä mieltä, ettei paluuta normaaliin tai siis entiseen ole? Onko sekin ilmentämässä jonkinlaista ajattelun muutosta?

IB: Sitä on hyvin vaikea sanoa. Stiglizillä on hyviä ehdotuksia verotusjärjestelmän ulottamiseksi rahoitusmarkkinoille. Siihen on tullut viime aikoina uusia paineita esimerkkinä Goldman Sachsin huijausneuvonta. Rahoitusmarkkinoilla pitää olla tiukemmat sääntönsä mutta myös veronsa. Se on luotavissa täysin toimivaksi käytännössäkin, sillä tietopohjaa on riittävästi rahan liikkeistä.

AA: Tuntuu siltä, että olet paitsi feministi myös sosialisti.

IB: Olen tehnyt työtäni poliittisten sekä huolenpitoa ja sosiaalista vastuuta korostavien hankkeiden parissa enkä siksi tunne oloani epämukavaksi kumpanakaan. Mutta tila, jossa voi ilmaista itseänsä sosiaalisilla käsitteillä, on tullut kovin kapeaksi. On kuitenkin hienoa, että voin opettaa monimuotoisesti maailmasta, ihmisten hyvinvoinnista ja sosiaalisesta kehityksestä. YDIN

Isabella Bakker on Kanadassa Yorkin yliopiston professori, joka on ollut vierailevana tutkimusprofessorina Helsingin Yliopistossa kuluvana vuonna. Bakker tutkii kansainvälistä ja julkista taloutta sekä naisten poliittista osallistumista. Bakker on saanut arvostetun Truedeau-palkinnon naistutkimusansioillaan.

Kuva: Janne Hukka

Nykymaailmassa monet asiat ovat nurinpäin. Puhuttaessa taloudesta on kuitenkin parasta aloittaa alkutekijöistä – kuten hyvinvointivaltion yksilökeskeisyydestä ja yksilön unohtamisesta markkinataloudessa, kirjoittaa **Eero Ojanen**.

ASIOIDEN oikeat nimet

Kun puhutaan ajan hengestä, nykyajalle ominaisista kehityssuunnista tai vallitsevista arvoista, yksi kaikkein yleisimmin mainittavia asioita on yksilökeskeisyyden lisääntyminen. Siitä tuntuu vallitsevan laaja yksimielisyys myös riippumatta siitä, miten asiaan suhtaudutaan.

Yhteiskuntakriittisessä keskustelussa yksilökeskeisyyden tai individualismin kasvu kuvataan pääsääntöisesti negatiivisena asiana. Se yhdistetään markkinatalouden ylivallan kasvuun. Yhteisöllisyys tai kollektiivisuus taas nähdään jonain katoavana luonnonvarana tai nykyhetken mahdollisena vastavoimana.

Mutta markkinatalous jos mikä on kollektiivitaloutta. Siinähän yksilöllä ei sinänsä ole mitään arvoa, vaan merkitystä on vain sillä, minkä arvoiseksi kukin tai mikin hinnoitellaan. Ja raha taas on nimenomaan kollektiivinen, ei-yksilöllinen asia.

Miksi ihmeessä harvalukuisten menestyjien korostamista kutsutaan yksilökeskeisyydeksi? Jos yhteiskunta perustuu kovaan kilpailuun, jossa vain harvat voittavat tai pärjäävät, yksilöllisyyttä on siinä yhteiskunnassa hyvin vähän. Onhan selvää, että jos yksilöllisyys on jollain tapaa pätevä periaate, niin sen tulee koskea kaikkia yksilöitä. Ja mitä useampi yksilö voi hyvin, sitä yksilöllisempi yhteiskunta on.

Pohjoismainen hyvinvointivaltio oli ylivoimaisesti yksilökeskeisin järjestelmä, jota on kokeiltu. Yhteiskunnan perusteissa lähdettiin siitä, että kaikki yksilöt ovat oikeutettuja tiettyihin asioihin ja nimenomaan yksilöinä, eikä sen pohjalta, mihin taustaryhmään he kuuluvat, tai minkälaiset lähtökohdat heillä muutoin on.

Nyt suunta vie kohti kollektiivista, epäyksilöllistä yhteiskuntaa. Valtiovallan ja julkisen sektorin heikentäminen merkitsee yksilökeskeisyyden vähentämistä ja holhouksen lisääntymistä. Kaiken ja kaikkien holhoaminen samaan näennäistaloudellisen ajattelun pakkovaltaan on nykyisen kollektiivitalouden olennainen piirre.

Kun ennen puhuttiin turhasta byrokratiasta ja nähtiin, että byrokratia saattaa karata käsistä, tai jollain tapaa jähmettää elämää, niin nyt talous tekee saman. Turhan byrokratian ajasta on siirrytty turhan talouden aikaan, ja turha talous on yksilön kannalta luultavasti suurempi häiriötekijä kuin byrokratia konsanaan.

Markkinatalous on tehoton

Taloudessa jos missä tulee lähteä kovista tosiasioista. Turhan talouden havaitseminen saati analysointi on kuitenkin vaikeaa niin kauan kuin talouden kieli ja sen myötä koko talous on nykyisenkaltaista samalla kertaa utopistista ja pakottavaa mössöä.

Suomen kieli kuitenkin osoittaa tosiasiat selvästi. Talous on talon pitoa. Talonpito taas on elämisen väline, ei itseisarvo eikä perimmäinen tavoite. Jos talous hoidetaan hyvin, sen ei tarvitse kasvaa. Terve talous on sellainen, joka toimii, vaikka se ei jatkuvasti kasvaisikaan. Jos puhutaan taloudesta, joka on rakennettu sen varaan, että sen jotenkin toimiakseen täytyy kasvaa jatkuvasti, niin kyseessä on harvinaisen tehoton talous.

Ja sellainen meillä nykyään on. Kuvaavaa on, että talouden kannattavuutta tai tehokkuutta ei tutkita tai arvioida juuri lainkaan. Sen sijaan talous pannaan muiden asioiden kannattavuuden kriteeriksi silloin, kun pitäisi tehdä päinvastoin ja etsiä muilta elämänaloilta kriteerejä, joilla talouden kannattavuutta arvioitaisiin. Uudelleen arvioitaessa havaittaisiin myös nykyajan eräs olennainen ja tavattoman huolestuttava trendi – talouden tosiasiallisen kannattavuuden ja tehokkuuden jatkuva lasku.

Kyvyttömyys nähdä talouden realiteetteja perustuu nykyisen talouspuheen utopistisuuteen. Keskustelua ohjaa usko siitä, että kun talous saadaan toimimaan vapaasti, ja muut asiat hoidetaan talouden kriteerien mukaan, yhteiskunta toimii paremmin. Ongelmat taas johtuvat aina joistain muista syistä – siitä, että talouden nykyisten lakien mukaan ei toimita tarpeeksi.

Monella on pitkä ja karvaskin tie sen oivaltamiseen, että nykyisen kaltainen talousajattelu tuottaa itse omat ongelmansa. YDIN

Eero Ojanen on filosofi ja tietokirjailija.

Miksi ihmeessä harvalukuisten menestyjien korostamista kutsutaan yksilökeskeisyydeksi? Jos yhteiskunta perustuu kovaan kilpailuun, jossa vain harvat voittavat tai pärjäävät, yksilöllisyyttä on siinä yhteiskunnassa hyvin vähän.

Kapitalismista keskustellaan, sitä ylistetään ja sitä vastustetaan. Mutta jos keskustelun osapuolia pyydetään määrittelemään kapitalismi, ei selkeää vastausta löydy. Epävarmuus on merkki siitä, ettei keskustelun kohdetta ole analysoitu riittävän huolellisesti, arvioi **Jussi Ahokas**.

Kapitalismi, OMISTAMINEN & valta

Kapitalismin ymmärtämisen vaikeus on seurausta ennen kaikkea ideologisista tekijöistä. Merkittävin kapitalismin olemusta hämärtävä ideologia on valtavirtainen taloustiede, jonka perusta luotiin jo 1700-luvulla. Klassisen taloustieteen kehitys liittyi kiinteästi yhteen porvarillisen yhteiskunnan synnyn kanssa, mikä oleellisesti määritteli myös klassisten taloustieteilijöiden maailmankuvaa. Muun muassa **Adam Smithin** mukaan talous muodostuu vapaiden yksilöiden toiminnasta, joiden taloudelliset suhteet määritellään vaihdannan piirissä.

1800-luvulla yhteiskunnallinen myllerrys jatkui ennen kaikkea tuotannossa otettujen valtavien edistysaskelien myötä ja nosti esiin uudenlaisia ajatusmalleja taloudesta ja tuotannosta. **Karl Marxin** yhteiskuntateoria ja klassisen taloustieteen kritiikki rakentuikin keskeisiltä osiltaan tuotannon ja sen synnyttämien yhteiskunnallisten epäkohtien ympärille. Yhteiskunnallista elämää määrittelevät Marxin mukaan ensisijaisesti tuotantosuhteet. Yhteiskunnan keskeisinä mekanismeina toimivat pääoman kasautumisprosessi sekä konflikti tuotantovälineet omistavan luokan ja työtätekevän luokan välillä.

Sekä Marxin että Smithin teoriat ajautuvat kuitenkin ongelmiin selittäessään modernia kapitalismia. Jos kapitalismi pyritään määrittelemään taloustieteen idealisoiman markkinatalouden kautta, irtaudutaan välittömästi yhteiskunnallisen todellisuuden olemuksesta, jossa toiminta tapahtuu aina vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden kanssa. Taloustiede kuvaa talouden irrallaan vallasta ja väittää kaikkien yksilöiden päätökset tehtävän ilman ulkopuolista vaikutusta. Koska markkinatalouden ideaali ei voi toteutua todellisuudessa, kapitalismin määrittely vapaisiin markkinoihin perustuvaksi talousjärjestelmäksi johtaa nopeasti umpikujaan.

Myös marxilainen näkökulma törmää ylitsepääsemättömiin ongelmiin kapitalismin teoriassaan. Kapitalistisen yhteiskunnan kehitys viimeisen sadan vuoden ajalla osoittaa, että materiaalisen tuotannon merkitys yhteiskunnallisten valtasuhteiden määrittelyssä on pienentynyt jatkuvasti. Pääoman akkumulaatioprosessi perustuu tänä päivänä rahoitusmarkkinoihin. Palkkatyöhön perustuvan tuotannon sekä tavaroiden vaihdannan rooli on jäänyt toissijaiseksi. Tästä syystä Marxin tapa määritellä kapitalismi tuotantojärjestelmäksi ei tarjoa myöskään ratkaisua kapitalismin perusolemuksen selvittämiseen.

Kapitalismi on valtajärjestelmä

Kapitalismin syvin olemus löytyy vallasta. Kapitalismi on valtajärjestelmä, joka määrittelee yksilöiden välisiä suhteita yhteiskunnassa. Kapitalistinen valta perustuu omistamiseen, joka on rahamuodon saanut omistussuhde. Toisin sanoen kapitalistisen vallan määrän voi aina mitata rahassa.

Rahajärjestelmän olemassaolo mahdollistaa valtasuhteiden dynaamisen muutoksen. Omistussuhteen muutos rahamuotoon synnyttää markkinat, joilla omistussuhteet muovautuvat yhteiskunnallisen toiminnan seurauksena. Markkinat eivät ole klassisen taloustieteen määrittelyn mukaisesti vallasta vapaat. Tuotteiden ja palveluiden vaihdannan sijaan niiden toiminnan tarkoituksena on nimenomaisesti vallan uudelleenjako.

Kapitalistinen akkumulaatioprosessi johtaa näin myös vallan kasautumiseen. Kun yksilö, ryhmä tai organisaatio pyrkii lisäämään varallisuuttaan tai rahamuotoisen pääomansa määrää, on perimmäisenä tarkoituksena lisätä yhteiskunnallista valtaa suhteessa muihin yhteiskunnallisiin toimijoihin. Kapitalistinen valta onkin näin viime kädessä suhteellista. Tärkeintä on, että oman omistuksen määrä nousee nopeammin kuin muiden tai vastaavasti vähenee hitaammin kuin muiden.

Kapitalistisen valtakamppailun kiristyessä vallan tavoittelu tapahtuu usein uusien elämän osa-alueiden kaappaamisen ja uusien markkinoiden synnyttämisen kautta. Jotta asiat, esi-

Kapitalismi on valtajärjestelmä, joka määrittelee yksilöiden välisiä suhteita yhteiskunnassa. Vallan määrän voi aina mitata rahassa.

neet ja ihmiset voidaan liittää osaksi kapitalistista valtajärjestelmää ja asettaa osaksi jatkuvaa suhteellisen akkumulaation kamppailua, niille on pystyttävä asettamaan markkinoilla määräytyvä hinta. Viime vuosikymmenien aikana tapahtunut rahoitusmarkkinoiden laajeneminen on erinomainen esimerkki kapitalistisen valtajärjestelmän absoluuttisesta laajenemisesta: johdannaismarkkinoiden luominen ja uusien rahoitusinstrumenttien lanseeraaminen on uusien markkinoiden ja hinnoiteltujen tuotteiden synnyttämistä. Toisaalta arkielämässä kapitalistista valtajärjestelmää on viime vuosikymmeninä laajennettu Euroopassa ennen kaikkea siirtämällä julkista tuotantoa markkinoille ja määrittelemällä sille raha-arvo esimerkiksi korvaamalla julkisia palveluja, kuten postilaitoksia tai junaliikennettä, yksityisellä.

Ylivertainen kapitalismi?

Kapitalismia voidaan pitää menestyneenä valtajärjestelmänä verrattuna esimerkiksi nationalismiin, patriarkaattiin tai aristokratiaan. Se johtuu osittain rahamuotoisen omistamisen muokkautuvuudesta. Vaikka sukupuoleen, seksuaalisuuteen, rotuun tai kansallisuuteen perustuvien valtajärjestelmien taustalla on omistaminen, on se myös rajoitetumpaa. Yksilöiden ominaisuudet, joihin he eivät voi itse vaikuttaa, tuottavat heille vain tietyn määrän yhteiskunnallista valtaa, jota ei myöskään ole mahdollista helposti kerryttää. Sen sijaan rahamuotoon saatetut omistussuhteet mahdollistavat vallan jatkuvan lisäämisen ja yksilön suhteellisen aseman parantamisen.

Tästä huolimatta muiden valtajärjestelmien voidaan todeta vaikuttavan edelleen yksilöiden yhteiskunnallisten valta-asemien muovautumisessa. Muut valtarakenteet voivat estää yksilön siirtymisen osaksi kapitalistista valtajärjestelmää. Esimerkiksi kotiäitien palkaton työ ei näin osaltaan kuulu kapitalistisen valtajärjestelmän piiriin.

Kapitalismin menestykseen vaikuttaa oleellisesti myös sen suhde väkivaltaan. Vaikka kapitalismi edellyttää toimiakseen väkivaltakoneiston olemassaoloa ennen kaikkea omistusoikeuksien turvaamiseksi, ei väkivalta ole jatkuvasti läsnä kapitalistisessa järjestelmässä. Väkivallan häivyttäminen yhteiskunnan taka-alalle on yksi tärkeimmistä kapitalistisen järjestelmän vapaudentunteen synnyttäjistä. Totalitaristisissa valtajärjestelmissä, kuten valtiososialistisessa Pohjois-Koreassa, väkivalta on avoimesti läsnä.

Valtajärjestelmälle korvaaja

Kapitalismille olennainen kamppailu sysää kuitenkin aina suuren joukon ihmisiä yhteiskunnan marginaaleihin. Varallisuuden ja vallan keskittyminen tekee kapitalismista käsitteellisesti epädemokraattisen ja länsimaisen liberaalin ajattelun vastaisen järjestelmän. Jo 1700-luvun valistusfilosofian painottamat tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja yksilön vapaus eivät voi toteutua kapitalistisessa järjestelmässä. Jos näitä länsimaisen liberaalin demokratian ihanteita pidetään edelleen tavoiteltavina, on myös kapitalistisia valtasuhteita pyrittävä muuttamaan. Tämä tarkoittaa koko kapitalistisen valtajärjestelmän kyseenalaistamista.

Yksi tapa vaikuttaa kapitalistisiin valtasuhteisiin on rahamuodon saaneen omaisuuden uudelleenjako esimerkiksi modernin hyvinvointivaltion kautta. Parlamentaarisen demokratian ja nationalismin yhteenliittyminen hyvinvointivaltioiden puolesta onnistui hetkellisesti 1900-luvun loppupuolella jakamaan työvoiman ja varallisuuden arvoa tasaisemmin yhteiskunnan sisällä ja asettamaan aidon haasteen kapitalismille.

Hyvinvointivaltioiden ongelmakohtana oli kuitenkin nimenomaan nationalismi, joka teki niistä vahvasti alueellisia projekteja. Kapitalistisen valtajärjestelmän muuttuessa globaaliksi, myös hyvinvointivaltioiden tarjoama vaihtoehto näivettyi. Globaalien hyvinvointijärjestelmien rakentaminen ja rahoitusmarkkinoiden reformi vaikuttavat tällä hetkellä finanssikriisistä huolimatta epärealistisilta.

Kapitalismin valloittamia yhteiskunnan alueita voidaan myös pyrkiä palauttamaan takaisin. Historiassa tätä menetelmää on sovellettu pääasiassa reaalisosialistissa kokeiluissa, jotka ovat kuitenkin perustuneet voimakkaan hierarkkisille valtasuhteille sekä suoraan väkivaltaan. Tarjoamalla näiden tilalle demokraattisen vaihtoehdon, johon kuuluu tasan jaettu yhteiskunnallinen valta yksilöiden välillä ja vain äärimmäisen pakon edessä aktivoituva väkivaltakoneisto, voidaan kapitalismille esittää todellinen haaste. Vain sellainen yhteiskunnallinen liike, joka rakentaa toimintansa tällaisen valtajärjestelmän tavoittelulle, voi hyvällä omallatunnolla julistaa itsensä liberaaliksi, demokraattiseksi ja antikapitalistiseksi. YDIN

Jussi Ahokas on tutkija Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa sekä talousmaantieteen jatko-opiskelija Itä-Suomen yliopistossa.

Maailmantalouteen upotetut näkymättömät oletukset ovat osoittautuneet epätasapainon vipupisteiksi. Epädemokraattisen Kiinan ja rikkaiden länsimaiden talousjohtajien sopuavioliitto uhkaa jo Suomenkin demokratiaa, arvioi **Nils Torvalds**.

AHNEUS & vientiteollisuuden kohtalo

– ihmetarina länsimaiden tuhosta

Neoliberalismin keskeinen opinkappale – tehokkaiden markkinoiden hypoteesi – tarkoittaa yksinkertaistettuna, että markkinoilla on aina tarvittava informaatio rationaalisten päätösten tekemiseksi. Olettamuksesta seuraa, että markkinoiden sääntely on pahasta. Tämä olettamus on nyt sulautettu Maailman kauppajärjestön, EU:n ja kansainvälisen kaupan sääntöihin. Tuloksena on kuitenkin sekä taloudellisesti että poliittisesti tasapainoton tila, jonka ratkaisemiseksi tarvitaan nopeita toimenpiteitä.

Harvard Business Schoolin työpaperisarjassa viime joulukuussa julkaistussa artikkelissa **Niall Ferguson** ja **Moritz Schularik** luonnehtivat maailmantalouden tämän hetken keskeisintä ongelmaa termillä ”Chimerica”. Ferguson on aikaisemminkin käyttänyt tätä nimitystä kuvatakseen Yhdysvaltain ja Kiinan erikoista keskinäistä riippuvuutta. Joulukuun kirjoituksessa hän ja Schularik kutsuivat sitä ”kehitystiensä päähän tulleeksi talouden yhteistyömuodoksi”. He olettavat, että tulevaisuuden taloushistoriassa vuosi 2010 on vedenjakajavuosi. Vaikka Fergusonin ja Schularikin johtopäätökset perustuvatkin Yhdysvaltain tilanteen kuvaukseen, viittaavat he ongelmaan, joka on sekä globaali että erityisellä tavalla Suomea koskeva.

”Chimerican” ytimenä on suruttomuuteen perustuva ylikulutus Yhdysvalloissa, ja Kiinassa vallitseva diktatorinen sorto sekä Kiinan valuutan keinotekoisesta 40 prosentin aliarvostuksesta johtuva alikulutus kotimarkkinoilla.

Monet johtavista taloustutkijoista on Fergusonin ja Schularikin kanssa samaa mieltä Yhdysvaltain ylikulutukseen liittyvistä ongelmista. Joukkoon kuuluvat muun muassa Harvardin **Dani Rodrik** ja **Kenneth Rogoff**, Berkeleyn **Barry Eichengreen**, Yalen **Robert Shiller**, Princetonin ja MIT:n **Paul Krugman**, ja Marylandin yliopiston **Carmen Reinhart**.

Chimerica-ongelman ratkaisu on periaatteessa yksinkertainen: Yhdysvaltain kansalaisten on opittava taas säästämään, ja Kiinan on nostettava valuuttansa arvoa tuolla 40 prosentilla. Toimenpiteillä olisi siunauksellisia seurauksia: amerikkalaisten lisääntynyt säästäminen varjelisi maapallon luonnonvaroja ja vähentäisi uusien ja entistä syvempien kriisien riskiä maail-antaloudessa. Kiinan ylinopea talouskasvu hidastuisi ja tasaantuisi

> Ovatko markkinafundamentalistit demokratian kannattajia? Joskus heidän tapansa argumentoida synnyttää vakavia epäilyksiä. ”

eri yhteiskuntaluokkien välillä. Tämä taas antaisi maan hallitukselle ja puolueelle mahdollisuuden hallita yhteiskunnan kehitystä hieman pidemmällä aikavälillä.

Länsimaiden vauraus perustuu harhakuvitelmalle

Käytännössä ongelman ratkaisu on kuitenkin vaikeampi. Kansainväliset suuryhtiöt ovat samantapaisessa kierteessä: tuotannon siirtyminen halvan työvoiman maihin ja viennin laskutus dollareissa tai euroissa on synnyttänyt harhakuvitelman alati kasvavista voitoista. Tuotannon siirtämisen seurauksena kehittyneiden ja demokraattisten maiden perusrakenteet ovat ohentuneet ja murtuneet.

Hyvinvointivaltio ei kestä veropohjan kaventumista. Siitä seuraa, että koulutus ja sen myötä innovaatiokyvyn edellytykset murenevat. Tämän seurauksena teollisten alojen rakenne käy niin ohueksi, ettei ole mahdollista ylläpitää vientiyhtiöiden ympärille syntynyttä innovatiivista pienyritysverkkoa.

Tästä uhasta johtuen suurimmat epätasapainot maailmantaloudessa pitää oikoa. Kansainvälinen kauppa on tienhaarassa, joka edellyttää nopeita päätöksiä. Ne voivat syntyä joko eri osapuolten yksittäisillä ja toisiaan vastaan suunnatuilla toimenpiteillä tai tietoisesti yhteisten globaalien tavoitteiden toteuttamiseksi. Ensimmäinen vaihtoehto on todennäköisempi ja vaarallisempi. Toinen vaihtoehto lipuu hitaasti järkevän ja vastuullisen poliittisen toiminnan ulottumattomiin.

Ensimmäinen vaihtoehto on itse asiassa jo syntymässä. Huhtikuun alussa Yhdysvaltojen senaatin demokraattinen jäsen **Charles Schumer** teki lakialoitteen Kiinan harjoittamaa valuuttavehkeilyä vastaan. Samaan aikaan Kiinan pääministeri **Wen Jiabao** varoitti maataan uhkaavista protektionistisista toimenpiteistä. *The Financial Times* -lehden päätalouskommentaattori **Martin Wolf** kirjoitti huhtikuun puolessavälissä, että häntä ”on alkanut epäilyttää, voiko avoin globaali talous selviytyä kriisistä”. Samassa kirjoituksessa hän – viitaten Fergusonin ja Schularikin artikkeliin – käytti uusiosanaa ”Chermany” kuvatakseen Saksan ja Kiinan vaarallista keskinäistä riippuvuutta. Intian ja Kiinan suhdetta on jo kutsuttu ”Chindiaksi”. Kansainvälisesti monistunut ongelma on riistäytymässä hallinnasta.

Maailma on täten välttämättömien ratkaisujen kynnyksellä. On mahdotonta tasapainottaa rakenteellista vinoutumaa ilman, että maailmankaupan volyymi alussa pienenee. Joku joutuu siis ainakin tilapäisesti kärsimään. Politiikan ja moraalin kannalta on tietenkin mielenkiintoista arvioida, kuka tai ketkä tässä joutuvat ensisijaisiksi kärsijöiksi.

On todennäköistä, että ne kansainvälisen kaupan osapuolet, joilla on tehottomimmat päätöksentekomekanismit, ovat myös suurimpia kärsijöitä – tässä tapauksessa Euroopan unioni ja köyhimmät kehitysmaat.

Maailmankaupan demokratiavaje

Olen nähnyt metalli- ja elektroniikkateollisuuden piirissä esitetyn arvion, jonka mukaan Suomessa olisi vuonna 2015 vain 140 000 alan työtekijää. Nyt työntekijöitä on yli 287 000, joista 57 000 oli vuoden alussa pakkolomalla.

Suomen valtion pitäisi tästä syystä harjoittaa talous- ja teollisuuspolitiikkaa, joka ottaa ”Chinlandian” haasteet huomioon. Pelkkä laskelma, joka osoittaisi, minkälainen teollisuus pärjäisi uusissa olosuhteissa, auttaisi asiaa. Laskelma olisi muutenkin mielenkiintoinen, koska se osoittaisi, minkä verran Suomesta on vuotanut teollisuutta muualle Kiinan aggressiivisen valuuttapolitiikan tähden. Samalla se osoittaisi, miten paljon työttömyyttä ja inhimillistä kärsimystä globalisaation nykyinen muoto aiheuttaa.

Kotimaisessa keskustelussa esiintyy kuitenkin myös eräs ongelmallinen piirre. Yhä useampia päätöksiä tehdään yksinomaan markkinatalouden etuja ajatellen. Kilpailuttamisen logiikka johtaa helposti siihen, että kansalaisia kohdellaan yksinomaan kuluttajina. Sen sijaan kansalaisten halua kuluttaa kollektiivisesti joitakin palveluja ei oteta lainkaan huomioon. Tästä huolimatta markkinavoimia tarjotaan ongelmien ratkaisuksi, vaikka Suomen kaltaisessa pienessä maassa ei joka alalla yksikertaisesti ole mahdollista aikaansaada toimivia markkinoita.

Ongelmana tämä ei sinänsä ole uusi. Saksassa **Konrad Adenauerin** ja **Ludwig Erhardin** puolue yritti 1930-luvun taloudellisten ja poliittisten opetusten jälkeen tasapainoilla valtion ja markkinoiden vallan välillä. Samansuuntaista tasapainoilua esiintyi kaikissa demokraattisissa hyvinvointivaltioissa.

Näitä ajatuspolkuja kulkivat myös yhdysvaltalaiset tutkijat **Robert A. Dahl** ja **Charles E. Lindblom**. He yrittivät kylmän sodan ennakkoluuloisessa ilmapiirissä puolustaa demokratiaan perustuvaa pluralistista yhteiskuntaa. Toisin kuin marxilaiset tai hayekilaiset fundamentalistit teoria kuvasi länsimaailman monimutkaisena ja ristiriitaisena, mutta kuitenkin perusteiltaan demokraattisesti toimivana järjestelmänä. Molemmat tutkijat päätyivät 2000-luvun kynnyksellä hyvin pessimistisiin ajatuksiin demokratian mahdollisuuksista. Neoliberalistinen innostus oli ajanut heidän ylitseen.

Tuotannon siirtyminen halvan työvoiman maihin on synnyttänyt harhakuvitelman kasvavista voitoista. Samalla demokraattisten maiden perusrakenteet ovat ohentuneet ja murtuneet.

Vapaus vai markkinaterrori?

Tämä markkinatalouden ja diktatuurin sopuavioliitto, oli kyseessä sitten Kiina ja Yhdysvallat, Kiina ja Saksa tai Kiina ja Suomi, synnyttää vaikeita poliittisia ja moraalisia ongelmia. Suomessa ja EU:ssa markkinafundamentalistit saarnaavat markkinoiden pyhyyttä. Vanhusten hoitoa pitää kilpailuttaa kuoleman kynnykselle asti. Itse nämä fundamentalistit lähettävät pääomiaan Kiinan kommunistisen puolueen turvaamiin olosuhteisiin. Heidän toimintansa ei ole yhtä moraalitonta ja kauhistuttavaa kuin esimerkiksi IG Farbenin orjatyövoimaan perustunut liikeidea Kolmannessa valtakunnassa, mutta herättää perusteltuja epäilyjä talouden ja kansantalouden johtajien demokraattisesta mielenlaadusta.

Ovatko he demokratian kannattajia? Joskus heidän tapansa argumentoida synnyttää vakavia epäilyksiä. Syntyy kuva, että suomalaisten kansalaisten tulisi aina väistää markkinoiden tarpeiden edessä ja kieltäytyä demokraattisin menetelmin päätetyistä yhteisistä tavoitteista. Markkinafundamentalisteilla näyttää olevan oikeus puhua meille vapaudesta, mutta samaan aikaan harjoittaa elinkeinotoimintaansa kommunistisen diktatuurin suojissa – ja näin murentaa sekä meidän että Kiinan orastavaa demokratiaa. YD

Nils Torvalds on eläkkeellä oleva toimittaja.

Ranskassa syntynyt talouskasvua vastustava décroissance- eli degrowth-liike pyrkii rantautumaan myös Suomeen. Manner-Euroopassa runsaasti mediahuomiota saanut liike on herättänyt talouskasvua kritisoivaa keskustelua luomalla poliittista radikaalivihreää, enimmäkseen puoluepolitiikan ulkopuolella toimivaa oppositiota, kirjoittaa **Jari Sihvola**.

Ranskasta Suomeen pyrkivä DEGROWTH-liike kyseenalaistaa talouskasvun

Ympäristöliikkeen ja taloustieteen välimaastoon syntyneen degrowth-liikkeen ajattelu ei ole kovinkaan monoliittimaista, vaan sisäistä keskustelua on paljon. Liikkeen ideologisemmat tekstit muistuttavat sisällöltään radikaalin ympäristöliikkeen humaanimman siiven linjauksia, joita Suomessa esimerkiksi monet Maan Ystävien jäsenet ovat pitäneet esillä. Liikkeen yksi keskeisimmistä taustahahmoista, eläkepäiviään viettävä ranskalainen ekonomisti **Serge Latouche** liittää degrowth-liikkeen kapitalismia kritisoivaan kehityskriittisen ajattelun traditioon. Hänen mukaansa keskeistä on paikallisuuden korostaminen niin tuotannossa, politiikassa kuin kulttuurissakin. Latouche usuttaa ihmisiä perustamaan paikallistason autonomisia yhteisöjä.

Tämän kaltaisten teemojen lisäksi degrowth-liikkeen ympärille on kerääntynyt ekotaloustieteilijöiden analyyttistä pohdintaa kasvun hiipumisen seurauksista nykyisessä talousjärjestelmässä. Nämä tutkijat eivät aina näe kasvun purkua poliittisena valintana vaan ympäristön rajoista juontuvana vääjäämättömänä haasteena, johon meidän on sopeuduttava. Yhteiskunnan lopullisen talousjärjestelmän muoto on degrowth-liikkeessä vielä pitkälle avoin.

Mitäs pahaa kasvussa on?

Vähemmän radikaalit vihreät ovat torjuneet degrowthin ajatuksia vetoamalla esimerkiksi siihen, että ilmastonmuutos on torjuttavissa nykyisenkin talousjärjestelmän puitteissa. Degrowth-liikkeen vastaus on yleensä, että yhteiskuntaa uhkaa ilmastonmuutosta paljon laajempi ympäristöongelmien kirjo.

Esimerkiksi hollantilainen tutkija **Roefie Hueting** on kehitellyt 1960-luvulta asti ympäristön kannalta kestävän kansantulon mittaria, joka ottaa huomioon lukuisia luontoon kohdistuvia rasitustekijöitä. Vuonna 1991 hän arvioi planeetan kestävän tuotantotason olevan 50 prosenttia silloisesta maailman kokonaistuotannosta. Tämä tarkoittaa, että eron kuroutumiseksi kestävän kansantulon lukeman pitäisi kasvaa kaksi kertaa nopeammin kuin tuotantotason.

Hän pitää varsin epätodennäköisenä, että talouden tuotannon taso sekä ympäristön kestävyys voisivat molemmat kasvaa yhtä aikaa – materialistinen tuotanto on yleensä pois ympäristöltä, ja ympäristönsuojelu itsessään syö taloudellisia resursseja. Tärkeä muuttuja tässä yhtälössä on teknologian ympäristöystävällisyys, jonka Hueting ei kuitenkaan usko kohentuvan tarpeeksi, jotta ympäristöystävällinen kasvu mahdollistuisi.

Ekologisen jalanjäljen mittaustulokset ovat tietysti kasvun purkajien keskeistä välineistöä. Degrowth-ajattelua selvästi lähellä olevan ajatushautumo Schumacher Collegen tänä vuonna julkaistussa kirjassa *Growth Isn't Possible* painotetaan, ettei ihmisen aikaansaama ilmastonmuutos ole ainoa rajoite kasvulle. Muita ovat muun muassa luonnon monimuotoisuus, typpi- ja fosforisyklien häirintä, otsonikerroksen köyhtyminen, merien happamoituminen ja makeanveden puute, joista muutamien arvioidaan tulleen jo ylitetyksi.

Kolmannen esimerkin tarjoaa tutkija **Simone D'Alessandro**, joka on mallintanut kansantalouden siirtymistä fossiilisesta energiasta uusiutuviin. Mallissa talouskasvu antaa resursseja uusiutuvan energian kehittelyyn, mutta toisaalta samalla kuluttaa luonnonvaroja. D'Alessandro päätyy suosittelemaan mallinsa pohjalta matalampia kulutuksen ja kasvun asteita sekä investointien poliittista ohjaamista uusiutuvaan energiaan. Korkeammilla talouden kasvulukemilla siirtyminen näyttäisi muodostavan liian suuren uhan ympäristölle.

Kaikki degrowthista innostuneet eivät ole vakuuttuneita siitä, että kasvun purkaminen olisi sopiva ensisijainen tavoite. Esimerkiksi tutkija **Jeroen van der Bergh** kirjoittaa, että ympäristönsuojelijoiden tulisi varoa ottamasta kasvun vähe-

Degrowth-liikkeen mukaan yhteiskuntaa uhkaa ilmastonmuutosta paljon laajempi ympäristöongelmien kirjo. Kasvun purku ei ole poliittinen valinta vaan ympäristön rajoista juontuva vääjäämätön haaste.

nemistä itseisarvona: bruttokansantuote on pelkkä indikaattori, jonka aleneminen seuraa ympäristöystävällisestä politiikasta, jos on seuratakseen. Toinen debattiin osallistunut tutkija, **Christian Kerschner**, puolestaan katsoo degrowth-liikkeen ohittaneen liian nopeasti **Herman Dalyn** 1970-luvulla kehittämän nollakasvuajattelun, jossa pelkän alaspäin pyrkimisen sijaan valitaan jokin tietty selkeä kohdearvo talouden tuotannon tasolle ja pyritään siihen.

Miten käy hyvinvoinnin kasvun huvetessa?

Nykyisessä talousjärjestelmässä tarpeellisten asioiden kuten ruoan, terveydenhuollon ja muiden sosiaalipalveluiden tuotanto on sidottu muun tuotannon menestymiseen epäsuorasti markkinoilla tapahtuvan vaihdon sekä suoremmin verotuksen kautta. Ostamalla minkä tahansa turhakkeen tuet joka tapauksessa esimerkiksi vanhustenhoitoa. Järjestelmän luonne hankaloittaa suurten muutosten tekemistä. Saksalainen ympäristöalan tutkija **Joachim Spangenberg** kirjoittaakin, että pehmeän siirtymävaiheen toteuttamiseksi nykytilanteesta ekoyhteiskuntaan meidän pitäisi kehittää degrowth-makrotaloustiede, joka paneutuu muutosvaiheen kysymyksiin. Sitä ei siis tällä hetkellä vielä ole.

Keskeistä kasvun purkamisen makrokysymyksissä ovat työvoiman käyttöön liittyvät kysymykset. Mikäli työaika pysyisi samana, työttömyyttä olisi vaikea hoitaa ilman talouskasvua – etenkin jos työn tuottavuus samalla (teknologian kehittymisen myötä) nousee vähentäen tarvittavien työntekijöiden määrää.

Degrowth-politiikassa työajan (ja samassa suhteessa palkkojen) pienennys ja sen jakaminen kansalaisten kesken onkin keskeisellä sijalla. Apua työllisyyden problematiikkaan nähdään tulevan lisäksi siitä, että siirtymisen ympäristöystävälliseen teknologiaan – etenkin energiantuotannossa – odotetaan lisäävän roimasti työn kysyntää.

Etenkin hyvinvointipalveluiden turvaaminen ilman kasvua voi kuitenkin vaikuttaa hankalalta. Kokemuksen mukaan sosiaalisektori on pysytellyt jatkuvasta kasvustakin huolimatta ikuisena kansantalouden kiviriippana. Sosiaalisektorin kulut koostuvat kuitenkin suureksi osaksi palkoista, jotka heijastelevat tavanomaista työtä tekevän väestön keskimääräisiä reaalituloja. Jos yhteiskunnan yleistä materiaalista elintasoa lasketaan, samalla kaiketi laskevat myös sosiaalisektorin reaalipalkat.

Oman haasteensa tähän tuo länsimaiden ikääntyvä väestörakenne. Barcelonan degrowth-konferenssiin osallistuneen tutkija **Gjalt Huppesin** mukaan degrowth-olosuhteissa eläkkeiden putoamisesta tulee väistämättä huomattava, kun sekä työtä tehdään vähemmän että myös työntekijöitä on yhä vähemmän. Suomessa degrowth-ajattelijoita selvästi maltillisempi **Osmo Soininvaara** on törmännyt osin samantyyppisiin kysymyksiin pohtiessaan vapaa-ajan lisäämisen problematiikkaa kansantaloutemme kontekstissa.

Liikkeen rajat laajenevat

Matalan varallisuustason kehitysmaille degrowth-ajattelijat eivät ole vaatimassa talouskasvun purkamista. Mutta kehitysmaat joutuisivat kuitenkin sopeutumaan teollisuusmaiden kasvun purkuun. Tähän liittyy kysymysvyyhti, johon en ole nähnyt vielä kenenkään degrowth-ajattelijan tarttuvan vakavasti. Latouche korostaa kyllä degrowth-prosessin hyviä puolia kehitysmaille. Esimerkiksi viljelysmaita vapautuisi kehitysmaiden oman väestön käyttöön, kun vienti rikkaampiin maihin vähenisi tai loppuisi kokonaan. On tietysti ilmeistä, että kehitysmaiden olisi omaksuttava vähemmän vientivetoinen talouspolitiikka, mikäli kysyntä teollisuusmaista vähenisi ratkaisevasti.

On vielä epäselvää, minkä muodon Suomen degrowth-liike saa, ja tuleeko siitä merkittävä toimija. Liike on herättänyt Suomessa kiinnostusta sekä pitkän linjan kehityskriitikoiden että hieman maltillisempien ympäristönsuojelijoiden parissa. Asiakysymysten lisäksi pulmana on ollut keksiä suomenkielinen nimi liikkeelle (sama ongelma on myös liikkeen Saksan osastolla).

Euroopassa degrowth-liike näyttää joka tapauksessa vetäneen puoleensa pitkän linjan ekotaloustieteilijöitä sekä myös nuorempia tutkijoita, jotka näyttävät ottavan kasvun purkamisen lukuisat haasteet vakavasti. Lisäksi keskustelijoilla vaikuttaa olevan kosolti teknistä osaamista talouskysymysten pohdintaan. Mikäli liike säilyttää itsekriittisen ja keskustelevan luonteensa, sillä voi tulla olemaan merkittävä rooli keskustelussa talouskasvusta ja talousjärjestelmästä.

Siitä, kuinka suuria väkijoukkoja nämä ’dekrasantit’ saavat lopulta mobilisoitua yhteiskunnalliseen muutokseen, päättää varmasti osaltaan luonto itse.

Jari Sihvola on helsinkiläinen jatko-opiskelija.

Samaan aikaan kaupallisten rahoitusinnovaatioiden kanssa markkinoille on luotu yhteiskunnallisesti kestävämpiä rahoituksen muotoja. Eettisten pankkien taustalla on yhteiskunnan palveleminen kokonaisuutena, kertoo **Oscar Fresán Landíbar**.

RAHOITTAMISTA erilaisten arvojen pohjalta

1970-luvun alussa alkoivat rahoitusinstituutioiden valtavat finanssi-innovaatiot. Niiden tuloksena syntyivät jo kuuluisaksi tulleet hedge-rahastot, tuotteiden arvopaperistaminen ja johdannaiset.

Kuitenkin samaan aikaan ympäri maailmaa perustettiin yhteiskunnallisia rahoitusinstituutioita, joita on myös kutsuttu eettisiksi pankeiksi. Myös ne loivat finanssi-innovaatioita vaikkakin eri arvojen pohjalla. Yhteiskunnallisten rahoitusinstituutioiden innovaatioita ovat olleet esimerkiksi takuupiirit, joissa ryhmä toimii aloitteen lainan vakuutena, mikrolainat, jotka ovat muun muassa Kaakkois-Aasiassa, Afrikassa ja Etelä-Amerikassa kuuluisa rahoitustyökalu, tai edustussopimukset syrjäytyneillä alueilla. Niiden tarkoituksena ei ole ollut luoda uusia voiton mahdollisuuksia, riskien välttämistä tai sääntöjen kiertämistä vaan yhteiskunnan palvelemista kokonaisuutena.

Finanssimaailmassa on vallinnut jo kauan tiettyjä selkeitä arvoja. Lyhytaikaiset päämäärät, väistämätön vaarojen kasvuun pyrkiminen, spekulaation hyväksyminen, yksilökeskeisyys ja usko markkinoiden rajattomaan tehokkuuteen ovat periaatteita, joita kansainvälinen yhteiskunnallisten rahoittajien yhdistys (INAISE) pitää ongelmallisina. Yhteiskunnallinen rahoittaminen ei siten merkitse arvotyhjiössä toimivan finanssimaailman moralisoimista. Sen sijaan nämä rahoittajat tarjoavat ainakin arvojen monimuotoisuuden edistämistä ja samalla uskovat noiden arvojen levittämisen tarpeellisuuteen.

Myönteisten hankkeiden mahdollistaminen

Yleisin päätavoite on antaa mahdollisuus edistyksellisille, ekologisille, kulttuurisille ja sosiaalisille hankkeille. Rahoituksella vaikutetaan siihen, etteivät uudelta kuulostavat, mutta samalla järkevät ja vastuulliset hankkeet jää ilman rahoitusta. Kun rahoittajalla ja aloitteentekijällä on toisiaan lähellä oleva maailmankatsomus, hankkeen idea voidaan helpommin luoda taloudellisesti vakavaraiseksi todellisuudeksi.

Yhteiskunnallisten rahoitusinstituutioiden tarkoituksena on myös palvella sellaisia ryhmiä ja alueita, jotka perinteiset rahoitusinstituutiot ovat jättäneet huomiotta. Tästä esimerkkinä on yhdysvaltalainen ShoreBank, joka aloitti toimin-

Yleisin päätavoite on antaa mahdollisuus edistyksellisille, ekologisille, kulttuurisille ja sosiaalisille hankkeille. Kun rahoittajalla ja aloitteentekijällä on toisiaan lähellä oleva maailmankatsomus, hankkeen idea voidaan helpommin luoda taloudellisesti vakavaraiseksi todellisuudeksi.

tansa eräässä Chicagon mustaihoisten alueen naapurustossa 1970-luvulla. Tuona aikana valkoisten johtamat yhdysvaltalaiset pankit karttoivat alueita, jotka olivat köyhien ja vähemmistöryhmien asuinalueita.

Vuodesta 1858 lähtien toiminut australialainen Bendigo Bank tarjosi vuonna 1997 apunsa pienille maalaiskunnille, jotka olivat nähneet kuinka yli tuhat pankkikonttoria sulki ovensa vuoden 1993 jälkeen. Bendigo Bank sopi kahden kylän kanssa oman Bendigon edustussopimuksella toimivan pankin perustamisesta. Kymmenen vuotta myöhemmin 250 tällaista pankkia on perustettu paitsi maaseudulle myös kaupunkeihin.

Yhteiskunnallinen rahoitustoiminta painottaa avoimuutta: pankkitilit ja rahastot ovat lainoja pankeille, ja säästäjille on ilmoitettava, mihin heidän lainansa käytetään, samoin kuin pankit itsekin vaativat lainansaajiltaan. Esimerkiksi hollantilainen Triodos Bank, joka muista yhteiskunnallisista pankeista poiketen ylläpitää monenlaisia sijoitusrahastoja, harjoittaa tästä huolimatta vaikuttavaa läpinäkyvyyttä sijoitustoiminnassaan. Pankin nettisivulta voi seurata, mihin yrityksiin rahaa sijoitetaan ja millä perustein. Monessa yhteiskunnallisessa pankissa säästäjät osallistuvat myös rahan käyttöä koskevaan päätöksentekoon, joten heidän on mahdollista ottaa kantaa ja ehdottaa, minkälaisia hankkeita on rahoitettava demokraattisesti.

Esimerkillä johtamista

Samassa linjassa muiden yhteiskunnallisten yritysten kanssa monet yhteiskunnalliset rahoitusinstituutiot ovat luopuneet voiton maksimoinnin pyrkimyksestä. Sen sijaan ne tarkastelevat sosiaalisia vaikutuksia, ja instituutioiden oma vakavaraisuus on osa yhtälöä. Ne myös pyrkivät olemaan eturivissä omien ekologisten vaikutustensa ja työntekijöidensä sosiaalisista asenteista huolehtimisessa. Muun muassa Yhdysvalloissa on kaksi eettistä pankkia, joissa oma henkilöstö on otettu erityisesti huomioon. ShoreBankissa ja Wainwright Bankissa on prosentuaalisesti suuri osuus vähemmistöryhmien edustajia kuten mustaihoisia ja seksuaalivähemmistöjen edustajia sekä naisia niin työntekijöinä kuin korkeissa tehtävissä.

Yhteiskunnalliset rahoitusinstituutiot haluavat olla esimerkillisiä myös taloudenhoidossaan. Yleisin seuraus tästä on taloustoiminnan pitäminen yksinkertaisena. Pankit esimerkiksi harjoittavat vain perinteistä pankkitoimintaa eli ottavat säästöjä vastaan ja rahoittavat konkreettisia hankkeita. Lainoja ei anneta muihin pankkeihin, eikä joukkovelkakirjoja lasketa liikkeelle. Vaikka finanssi-innovaatiot ovat tuoneet likviditeettiä pankkeihin, ne ovat myös lisänneet monimutkaisuutta ja hankaluuksia todellisten riskien arvioimisessa sekä pienten piirien rikastumista.

Yhteiskunnallisten rahoitusinstituutioiden väite, että taloudessa on kyse arvoista, ja niiden sitoutuminen myönteiseen toimintaan, on rohkea asenne. Yhteiskunnallisten rahoitusinstituutioiden termin käyttöönotto antaa varmasti myös pätevyyttä, ryhmän voimaa ja kokemuksien jakamisen mahdollisuuksia. On kuitenkin vaara, että tietyistä talousmenetelmistä ja rahoitetuista hankkeista tehdään absoluuttisesti hyviä, varsinkin kun ne luokitellaan eettisiksi. Itsekriittisyys, edistysmielisyys ja säästäjien aktiivinen osanotto toivottavasti tuovat tähän tasapainoa.

YD

Oscar Fresán Landíbar on tamperelainen kansalaisaktivisti ja Suomen Merkur-pankin yhteyshenkilö.

Tilanne Suomessa

Suomessa toimii kaksi yhteiskunnallista rahoitusinstituutiota: Eko-osuusraha ja tanskalainen Merkur.

Edellisen laman alussa Suomeen yritettiin perustaa Ekopankki, mutta hankaluudet saada tarpeeksi kiinnostusta, aikakauden taloudellinen tilanne ja pankin perustamisen pääomavaatimuksien nosto vaikuttivat suunnitelman unohtamiseen. Tästä huolimatta yrityksestä syntyi Eko-osuusraha, joka on osuuskuntamuotoinen rahoitusyhtiö. Eko-osuusrahaan sijoitetaan ostamalla osuuksia. Jäsenet pystyvät sitten lainamaan rahaa ekologisten ja sosiaalisten hankkeiden rahoittamista varten.

Yhteiskunnallisten pankkien palvelujen tarjoaminen oli silti vielä tavoite. 2000-luvun alussa osa Eko-osuuskunnan aktiiveista aloitti keskustelut tanskalaisen Merkurin kanssa, ja vuonna 2002 tarjottiin jo säästö- ja lainapalveluita. Tanskassa Merkur on toiminut 28 vuotta, ja sillä on yli 15 000 asiakasta. Vuoden 2009 lopussa Suomen Merkurissa oli noin 177 asiakasta ja 35 lainaa, ja se tukee muun muassa Iivonsaaren yhteisökylää ja vanhustyöyhdistys Sofiaa.

Merkur harjoittaa rahoituksessaan läpinäkyvyyttä, ja sen asiakkaat valitsevat ja ehdottavat, minkälaisia kohteita heidän säästöillään tuetaan. Merkurissa voi avata tukitilin, jonka korko on pienempi. Tukitilillä voidaan helpottaa tietyn hankkeen lainanottoa tai lahjoittaa osan korosta Merkur-säätiöön. Säätiöltä voidaan sitten hakea avustusta sosiaalisiin, kulttuurisiin ja ekologisiin hankkeisiin.

Merkurissa on myös kehitetty vaihtoehto lainan vakuuksien järjestämiseen, jota kutsutaan takuupiiriksi. Takuupiiri on ryhmä ihmisiä tai järjestöjä, jotka takaavat heille tärkeää hanketta. Jokainen takuupiirin jäsen takaa vain etukäteen määriteltyä summaa, joka ei ylitä takaajan kahden kuukauden bruttotuloa. Aloitteen ympärille syntyy sitten yhteisö, joka huolehtii ja edistää rahoitetun hankkeen onnistumista.

Myös kolmannen yhteiskunnallisen pankin tulo Suomeen on mahdollista. Vuoden 2009 lopussa Suomessa on alettu tutkia mahdollisuuksia perustaa ruotsalaisen JAK-pankin tapainen pankki. Kaikista yhteiskunnallisista pankeista ruotsalaisen JAK-pankin tavat poikkeavat muista vastaavista pankeista eniten. JAK ei maksa korkoja säästäjille, vaan antaa säästöpisteitä, joilla on sitten mahdollista lainata rahaa ulos. Lainansaajilta JAK kerää vain palvelumaksuja. Maksut on mahdollista pitää alhaisina muiden pankkien korkoihin verrattuna sekä pysyvinä, koska säästäjille ei makseta korkoa, ja jäseniltä kerätään vuosittain jäsenmaksua. JAKissa ei siis puhuta asiakkaista: koska kaikki säästäjät ja lainaajat ovat pankin jäseniä, JAK kutsuu itseään jäsenpankiksi. Jäsenet kokoontuvat säännöllisesti, järjestävät kursseja kansataloudesta ja markkinoivat aktiivisesti. YD

Vapaiden markkinoiden tehokkuuteen perustunut ajatusmalli on johtanut kasvaviin tuloeroihin ja demokratiavajeeseen. Globalisaation purkamiseksi paikallisyhteisöt ja solidaarisuus tulee nostaa keskipisteeseen – myös rikkaissa länsimaissa, kirjoittaa **Walden Bello**.

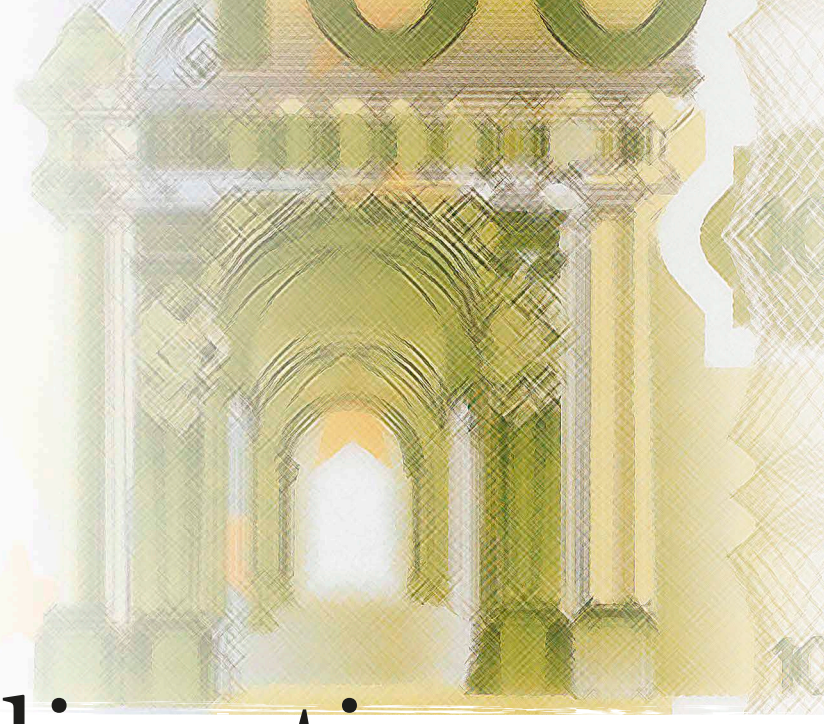

Kohti globalisaation PURKAMISTA

Maailmantalouden nykytaantuma on pahempi kuin 70 vuoden takainen lama. Se on myös hakannut viimeisen naulan globalisaation arkkuun. Globalisaatio oli kuitenkin jo ennalta heikoilla. Todistetusti köyhyys ja epätasa-arvo kasvoivat ympäri maailmaa samalla, kun kaikkein köyhimmät maat nauttivat vain vähäistä tai olematonta talouskasvua.

Viimeisen kahden vuoden aikana globalisaatio onkin tullut lopullisesti häpäistyksi. Paljon ylistetty talouden ja kaupan malli on kääntynyt päälaelleen, ja kehityksen sijaan se tuottaa kansantalouksien kriisejä ja romahduksia kuin liukuhihnalta.

Aikakauden loppu

Toimissaan taloudellisen kriisin lieventämiseksi hallitukset näyttelivät maailmanlaajuista yhteistyön näytelmää, vaikka ne samaan aikaan loivat erillisiä kansallisia elvytyspaketteja. Tämän tuloksena hallitukset panivat huomaamatta vientiin suuntautuneen talouskasvun ajatuksen hyllylle.

Tietoisuus siitä, että ei ole paluuta maailmaan, jonka keskiössä ovat huoletta rahaa käyttävät Yhdysvaltojen kuluttajat, on kasvussa. Monet näistä kuluttajista ovat konkurssissa, eikä kukaan ole noussut ottamaan heidän paikkaansa.

Sijoituspääomien liikkeille, joiden rajoittamaton kulku on ollut tämän talouskriisin keskipisteessä, on luvassa lukuisia rajoituksia riippumatta siitä, sovitaanko asioista kansainvälisellä tasolla vai vain kansallisten hallitusten kautta.

Mielipidevaikuttajien keskusteluissa ei ole kuitenkaan näkynyt monia muutoksia ortodoksiseen talousajatteluun. Uusliberalismi, joka painottaa vapaakauppaa, yksityisyrittämistä ja valtion minimaalista roolia, on yhä poliittisten päättäjien taloudellisena oletuksena. Järjestelmän valitsemat markkinafundamentalismin viralliset kriitikot, kuten **Joseph Stiglitz** ja **Paul Krugman**, ovat päätyneet loputtomiin väittelyihin siitä, kuinka suuri elvytyspaketin tulisi olla, ja tuleeko valtion säilyttää interventionistinen roolinsa, vai tulisiko sen palauttaa vakautetut pankit ja yritykset yksityissektorille. Tämän lisäksi jotkut – Stiglitz mukaan lukien – uskovat edelleen globalisaation taloudellisiin hyötyihin, vaikka ovatkin samalla tietoisia sen sosiaalisesta hinnasta.

> Ajatus ”yhdestä mallista, joka sopii kaikille”, on kelvoton ja tasapainoton. Yhteiskunnan monimuotoisuus on odotettavissa oleva asia, ja sitä pitää myös kannustaa. ”

Tämän aikakauden omat trendit ovat kuitenkin nopeasti ohittamassa niin uusliberalismin ideologit kuin sen kriitikotkin. Kehityskulut, joita vielä muutama vuosi sitten ei osattu kuvitellakaan, ovat saamassa lisää vauhtia. ”Maailmantalouden integraatio on vetäytymässä joka rintamalla”, kirjoittaa *The Economist* -lehti. Vaikka lehti sanookin yhtiöiden vielä uskovan maailmanlaajuisten tuotantoketjujen tehokkuuteen, se lisää, että ketjut ”ovat yhtä vahvoja kuin niiden heikoimmat lenkit. Vaaran hetket koittavat, kun firmat päättävät tämän kaltaisen tuotannon järjestelyn olevan vanhentunut”.

”Deglobalisaatio” on termi, jonka The Economist liittää minuun. Lehti näkee – maailman vapaakauppaideologian kirkkaimpana majakkana – deglobalisaation ajatuksen negatiivisena. Minä sen sijaan uskon, että se on aito mahdollisuus.

Loimme kollegoideni kesken deglobalisaation käsitteen vuosikymmen sitten kokonaisvaltaiseksi malliksi, kun globalisaation rasitteet, ristiriidat ja paineet muotoituivat tuskallisen selviksi. Kehitimme sen pääosin vaihtoehtoiseksi malliksi kehitysmaille, vaikka deglobalisaation viitekehys ei ole täysin merkityksetön myöskään keskitetyn kapitalismin valtioille.

Vaihtoehdon 11 pilaria

Deglobalisaation malliin kuuluu yksitoista keskeistä osaa:

- Kansantalouden tulee painottaa kotimaisille markkinoille suunnattua tuotantoa vientiin suunnatun tuotannon sijaan.
- Talouden pitää kannustaa tuotantoa yhteisön tai kansakunnan tasolla, jos tämän toteuttaminen on mahdollista järkevään hintaan yhteisöjen suojelemiseksi.
- Kauppapolitiikkaa kuten tariffeja ja tuontirajoituksia pitää käyttää paikallistalouksien suojelemiseksi yritysten tukemien alihinnoiteltujen tuotteiden tuhon uhalta.
- Teollisuuspolitiikaa kuten valtionapua, tariffeja ja kauppapolitiikkaa pitää käyttää tuotantosektorin vahvistamiseksi.
- Pitkään lykätyt toimenpiteet tasavertaisen tulon- ja maanjaon (johon lasketaan myös kaupunkitilan jakaminen) puolesta pystyvät luomaan eloisat sisämarkkinat, jotka vuorostaan toimivat talouden ankkurina ja tuottavat resursseja sijoittamiseen paikallistalouksien kautta.
- Elämänlaatua ja tasavertaisuutta tulee painottaa talouskasvun sijaan, jotta epätasapaino ympäristön osalta lakkaa.
- Ympäristöystävällisen teknologian kehittäminen ja levittäminen maatalouden ja teollisuuden aloilla pitää tehdä kannattavaksi.
- Strategisesti tärkeät taloudelliset päätökset eivät saa jäädä pelkästään markkinoiden tai teknokraattien tehtäviksi. Demokraattista päätöksentekoa pitää lisätä. Kaikki tärkeät kysymykset, kuten mitä teollisuudenaloja tulee kehittää ja mitkä lakkauttaa, mikä osuus valtion budjetista tulee varata maataloudelle ja niin edelleen, ovat demokraattisen keskustelun ja kansanvaltaisen valinnan aiheita.
- Kansalaisyhteiskunnan täytyy järjestelmällisesti tarkkailla ja valvoa yksityissektorin ja valtion toimintaa.
- Asuntomarkkinoiden tulee toimia monipuolisen, yhteisöllistä osuuskunnista, yksityissektorin yrittäjistä ja valtionyrityksistä koostuvan yhteistyön tuloksena, samalla kun ylikansallisten yritysten osuus siinä vähenee olemattomiin.
- Keskitetyt globaalijärjestöt kuten Kansainvälinen valuuttarahasto ja Maailmanpankki tulee korvata paikallisilla järjestöillä, jotka eivät rakennu vapaakaupan ja pääoman liikkuvuuden varaan, vaan yhteistyön periaatteille, jotka ”ylittävät kapitalismin logiikan” – **Hugo Chavezin** kuvausta Etelä-Amerikan yhteistyöjärjestö ALBA:sta lainatakseni.

Tehokkuuden kultista tehokkaisiin talouksiin

Deglobalisaation tarkoituksena on siirtyä pois talousmallista, joka painottaa yksiulotteista tehokkuutta, ja jossa pääkriteerinä käytetään tuotettujen yksiköiden hinnan alentumista muista kuten sosiaalisista ja ekologisista seurauksista huolimatta. Tarkoituksena on siirtyä pois siitä taloudellisen laskelmallisuuden järjestelmästä, joka on tehnyt, **John Maynard Keynesin** sanoja lainatakseni, ”kaikesta elämästä... paradoksaalisen kirjanpitäjän painajaisen”.

Sen sijaan tehokas talous vahvistaa solidaarisuutta laajentamalla demokraattisen päätöksenteon rajoja ja alistamalla markkinoiden toiminnan tasavertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja yhteisöllisyyden arvoille. Deglobalisaation ajatuksena on ”istuttaa talous uudelleen” yhteiskuntaan sen sijaan, että yhteiskunta toimisi talouden ehdoilla, kuten suuri unkarilainen ajattelija **Karl Polanyi** sanoi kirjassaan *The Great Transformation*.

Näin deglobalisaation mukaan uusliberalistinen tai keskusjohtoinen ja byrokraattinen sosialistinen ajattelu ”yhdestä mallista joka sopii kaikille” on kelvoton ja tasapainoton. Yhteiskunnan monimuotoisuus on odotettavissa oleva asia, ja sitä pitää myös kannustaa.

Olemassa olevat vaihtoehtoiset talouden periaatteet ovat syntyneet kamppailun ja kriittisen ajattelun kautta, epäonnistuneita keskitetyn sosialismin ja kapitalismin malleja vastaan. Tästä huolimatta nämä periaatteet, joista tärkeimpiä on hahmoteltu edellä, muotoutuvat jokaisen yhteiskunnan omista arvoista, muodoista ja strategisista valinnoista riippuen.

Deglobalisaation sukupuu

Vaikka deglobalisaatio voikin kuulostaa radikaalilta, ajatuksena se ei todellisuudessa ole mitään uutta. Sen sukupuuhun kuuluvat mahtavan brittitaloustieteilijä Keynesin kirjoitukset.

Keynes sanoi 1930-luvun laman keskellä: ”Emme toivo olevamme sellaisten voimien armoilla, jotka yrittävät muodostaa jonkinlaista tasapainoa laissez faire -kapitalismin periaatteiden mukaisesti”.

Hän jatkoi, että yhä ”useampien teollisten tuotteiden osalta, ja ehkä myös maataloustuotteiden osalta, minusta on tullut yhä epäileväisempi, etteikö ole suuria syitä tuoda tuottaja ja kuluttaja vähitellen saman kansallisen, taloudellisen ja rahoituksellisen järjestelmän piiriin. Kokemukset osoittavat, että useimmat modernit massatuotannon prosessit voidaan suorittaa useimmissa maissa ja ilmastoissa lähes samalla tehokkuudella”.

Keynes totesi lähes nykyaikaisin äänenpainoin: ”Minun sympatiani on niiden puolella, jotka mieluummin minimoivat kuin maksimoivat taloudellisen riippuvuuden kansojen välillä. Ideat, tieto, taide, vieraanvaraisuus ja matkustaminen ovat luonnoltaan kansainvälisiä. Mutta annetaan tuotteiden olla kotikutoisia, milloin tahansa se on järkevää ja mahdollista; ja ennen kaikkea annetaan sijoitusten olla pääosin kotimaisia”. YD

Tehokas talous vahvistaa solidaarisuutta laajentamalla demokraattisen päätöksenteon rajoja ja alistamalla markkinoiden toiminnan tasavertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja yhteisöllisyyden arvoille.

”

Walden Bello on filippiiniläinen kansanedustaja ja tutkija Focus on the Global South -tutkimuskeskuksessa Bangkokissa.

Mikko Sauli

KOLUMNI

Kirjoittaja on Suomen Attacin puheenjohtaja.

Mahdollisen TAIDE

KRIISIT avaavat aina uusia näkymiä. Kaakkois-Aasian talouskriisi 1990-luvun lopulla synnytti voimakkaita vaatimuksia valuuttakaupan verottamisesta niin kutsutulla Tobin-verolla. Idea on simppeli: kansainväliselle valuuttakaupalle luodaan pieni vero, joka vakauttaa valuuttakurssit poistamalla haitallisen spekulaation markkinoilta. Veroa ajamaan syntyi kansainvälinen Attac-liike, joka levisi nopeasti ympäri maailmaa.

Kun ryhdyin toimimaan Attacissa, tilanne näytti Tobinin veron kannalta toiselta. Aika oli kullannut talouden näkymättömän käden, ja Tobinin verosta puhuminen oli käytännössä poliittinen itsemurha. Tuskin kukaan uskoi veron mahdollisuuteen ainakaan näkyvissä olevassa tulevaisuudessa. Moni ajatteli, että kyseessä oli yksi poliittinen hype muiden joukossa – ja sellaiset eivät kiinnosta ketään, jos niistä ei saa irtopisteita. Myös Attacin piirissä puuhasteltiin enimmäkseen muita asioita, joskin Suomen Attac jatkoi aktiivisesti myös Tobin-kampanjointia.

Vuodet vierivät, kunnes lopulta pamahti. Finanssikriisi räjäytti pankit, ja nyt kaikenkarvaiset sääntelytoimet ovat kansainvälisen talouskeskustelun seksikkäin aihe, jos talouspolitiikasta ylipäätään niin voi sanoa. Tämä yllätti varmasti myös kriisin ennakoineet tieteilijät, sillä sääntely istuu huonosti vallitsevaan uusklassiseen talousteoriaan. Radikaaleimmat heistä ovatkin jo siirtyneet eteenpäin puhumaan kapitalismin systeemikriisistä ja systeemitason vaihtoehdoista.

> Kansainväliselle valuuttakaupalle pitäisi luoda pieni vero, joka vakauttaa valuuttakurssit poistamalla haitallisen spekulaation markkinoilta.

VALTAVIRRAN keskusteluissa talousguru **John Maynard Keynesin** tuotanto kaivetiin naftaliinista. Keynes nosti aikanaan maailman jaloilleen toisesta maailmansodasta, joten näyttöjä hänen ajatuksiensa toimivuudesta on yllin kyllin. Hänen ajatuksensa yleisestä rahoitusmarkkinaverosta on noussut keskustelun ytimeen.

Tobinin vero on rahoitusmarkkinaveroon nähden hyttysen ininää globaalin finanssiteollisuuden korvissa. Tobinin veroa kerätään ainoastaan valuuttakaupasta, kun taas rahoitusmarkkinavero koskisi kaikkea kaupankäyntiä. Tuotto-odotuksista on tehty huimia laskelmia. Vero voisi tuottaa jopa prosentin maailman bruttokansantuotteesta 0,05 prosentin tasolla toteutettuna. Lopullinen vaikutus kaupankäyntiin on kuitenkin arvoitus, joten veron tuottoa on vaikeaa tai jopa mahdotonta ennakoida tarkasti.

Tuotot ovat kuitenkin vain kolikon toinen puoli. Veron perimmäinen tarkoitus on markkinoiden vakauttaminen ja uusien kriisien estäminen. Tavoitteen onnistuessa veron ei ole tarkoituskaan tuottaa merkittäviä tuloja, vaan ainoastaan kitkeä spekulatiivisia pääomaliikkeitä. Nyt pöydällä olevat esitykset pyrkivät puuttumaan markkinoiden toimintaan mahdollisimman vähän, joten niistä ei välttämättä ole tulevien kriisien estäjäksi.

Kolikon kolmas puoli on veron kansainvälisyys. Monet pitävät tätä veron toteutuksen edellytyksenä, vaikka kannustavia kansallisia esimerkkejäkin löytyy esimerkiksi Britanniasta ja Brasiliasta. Kansainvälisen ulottuvuuden vuoksi minkä tahansa tasoista veroa voidaan pitää pienenä vallankumouksena. Kansainvälisiä veroja ei vielä ole, mutta ne avaavat huimia mahdollisuuksia globalisaation todelliseen hallintaan.

NIIN vakauttamisen kuin kansainvälisyydenkin osalta poliitikkojen pokerinaama markkinoiden edessä on koetuksella. En usko olevani kummoinenkaan ennustaja, jos väitän, että pokka pettää, ja sisu loppuu kesken. Jos vero ylimalkaan toteutetaan, kanavoituu se todennäköisimmin kriisien hoitokustannuksiin ja kansallisiin budjetteihin siten, että markkinoita häiritään mahdollisimman vähän.

Tästä huolimatta finanssisektori on huolissaan. Esimerkiksi arvostettu talouslehti *The Economist* on omistanut veron lyttäämiselle sivun suunnilleen jokaisesta tämän kevään numerostaan. Pienikin vero osuu nimittäin juuri sinne, minne eniten satuu eli finanssisektorin voittoihin.

Markkinat ovat ketterät. Ne sopeutuvat niille annettuun kehikkoon – mukisten, mutta kuitenkin. Keynesläisyyden kultakausi ei vastoin pelkoja johtanut sosialismiin, eikä siihen johda rahoitusmarkkinaverokaan. Sen sijaan pienikin rahoitusmarkkinavero on kaunis keskisormi kaikkivoipaisille finanssimarkkinoille, jotka pyörittävät maailmaa pikkusormensa ympärillä. Se on ensimmäinen askel pois markkinoiden ylivallasta ja sellaisena äärimmäisen tarpeellinen. YD

Vaihtoehtoja on.

into

Frédéric Lordon
RAHAMYLLYT KURIIN
Toimiva ohjelma finanssikriiseistä eroon pääsemiseksi. Suitset ylipaisuneelle rahoitusalalle. **13 € OVH 15 €**

INTO-PAMFLETIT MYÖS E-KIRJOINA

Salla Korpela (toim.)
YLTÄKYLLÄISTEN PIDOT
Mitä tarkoittaa hyvinvointi vuonna 2030? Henki vai rahat?
13 € OVH 15 €

Diana Denham & C.A.S.A. Collective (toim.)
TAVALLISTEN IHMISTEN KAPINA
Meksikon väkivallan taustaa. Kapinaan osallistuneet ihmiset kertovat oman tarinansa. **13 € OVH 15 €**

Tilaa nyt myynti@intokustannus.fi tai käy kirjakaupassa. www.intokustannus.fi

Reindeerspotting on tämän hetken kohutuin dokumentti. Ohjaaja Joonas Neuvosen ystävä, Jani, vetää siinä huumeita. Niin vetää ohjaajakin, kameran toisella puolella. Neuvonen on luvannut kertoa Ydin-lehdelle, mitä mieltä hän on Suomen huumepolitiikasta.

JÄÄHYVÄISET Rovaniemelle

Janoinen lohi raikaa. Humalaiset laulavat ”juomme tämän baarin konkurssiin”. Ruudulla huutaa SM-liigan finaalit. Hanasta saa seinäjokelaista panimolageria. *Reindeerspotting*-elokuvan ohjaaja **Joonas Neuvonen** pyytää Guinnessia keittolounaaksi.

Neuvonen päätti lähteä Rovaniemeltä. Vuosi oli 2003. Jäähyväisiksi hän aikoi tallentaa nauhalle pikkukaupungin kasvatteja. Heidän huumetokkuraista elämäänsä tallettui nauhalle dokumenttielokuvan verran. Subutex oli tuolloin rantautunut Lappiin asti. Kuvaamisesta teki mahdollista se, että hän oli itse viihdekäyttäjä.

KUINKA PAHA HUUMEONGELMA SUOMESSA ON?

- Ensin pitäisi erottaa huume ongelmasta. Se huume on hyvin pieni osa sitä ongelmaa. Vaatii monenlaisia sosiaalisia, psyykkisiä ja geneettisiä taustoja, että saa kehitettyä itselleen huumeongelman.

MIHIN SUUNTAAN KESKUSTELUA PITÄISI VIEDÄ?

- Mä toivoisin, että keskustelussa kuunneltaisiin enemmän viihdekäyttäjiä ja tutkijoita, eikä pelkästään virkavallan edustajia ja ongelmakäyttäjiä. Suurin ääni näissä keskusteluissa on populisteilla, joilla ei ole mitään tekemistä itse huumeiden kanssa. Käymme huumeidenvastaista sotaa ja muuta paskaa. Se julistus tulee aina sellaiselta taholta, joka ei ikinä koskisi huumeisiin. Mikä on yhteiskunnassa hyväksyttyä tai laillista, ei perustu siihen, mikä on haittavaikutusaste, vaan siihen, mikä on kulttuurillinen historia. Kärjistäen voisi jopa sanoa, että joillekin alkoholi on isompi ongelma, kuin heroiini jollekin toiselle.

MITEN MUUTTAISIT LAINSÄÄDÄNTÖÄ?

- Oma käyttö ei saisi olla rangaistava teko. Jos huumeet on niin saatanan paha asia, niin kuin annetaan olettaa, niin eikö se ole jo tarpeeksi iso rangaistus, mitä ne aiheuttaa sille käyttäjälle. Kriminalisointi vain hankaloittaa ongelmakäyttäjienkin elämää.

MITÄ MUUTA PITÄISI TEHDÄ?

- Hoitopaikkoihin pääsyä pitäisi helpottaa niille, joille käyttö muodostuu ongelmaksi. Määrärahoja on kovin vähän, ja ne käytetään nykyisen systeemin ylläpitämiseen. Poliisilta rahaa terveydenhoitoon. Pakkovieroitus ei toimi. Vankilat on täynnä kamaa.

KUULOSTAA TURHAN YKSINKERTAISELTA. EIKÖS HUUMEIDENKÄYTTÖ KUITENKIN LISÄÄ RIKOLLISUUTTA? VARASTELUA SUN MUUTA?

- Narkomaanin elämä on paljolti sitä, että joutuu kokoajan säätämään, olemaan liikkeellä, varastamaan, jotta saisi päiväannoksen. Huumeiden kriminalisoiminen on tehnyt niiden saatavuudesta hankalaa. Tämä nostaa myös hintoja. Jos on koukussa, on pakko varastaa, koska vetäminen on niin kallista. Jos saatavuus olisi helpompaa, kenenkään ei tarvitsisi varastaa pitääkseen itsensä erossa vieroitusoireista.

ENTÄ SITTEN KANSAINVÄLINEN HUUMERIKOLLISUUS? ONKO SEN TUKEMINEN KANNATETTAVAA TOIMINTAA?

- Se on kieltolain synnyttämä. Kieltolaista hyötyy eniten rikollisjärjestöt. Järkyttävintä on se, että niitä jahdataan, jotka ovat päässeet kovista huumeista eroon ja kasvattavat kotona pilveä. Kotikasvatus on hyvä juttu. Se ei ole linkissä järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

> Huumekeskustelussa pitäisi kuunnella enemmän viihdekäyttäjiä ja tutkijoita. Suurin ääni näissä keskusteluissa on populisteilla, joilla ei ole mitään tekemistä itse huumeiden kanssa.

EIKÖ KÄYTTÖ LISÄÄNTYISI HULLUNA, JOS KAIKKI LAILLISTETTAISIIN?

- Kyllähän käyttö lisääntyisi laillistamisesta, mutta se saataisiin valtiolliseen kontrolliin ja verotulojen ääreen. Mutta se, että roina on laitonta, ei estä käyttöä. Demonisointi ja kriminalisointi pitäisi lopettaa. Nykyinen lainsäädäntö vahvistaa rakenteita, jotka syrjäyttävät ja kasaavat ongelmia huumeidenkäyttäjille.

USKOTKO PORTTITEORIAAN?

- Porttiteoria toimii vain siltä osin, että koska pilvi on kiellettyä, sitä pitää ostaa samasta paikasta, mistä saa muutakin kamaa.

DOKUMENTTISI ON HYVIN AHDISTAVA. PIDÄTKÖ SITÄ HUUMEVALISTUKSENA?

- Olisi hyvä muistaa, että draaman aikaansaamiseksi uhrattiin osa totuudesta. Totta on kuitenkin se, että käyttäjillä asiat eivät tule muuttumaan helposti. Kyse on elokuvasta. Katsoin silloin paljon neorealistista elokuvaa kuten esimerkiksi **Roberto Rossellinin** *Saksa vuonna 0*. Leffasta tuli synkempi kuin miten itse koin todellisuuden. Pelkäsin, että siitä tulee liiankin huumekielteinen. Dokumenttini kertoo huumeista vain yhden käyttäjän näkökulmasta ja hänen suhteesta kamaan. Eihän alkoholikeskusteluakaan voida käyttää pelkästään alkoholiongelmakäyttäjien kanssa. Paljon mielenkiintoisempaa olisikin se, että *Katastrofin aineksia* -elokuvan ohjaaja **John Webster** alkaisi käyttää huumeita ja raportoisi sen filmille. Sellaista ei voisi koskaan tehdä. Hän menettäisi työpaikkansa ja leimaantuisi ongelmaiseksi. Alkoholi aiheuttaa vahvan päihtymystilan, joka on täällä täysin hyväksyttävää. Mutta mitään muita päihteidenkäyttäjiä ei hyväksytä.

REISSASITTE YMPÄRI EUROOPPA POLIISIA PAKOON. EIKÖ SEURAUKSET ARVELUTTANEET?

- En pelännyt jäädä kiinni poliisille. Onhan mut tuomittu huumausainerikoksista aiemmin. Elämänarvoni ja tavoitteeni eivät olleet sellaiset, että olisin kuvitellut, että kiinnijäämisestä olisi haittaa. Yllätyksenä on tullut se, että osa jengistä ei ole tiennyt, että mä vedän. En mä ole sitä mitenkään yrittänyt peitellä. Ekan kerran mut pidätettiin 17-vuotiaana kaman ostamisesta.

DOKUMENTIN LOPUSSA JANI VETÄÄ HEROIINIA SUONEEN. ETKÖ PITÄNYT TILANNETTA EPÄEETTISENÄ?

- Näin tilanteen niin, että vähän sama kuin alkoholisti vetäisi kaljan tilasta kossua. Jos kerran vetää, niin ei se maailmanloppu ole. Mä olisin kyllä voinut vetää sitä, mutta kannattaako Janin vetää? Läheiset usein hylkää huumeidenkäyttäjät, koska he uskovat, että ainoa keino on lopettaminen. Ei alkoholistin kanssa voi lähteä parille bisselle, mutta alkoholistin kaveri voi olla. Sähän pystyt tuomaan jotain uutta käyttäjän elämään olemalla siinä mukana. Jos alat yrittää toisen lopettamista ja ottamaan vastuuta, ei jaksa sitä ja ei pysty enää antaa mitään, koska turhautuu ja poistuu sen elämästä. Pitää muistaa, että dokumentissa Jani lopettaa juuri silloin, kun hänellä olisi eniten tarjolla huumeita.

MIKSI ITSE ALOIT KÄYTTÄÄ?

- Nautinnonhalu. Ja hain myös alakulttuurillista sisältöä. Mulla ei ollut mitään ongelmia. Ei silloin eikä vieläkään. Ne on olleet helvetin positiivinen lisä mun elämään. En kuitenkaan kiellä sitä, että osa kavereista on koukussa ja toivon, että löytäisivät balanssia käyttöönsä. Se, miksi mä en oo jääny koukkuun, siihen on monta tekijää. Yksi tärkeä syy varmaan on geneettinen eli sama kuin alkoholismissa. Ei tule riittävän suurta tarpeen tunnetta saada lisää, oli sitten kyse kaljasta tai pillereistä. Kokoajan olen tiedostanut sen, että usein ei saa vetää.

Itse leffassa korostuvat Janin haaveet. Pieni tupa, pikkasen peltoa, vaimo, pari lasta ja vähän duunia. Ne ovat yhä kovin kaukana. Dokumentti sen sijaan on nousemassa Suomen kaikkien aikojen katsotuimmaksi. Ja Neuvonen, hän ei palannut Rovaniemelle. YDIN

Joonas Lepistö on vapaa toimittaja.

Kuva: Joonas Lepistö

TEKIJÄNOIKEUS vai tekijän oikeus?

Luova työ ja kulttuuri on vapautettava kapitalismin ikeestä piratismin ja hyvinvointivaltion yhteistyöllä. Tarvitaan radikaaleja muutoksia julkisten kulttuurilaitosten toimintaan ja taiteilijoiden hyvinvoinnista huolehtimista, ehdottaa **Mike Pohjola**.

Media-alan monikansalliset megakorporaatiot ovat viime vuosikymmenet ajaneet hyvin selkeää agendaa: tekijänoikeuksia on pidennettävä ja pidennettävä, ja ne on junailtava suuryritysten hallintaan. Pienten mediayritysten ja freelancerpohjalla toimivien taiteilijoiden asemaa – ja myös kuluttajien oikeuksia – on samalla pienennettävä.

Suuryritykset ja niiden rahoittamat lobbarit ovat saaneet nämä kuluttajaa vahingoittavat lait Euroopan unioniin ja myös Suomeen, jossa tunnetuimmat esimerkit lienevät Lex Karpela ja Lex Nokia. Parhaillaan sivistysvaliokunta on musiikkifirmojen vaatimuksesta ottamassa uudelleen käsittelyyn eduskunnan jo kertaalleen hylkäämän lain tekijänoikeuksien lähioikeuksien pidentämisestä.

Tekijänoikeuksien jatkuvaa pidentämistä kutsutaan joskus Mikki Hiiren suojaamislaiksi. Yritysten oikeutta tekijänoikeuksiin on pidennelty viimeisen 33 vuoden aikana niin, että Disneyllä on koko ajan juuri ja juuri pysynyt tekijänoikeus Mikki Hiireen, joka esiintyi valkokankaalla ensimmäisen kerran vuonna 1928. Tuolloisten lakien mukaan hahmo olisi siirtynyt julkiseen omistukseen 1984. Vaikka jokamiehenoikeus Mikkiin voi tuntua hassulta, voi samalla miettiä, haluaisimmeko antaa Coca-Cola Companylle samanlaisen yksinoikeuden joulupukkiin, jonka punainen nuttu ja pulska olemus on syntynyt pitkälti yhtiön mainoskampanjoissa?

Kuka hyötyy tekijänoikeudesta?

Suomalaisena taiteilijana tekijänoikeus suojaa kaikkia teoksiani. Jos otan vuoden vapaata palkkatöistä ja teen omalla riskillä taidetta, minulla on mahdollisuus hyötyä rahallisesti luovuuteni hedelmistä. Tämä on oikein. Suvullani on tekijänoikeus teoksiini 70 vuotta kuolemani jälkeen – eli ehkäpä pojanpojanpojanpojanpoikani saisi nauttia taiteeni rahallisesta arvosta. Eikö sille kultalusikka suussa syntyneelle räkänokalle muka riitä periä omaisuuteni? Pitääkö hänen periä myös oikeudet teoksiini? Onko se muka oikein?

Jos teen teokseni valtion apurahalla saan nauttia luovuuteni hedelmistä ihan yhtä paljon. Valtio ei omista niistä murustakaan, eikä niitä saada levittää julkisesti ilman lupaani. Tämäkin on vielä melko oikein.

Jos myyn valtion apurahalla luomieni teosten oikeudet mediayritys Sanomalle, se saa nauttia luovuuteni hedelmistä aivan samalla tavalla kuin jos se olisi itse taiteilija. Samalla se voi ostaa kymmenien taiteilijoiden elämäntöiden tekijänoikeudet toivoen, että joku niistä tuottaa viidenkymmenen vuoden päästä. Miksi sijoitustoimintaa suojellaan tekijänoikeuslaeilla? Tämä ei ole lainkaan oikein.

Jos myisin oikeuteni Sanomalle ja eläisin 90-vuotiaaksi, **Patricia Seppälän** pojanpojanpojanpojanpojat saisivat nauttia luovuuteni hedelmistä vuonna 2128, ellei suku olisi sitä ennen myynyt osakkeitaan jollekin suuremmalle mediakorporaatiolle. Miten tämä voi olla Patriciankaan mielestä oikein?

Ryöstetään kaikilta, annetaan kaikille

Piraattipuolueen **Kaj Sotalan** ja **Arto Apajalahden** hiljan kirjoittamassa pamfletissa *Jokapiraatinoikeus* esitellään piraattiaatteen pääteesejä ja päädytään kauniiseen julistukseen:

- Meillä on unelma yhteiskunnasta, jossa jokaisella ihmisellä olisi nettiyhteyden välityksellä ympärivuorokautinen pääsy kaikkeen ihmiskunnan tuottamaan tietoon ja kulttuuriin. Jokainen voisi varallisuuteen katsomatta nauttia mahtavista kulttuurielämyksistä. Jokainen voisi hyödyntää

Jos teos on jo olemassa, ei ole keneltäkään pois, jos teen siitä ylimääräisen kopion äidilleni tai kymmenen kopiota ystävilleni.

kaikkea tieteellistä tietoa, jolloin tiede edistyisi hurjaa vauhtia, pamfletissa sanotaan.

- 1850-luvulla oli liberaali liike. 1880-luvulla sosialistit alkoivat vaatia työläisille oikeuksia, ja 1920-luvulla rakennettiin Euroopassa demokratiaa ja tasa-arvoa. 1960-luvulla syntyivät kansalaisoikeusliikkeet, 1980-luvulla vihreä liike ja lopulta 2000-luvulla piraattiliike. Se haluaa vapauttaa tiedon ja kulttuurin tekijänoikeuden kahleista. Se muuttaa maailman.

Ässää! Sanottakoon heti, että niin paljon kuin valtamedia Piraattipuoluetta dissaakin, heillä on erittäin paljon hyviä ajatuksia. On oikein kyseenalaistaa, miksi maailman rikkaimpien naisten joukkoon kuuluvan **J. K. Rowlingin** pitää edelleen saada rojalteja, kun Harry Potterista on tullut käytännössä ihmiskunnan yhteistä kulttuuriperintöä.

Mutta samalla Jokapiraatinoikeus ei lupaa kovin ruusuista tulevaisuutta meille, jotka emme vielä ole Rowlingin asemassa. Kysymys taiteilijan toimeentulosta ohitetaan kömpelöllä retoriikalla, eikä itse asiaan paneuduta lainkaan. Ainoastaan kaupallisesti menestyksekästä taidetta tarvitaan.

- Kulttuurissa pitäisi olla samanlainen logiikka kuin liike-elämässä... Jos kirjoilla ei elätä itseään, pitää tehdä jotain muuta, Apajalahti tiivisti *Image*-lehdessä keväällä julkaistussa haastattelussa.

Apajalahden rivien välistä paistaa jonkinlainen talousliberalistin haaveuni siitä, että markkinoiden näkymätön käsi mystisillä voimillaan johtaa parhaiden taideteosten selviytymiseen. Suomalaisen elokuvan kentällä tätä ylevintä taidetta edustaisivat siis Uuno Turhapurot, jotka saivat vain kaupallista rahoitusta.

Manifestin oppeja suoraan soveltamalla ihmiskunnan tähän astinen kultturi tulisi kaikkien saataville, mutta uutta ei sitten enää tehtäisikään. Keinoja päämäärään pääsemiseksi kannattaa kuitenkin miettiä, sillä Jokapiraatinoikeus oli vasta keskustelunavaus, johon jokaisen taiteilijan, tekijänoikeusjärjestön, ajattelijan ja puolueen kannattaa vastata.

'You wouldn't steal a car'

Kulttuurin voi mieltää kolmen osana: palveluina, immateriaalihyödykkeinä ja materiaalihyödykkeinä. Palveluihin lasketaan esimerkiksi näytelmät, konsertit, roolipelit, kirjamessut – eli kaikki mikä vaatii yleisön lisäksi ainakin yhden elävän ihmisen.

Immateriaalihyödykkeisiin lasketaan kaikki tallennettu ja kopioitavissa oleva, kuten televisio-ohjelmat, musiikkikappaleet, e-kirjat ja tietokonepelit. Materiaalisiin hyödykkeisiin lasketaan kaikki, mikä vaatii fyysisen esineen, jota yleensä, mutta ei aina, käytetään immateriaalihyödykkeen tallennuspaikkana, kuten dvd-levyt tai paperiset kirjat.

Vaikka palvelut ja materiaaliset hyödykkeet ovat säilyneet kutakuinkin muuttumattomina, immateriaaliset hyödykkeet ovat internetin myötä kokeneet valtavan muutoksen: niitä voi kopioida, siirtää, muokata, tallentaa ja jakaa käytännössä ilmaiseksi.

Kaltaisilleni netin aktiivikäyttäjille on herännyt kysymys: Miksi näistä immateriaalisista hyödykkeistä pitäisi maksaa? Jos teos on jo olemassa, ei ole keneltäkään pois, jos teen siitä ylimääräisen kopion äidilleni tai kymmenen kopiota ystävilleni. Samalla voin jakaa sitä internetissä ilmaiseksi kenelle tahansa, tai ladata heidän jakamiaan kirjoja, levyjä, elokuvia ja tv-ohjelmia.

Nyt huolestuvat tekijänoikeusjärjestöt ja mediayhtiöt: Kuka haluaisi ostaa cd-levyllisen musiikkia, jos musiikin voi ladata netistä ilmaiseksi?

Itse kuuntelen lähes kaiken musiikkini iPodilta ja tietokoneelta, mikä tarkoittaa, että ostama- ▶

ni cd-levyn biisit pitää ensin tietokoneella muuttaa sähköiseen muotoon. Sitten voin soitella niitä tietokoneella, ja cd-levy muuttuu materiaalihyödykkeestä tarpeettomaksi roskaksi.

1990-luvun lopussa huolestuneet musiikki- ja leffafirmat alkoivat laittaa cd:ihin kopiosuojauksia ja dvd:ihin piratismivaroituksia. Moni leffalevy alkaa vieläkin ihmeellisen syyllistävällä mainoksella:

- You wouldn't steal a car. You wouldn't steal a handbag. Downloading pirated films is stealing.

En minä varastanut tätä leffaa vaan maksoin siitä! Antakaa minun nyt katsoa se!

Käytännössä firmat rankaisevat asiakkaitaan tekemällä varoituksilla ja suojauksilla tuotteistaan huonompia. Monia moinen käytös ärsytti niin paljon, että he mieluummin latasivat hyvälaatuisen levyn ilmaiseksi kuin maksoivat huonolaatuisesta. Miksi maksaisin kaksikymppiä levystä, jos kopiosuojaus estää minua kuuntelemasta sitä tietokoneellani? Nykyisin joistain haitoista on luovuttu.

Toiset eivät halua jakaa musiikkia ilmaiseksi, toiset eivät halua maksaa siitä. Millä sitten maksetaan bändin palkat, studion vuokrat, tuottaminen, markkinointi, kiertueet ynnä muu?

Joitain ratkaisuja on esitetty, ja monet niistä ovat toimineetkin. Bändin biisit voivat olla ilmaiseksi ladattavissa, jolloin bändin on ansaittava rahansa kalliimmilla keikkalipuilla. Samalla cd-levy on luksustuote, jossa on hienot kannet, lisämateriaalia, biisisanoitukset, tyylikäs pakkaus, ja jonka ostavat ovat jo tutustuneet levyn musiikkiin ilmaiseksi. Kun immateriaalihyödykkeistä ei haluta maksaa, pitäisi tulonmuodostuksen siis keskittyä materiaalihyödykkeisiin ja palveluihin.

Piratismia kannattaakin ajatella uutena radiona. Radiosta voin kuunnella biisejä, uusiakin, enkä maksa siitä kuunteluhetkellä mitään. Jos kuulen radiossa uuden hyvän biisin, kiinnostun bändistä ja menen sen keikalle, ostan t-paidan ja pari levyä. Piratismi toimii pitkälti samalla tavalla, paitsi demokraattisemmin: yhtiöt eivät päätä, mitä kuuntelen. Voin itse päättää tutustua vaikka **Brian Enon** tuotantoon, ja jos pidän siitä, alan fanittaa Enoa, käydä hänen keikoillaan ja ostaa oheistuotteita. Jos olen köyhä, voin kuunnella ilmaiseksi.

Tämä on huomattu kirjamarkkinonnissa, jossa ilmaisen e-kirjan julkaiseminen lisää myös painetun kirjan menekkiä. Syitä tähän on varmasti monia, mutta kaksi käy ylitse muiden: useammat ihmiset löytävät kirjan, mutta lopulta kirjoja on kivempi lukea paperilta kuin tietokoneen näytöltä. Kindlen kaltaiset lukulaitteet tuovat tähän varmasti muutoksia, mutta vain aika näyttää millaisia.

Mutta eikö tällainen systeemi ole melko lähellä Apajalahden hehkuttamaa ajatusta: vain niiden taiteilijoiden on voitava elää taiteellaan, joiden töistä suuri yleisö haluaa maksaa? On. Pelottavan lähellä. Uuno Turhapuro -kirjallisuus vaanii nurkan takana.

Piratismia kannattaa ajatella uutena radiona. Jos kuulen radiossa uuden hyvän biisin, kiinnostun bändistä ja menen sen keikalle, ostan t-paidan ja pari levyä.

Yle ja kulttuurilaitokset ihmiskunnan palvelukseen

Mitä sitten pitäisi tehdä ilmaisen kulttuurin tuottamiseksi?

Yksi vastaus on perustulo, jonka avulla taiteilijat ja kulttuuriyrittäjät muiden ihmisten mukana saisivat tietyn summan kuussa. Se korvaisi nykyiset työttömyyskorvaukset, opinto-, sairaspäivä-, vanhempain- ja muut rahat. Näin ollen taiteilijalla olisi perustoimeentulo, jota hän voisi parantaa, jos saisi teoksistaan rahaa. Jos kaikki kulttuuri olisi netissä vapaasti jaossa, muusikko voisi luultavasti tienata keikkailemalla mutta ei levyttämällä. **Gösta Sundqvistin** kaltainen keikkakammoinen muusikko eläisi etupäässä perustulolla.

Ei siinä mitään, moni taiteilija elää jo nyt työttömyyskorvauksilla, tai jos ovat yrittäjiä, eivät ehkä silläkään. Perustulo olisi siis parannus heidän elämäänsä.

Toinen vaihtoehto on rahoittaa yhteisistä rahoista nimenomaan kulttuuria. Muun muassa taiteilija-apurahat, Yleisradio, laitosteatterit, kaupunginorkesterit, Kansallisooppera ja Elokuvasäätiö tekevät juuri tätä. Hienoa.

Mutta miksi tuota julkisin varoin tuotettua kulttuuria ei levitetä ilmaiseksi internetissä? Yle Areena on erittäin hyvä alku, mutta siellä tv-ohjelmat pysyvät katsottavissa viikosta kuukauteen. Miksei ikuisesti? Yle Arkisto on julkaissut joitain vanhoja Yleisradion ohjelmia nettiin, mutta voisivatko ne kaikki olla siellä?

Kaupunginorkesterit, Kansallisooppera ja Radion sinfoniaorkesteri levyttävät paljon vanhojen mestarien sävellyksiä, jotka eivät enää ole tekijänoikeuslakien suojaamia. Nämä julkisin varoin tuotetut äänitteet pitäisi julkaista ilmaiseksi netissä ladattavaksi. Olen Helsingin kaupunginorkesterin jäsen ja esitän, että muutoksen voisi aloittaa sieltä.

Yhteiseen käyttöön luovutetut äänitykset voisivat sittemmin näkyä vaikka suomalaisessa epäkaupallisissa elokuva- ja tv-tuotannoissa, joiden musiikkikulut vähentyisivät huomattavasti, kun verorahoista maksettaisiin kaikille pääsy laadukkaaseen klassiseen musiikkiin.

Voisiko saman toteuttaa myös populaarimusiikin kanssa? Säveltäjät saisivat vuoden taiteilija-apurahan, minkä lisäksi levyn julkaiseva musiikkiyhdistys saisi tuntuvan avustuksen, josta maksettaisiin muusikoiden ja muun henkilökunnan palkka, studiovuokra, jälkikäsittely, tuotanto, markkinointi ja levitys. Levyn julkaisupäivänä se tulisi myös vapaasti ladattavaksi nettiin, ja biisejä saisi käyttää epäkaupallisissa remixeissä, sovituksissa, konserteissa ja leffoissa. Artistit saisivat lisätuloja levymyynnistä, keikkailusta sekä biisien kaupallisesta käytöstä radiossa, tv:ssä ja elokuvissa.

Voisiko se toimia niin? Kuulisin mieluusti tekijänoikeusjärjestöiltä, mediayhtiöiltä, piraateilta, taiteilijoilta, yleisöltä ja poliitikoilta kommentteja.

Kaikkien maiden taiteilijat, liittykää yhteen

Perinteisen teollisuuden marxilainen epäkohta on, että osakkeenomistajat omistavat tuotantomekanismit, mutta työntekijät tuottavat arvoa käyttämällä niitä. Sitten kiistellään siitä, kumman panos on arvokkaampaa, ja onko oikein, että osakkeenomistajat käärivät voitot.

Tietotalouden erikoisominaisuus on, että työntekijät paitsi käyttävät tuotantomekanismeja, myös omistavat ne. Tärkein tuotantomekanismi on työntekijän oma luovuus. Siitä huolimatta osakkeenomistajat käärivät voitot.

Tietoyhteiskunnan kapitalistit ovat muuttaneet työntekijät freelancereiksi, pätkätyöläisiksi ja lopulta yrittäjiksi, jotka voivat tehdä työtä ja kantaa yrittäjyyteen kuuluvan riskin, mutta jotka eivät kuitenkaan pääse nauttimaan omistajuuteen kuuluvista tuotoista.

Nyt, kun työntekijät omistavat luovan työn tuotantomekanismit ja käyttävät niitä itse, ei ole mitään todellista estettä sille, että luova työ voisi vapautua kapitalismin ikeestä. YD

Mike Pohjola on kulttuuripolitiikkaan sotkeutunut kirjailija.

Kuvitus: Kalle Ahonen

Sosiaalifoorumi Tampereella

TAMPEREEN SOSIAALIFOORUMI,
TYÖVÄENMUSEO WERSTAS, TAMPERE 21.5.–22.5.2010

Tampereen sosiaalifoorumi kokoaa jälleen yhteen kirjavan joukon järjestöjä ja ihmisiä keskustelemaan maailman muuttamisesta. Ohjelmassa on yli 40 kaikille avointa seminaaria, keskustelutilaisuutta, työpajaa ja elokuvaesitystä.

www.tampereensosiaalifoorumi.fi

---

maailma kylässä
world village festival

Kepan karnevaali Helsingissä

MAAILMA KYLÄSSÄ, KAISANIEMEN PUISTO, HELSINKI 29.–30.5.2010

Kaiken maailman kulttuurit kohtaavat taas kerran Kaisaniemen puistossa ja Rautatientorilla toukokuun lopussa. Kesäkauden avajaisissa on tarjolla totuttuun tapaan musiikkia, tanssia, teatteria, taidetta, toimintaa, maailmankuvia, kansalaisjärjestöjä ja mahdollisuuksia koko perheelle.

Tapahtuman pääjärjestäjänä on Kepa ry., liki kolmen sadan kehitysyhteistyötä tekevän tai muuten kehitys- ja globaalikysymysten kanssa työskentelevän kattojärjestö.

www.maailmakylassa.fi

(Väki)vallaton leiri

SADANKOMITEAN JA ANIMALIAN KESÄLEIRI, PORVOO 4.8.–8.8.2010

Mitä väkivallattomuus tarkoittaa tänä päivänä? Voiko olla väkivallatonta elämäntapaa? Liittyvätkö ihmisiin ja eläimiin kohdistuva väkivalta toisiinsa?

Sadankomitea ja Animalia yhdistävät voimansa järjestämällä nuorille suunnatun leirin, jossa on mietitään rauhan- ja eläinasian yhteyttä ja nautitaan kesästä porvoolaisessa maisemassa. Ohjelmassa mielenkiintoisia puhujia, ja vierailuja Loviisan rauhanfoorumissa ja turkistarhalla tai muulla eläintuotantotilalla sekä saunomista.

Leirin hinta on halpa ja matkakustannuksista korvataan merkittävä osa.

Kysy lisää ja/tai ilmoittaudu:
milla.pyykkonen@sadankomitea.fi / 040 167 9660

Pyssybussi kiertää Suomea

SADANKOMITEAN PIENASEKAMPANJA, ERI PAIKKOJA YMPÄRI SUOMEN 21.5.–7.8.2010

Sadankomitean pienasekampanja kiertää Suomea. Pyssybussi vierailee muun muassa Tampereen sosiaalifoorumissa, Maailma kylässä -festivaalilla, Vasemmistoliiton puoluekokouksessa, Kolin retkiviikoilla, Ilosaarirockissa ja Loviisan rauhanfoorumissa.

Lisätietoja *www.sadankomitea.fi*

Rauhaa puistossa!

PAX 10 -FESTIVAALI, HELSINGIN ALPPIPUISTO 3.7.–4.7.2010

Suomen Rauhanpuolustajien kolmatta kertaa järjestämä yhteisöllinen piknik-tapahtuma PAX 10 tarjoaa ilmaista iloa kahden päivän ajan. Koko perheelle suunnattu festivaali juhlistaa Suomen keskikesää ja korostaa rauhanliikettä positiivisena asiana.

PAXin monikulttuurinen musiikkiohjelma pitää sisällään muun muassa seuraavat artistit: **Asa & Jätkä Jätkät, Tuomari Nurmio, Liikkuvat Lapset, Duo Harjateräs, Salla Hakkola** ja **Neiti Saana & Nuori Rytmi**.

Paikalla on myös lastenohjelmaa, etnisiä keittiöitä ja kansalaisjärjestöjä – mukaan lukien Sadankomitea sekä Ydin-lehti.

Lisätietoja löytyy osoitteesta *www.rauhanpuolustajat.fi/pax*

Kenen aseita?

SADANKOMITEAN JA RAUHANLIITON KESKUSTELUTILAISUUS, SUOMI AREENA PORI, 23.7.2010

Suomalaiset rauhanjärjestöt kokoontuvat kesäiseen Poriin keskustelemaan kuumasta aiheesta: onko aseen hallussapito kansalaisoikeus? Paikkana Porin teatterin kahvio ja tilaisuuteen vapaa pääsy.

Tule kuuntelemaan!

Sytytä rauhanliekki!

HIROSHIMA-PÄIVÄ, HELSINKI 6.8.2010

Rauhanliitto, Svenska Fredsvänner i Helsingfors ja Helsingin seurakuntayhtymä järjestävät perinteisen muistotilaisuuden atomipommien uhreille Helsingissä kansainvälisenä Hiroshima -päivänä. Oopperatalon takana järjestettävässä tilaisuudessa on puhumassa teatteriohjaaja **Ritva Siikala** ja piispaehdokas **Irja Askola**.

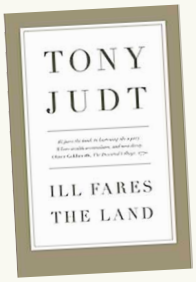

Tony Judt

Ill Fares the Land

Allen Lane 2010, 256 s.

Sosiaalidemokratian omantunnon viimeinen varoitus?

Harva suomalainen tuntee **Tony Judtin** kirjoja. Akateemisissa piireissä Judtia arvostetaan, mutta myös pelätään, koska hän kyseenalaistaa yleisesti hyväksytyt tulkinnat ja hajottaa armotta muodikkaat ajatusrakenteet.

Kirja perustuu Judtin viime vuonna pitämään luentoon sosiaalidemokratian nykytilasta ja tulevaisuudesta. Sosiaalidemokratian omantunnon ääneksi kutsuttu Judt on nyt laajentanut luennon sisältämät ajatukset globaalia maailmanpolitiikkaa ja -taloutta koskevaksi analyysiksi.

Judtin lähtökohtana on sodanjälkeisen Euroopan asukkaita innoittanut tietoisuus kohtalonyhteydestä ja yhteisvastuusta. Hänen mielestään eurooppalaisten tulisi olla ylpeitä sen luomista yhteiskunnista, joissa elintaso nousi vuosi vuodelta samalla, kun varallisuuserot supistuivat. Kehitys pysähtyi kaksi vuosikymmentä sitten, kun 'ahneuden heinäsirkkaparvet' päästettiin tekemään tuhoa ja 'poliittiset kääpiöt' (**Bush, Blair, Brown**) rohkaisivat ja yllyttivät markkinanvoimia, kunnes seurauksena oli romahdus.

Judt tarjoaa vaihtoehdoksi paluun sosiaalidemokratian perusarvoihin, sillä "uusiin utopioihin ei kenelläkään ole enää uskoa eikä varaa".

Erkki Toivanen

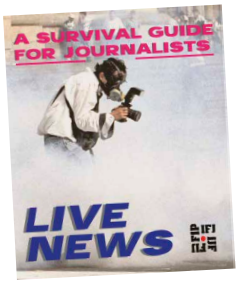

Peter Macintyre

Live News. A Survival Guide for Journalists

International Federation of Journalists 2003

Muista harjata hampaat sota-alueellakin

Huolehdi hampaistasi! Huolehdi jaloistasi! Pärjäätkö hotellin mukavuuksien ulkopuolella? Jos sinut kidnapataan ja suunnittelet pakoa, muista, että fyysinen kuntosi heikkenee nopeasti vankeudessa. Rankkaa tekstiä. Mutta kun luen kirjaa Irakissa, ja kahdesta hampaasta on irronnut suuri pala, ohjeet eivät tunnu liioittelulta.

International Federation of Journalists -järjestön eloonjäämisopas on suunnattu ensisijaisesti toimittajina työskenteleville kriisialueiden kansalaisille. Mutta siitä on hyötyä kaikille, jotka raportoivat aseellisia konflikteja. Kirjassa on sekä käytännön ohjeita alkaen aseiden tunnistamisesta, että syvällisempää pohdintaa väkivallan seuraamiselle altistumisen psyykkisistä vaikutuksista.

Kirjan voi ladata ilmaiseksi internetistä:
www.ifj.org/assets/docs/130/098/d325b82-7939762.pdf

Kristiina Koivunen

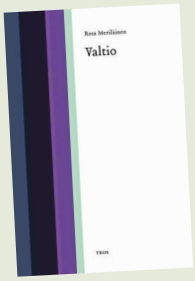

Rosa Meriläinen

Valtio

Teos 2010, 304 s.

Valtio-opin hauskat anekdootit

Rosa Meriläinen hahmottelee kirjassaan *Valtio* sitä, miten politiikkaa koskevat asiat suomalaisessa yhteiskunnassa toimivat. Meriläinen kuvailee todellisuutta ja vertaa sitä teoriaan tai oppikirjakuvaukseen siitä, millaista politiikka on, ja miten valtio toimii.

Kirja on kepeästi kirjoitettua asiaa. Pääosaan Valtiossa pääsevät Meriläisen kokemukset ja näkemykset. Kirja on samalla muistelmia Meriläisen politiikan opinnoista niin Tampereen yliopistolla kuin käytännön politiikassa Tampereen kunnallispolitiikassa, **Satu Hassin** eduskuntaavustajana ja kansanedustajana.

Tekstiä keventävät tarinat:

- Jos karhu ylittää rajan, se tunnistetaan kuulemma eläimeksi siitä, että se kulkee miten sattuu ja pysähtelee välillä. Ihminen kulkee suoraviivaisemmin. Epäilin, että todella kännissä voisi päästä rajan yli, koska osaisi toikkaroida riittävän päättömästi, Meriläinen kuvaa rajavartiolaitoksessa oppimaansa.

Kirjassa asiantuntemus vaikuttamisesta ja teorioista yhdistyvät käytännölliseen ajatteluun ja aloittelevalle vaikuttajalle annettuun opastukseen. Samalla Meriläinen hahmottelee millaisen valtion hän rakentaisi, jos hän saisi päättää. Tämä Meriläisen uusi valtio näyttää yllättävän tutulta ja ihmeen paljon siltä rakennelmalta, jonka puitteissa me elämme nyt.

Eekku Aromaa

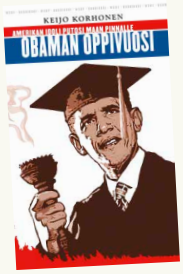

Keijo Korhonen

Amerikan idoli putosi maan pinnalle – Obaman oppivuosi

Barrikadi/WSOY 2009, 245 s.

Käytännöllistä syyllisyyttä

Barack Obama keräsi kannatusta yli sukupuoli-, rotu- ja muiden rajojen. Hänellä oli jo heti kautensa alussa suuria haasteita, kuten talouslama ja monimutkainen kansainvälispoliittinen tilanne. Laman ratkaisemiseksi hän päätti harjoittaa tarjontaa kiihottavaa talous- ja finanssipolitiikkaa – varsin huonoin lopputuloksin. Entuudestaan huono työttömyystilanne huononi Obaman aikana: vuoden 2009 aikana menetettiin kuukausittain noin 600 000 työpaikkaa. Lisäksi maassa paljastui useita törkeitä finanssipetoksia.

Korhosen mielestä Obaman monirotuinen tausta auttaa häntä tarkastelemaan Amerikkaa ulkopuolisen silmin ja listaamaan sen varjopuolet. Tästä huolimatta maan suhtautuminen Lähi-itään ei ole muuttunut. Sodat jatkuvat Irakissa ja Afganistanissa, eikä Yhdysvallat ole **Netanjahun** aggressiivisista Palestiina-lausunnoista huolimatta koventanut suhtautumistaan Israeliin. Myös suhteet Latinalaisen Amerikan maihin ovat rempallaan.

Obama aloitti yhdistäjänä, mutta hänestä on ensimmäisen kauden kuluessa tullut erottaja kuten **G. W. Bushista**. Korhosen mielestä liberaalin maineessa ollut Obama on kosiskellut ensimmäisellä kaudellaan konservatiiveja pettäen näin muut kannattajansa. Hän ei ole kyennyt lunastamaan häneen asetettuja suuria odotuksia.

Rita Dahl

Salla Korpela (toim.)

Yltäkylläisten pidot

Into Kustannus 2010, 126 s.

Suoraa puhetta hyvinvoinnista

Pidoilla on historiansa. *Pidot Tornissa* vuodelta 1937 jättivät jälkeensä muistiin kirjatun keskustelun omasta ajasta kuten tässä nykyaikaan päivitetyssä versiossa. Kirjassa yhdeksän suomalaisvaikuttajaa vaihtaa ajatuksiaan hyvinvoinnista, sen tulevaisuudesta ja siitä, mitä nyt olisi tehtävä.

Keskustelijat ovat yksimielisiä, että nykyinen puhe hyvinvoinnista on liian talouspainotteista. Yhteisöllisyys nousee myös vahvasti esille, osan mielestä jo liikaa. He ovat taipuvaisia päätymään siihen, että ensin merkittävän määrän ihmisiä on haluttava muutosta, ennen kuin poliittiset johtajat uskaltavat tehdä sen. Tästä voisi tehdä sen johtopäätöksen, että poliittinen johtajuus on hukassa meillä ja muualla.

Into Kustannus on onnistunut jälleen kerran olemaan ajan hermolla. *Yltäkylläisten pidot* antaa kirjallisen ilmiasun sille, mistä ihmiset tuntuvat puhuvan seminaareissa ja kokouksissa. Vaatimus ihmisten hyvinvoinnista kehityksen mittarina on ällistyttävän yksinkertainen. Pelkkä onnellisuus ei kuitenkaan riitä, eikä köyhyyttä poisteta meditoimalla. Tarvitaan uudenlainen tasapaino markkinauskoisen ähkyn jälkeen ihmisen ja luonnon välille kuten myös talouden ja yhteiskunnan. Suomalaisten poliittisten johtajien lukemistossa on paikka Yltäkylläisten pidoille.

Arja Alho

Antti Alaja ja Hildur Boldt (toim.)

Tehokkaiden markkinoiden harha – Näkökulmia nykykapitalismin kriisiin.

Kalevi Sorsa säätiön julkaisuja 2010, 156 s.

Paluu juurille

Kaikissa tämän SDP:n ajatushautomon uusimman julkaisun artikkelissa päädytään siihen, ettei kapitalismi voi toimia itsesäätelyn varassa, ja sitä on osattava analysoida.

Jussi Ahokas argumentoi artikkelissaan kokonaiskysynnän puolesta. Kyse on kotitalouksien kulutuksesta, yritysten investoinneista sekä julkisen sektorin kulutuksesta ja investoinneista. **Jaakko Kiander** puolestaan osoittaa, miten suhteutettuna presidentti **Obaman** elvytykseen Yhdysvalloissa meillä olisi voitu lisäpanostaa julkisia palveluja 1,4 miljardilla eurolla, jolloin opetukseen ja hyvinvointipalveluihin olisi voitu palkata 30 000 uutta työntekijää. Näin ei tehty. **Pekka Korpinen** on havainnut keynesiläishakuisen markkinasäätelyn tulleen uutena Bretton Woods -aikakautena kehiin ja vaatii konkurssiin menneiden pankkien määräaikaista sosialisointia.

On virkistävää havaita, että myös sosialidemokraattisen työväenliikkeen piirissä uskalletaan uudelleen puhua kapitalismista ja analysoida sitä. Se myös avaa kapitalismin suitsemiselle tilaa.

Arja Alho

Sivustolla julkaistaan mielellään uusia kirja-arvosteluja vastailmestyneistä kirjoista.

Pidemmät arviot kirjoista ovat luettavissa Ytimen verkkosivuilla

www.ydinlehti.fi.

Tarja Cronberg

Kirjoittaja on Rauhanliiton puheenjohtaja.

Pommin kautta RAUHAAN?

[**LÄNSIMAAT** voivat suhtautua Iranin mahdolliseen ydinaseeseen monella tavalla. Ensimmäinen on, että hyväksytään Iranin ydinaseen kehittäminen. Toinen vaihtoehto, jota on esitetty niin Israelissa kuin Yhdysvalloissa, on Iranin ydinlaitoksien pommittaminen. Kolmas vaihtoehto on toivoa, että iranilaiset itse vaihtavat hallitusta. Neljäs on tällä hetkellä YK:n pöydällä oleva vaihtoehto: tiukemmat kansainväliset sanktiot Irania vastaan.

Nämä vaihtoehdot esitteli YK:n erityisasiantuntija **Terje Röd-Larsen** Lähi-idässä käydessään Suomessa jokin aika sitten. Hän totesi, että sanktiot eivät toimi ja että hallituksen vaihto ei ole näköpiirissä. Ei myöskään ole mitenkään varmaa, että uusi hallitus ei jatkaisi uraanin rikastamista. On siis jäljellä kaksi huonoa vaihtoehtoa, joko hyväksyä mahdollinen pommi tai pommittaa. Kun on olemassa selkeästi huono vaihto ja vielä huonompi vaihtoehto, joka vaarantaa Lähi-idän vähäisetkin rauhanpyrkimykset, mitä Iranin ydinaseen hyväksyminen merkitsisi?

[**PRESIDENTTI** **George W. Bush** nimesi Iranin roistovaltioksi. Iranin ydinase on USA:ssa nähty turvallisuusuhkana, jota vastaan on tarkoitus rakentaa Eurooppaan ohjuspuolustusjärjestelmä. Eri arvioiden mukaan Iran ei kuitenkaan vielä vuosiin pysty rakentamaan ydinasetta ja pitkän kantomatkan ohjuksia, jotka voisivat olla uhka USA:n turvallisuudelle. Viime toukokuussa venäläiset ja amerikkalaiset asiantuntijat yhdessä arvioivat, että Iran ei ole uhka Euroopan turvallisuudelle, vaikka maalla olisikin tarvittava keskipitkän matkan ohjusteknologia käytössään.

Iranin ydinaseessa on kyse ennen kaikkea maan alueellisesta roolista Lähi-idässä, kansainvälisestä arvostuksesta ja kansallisesta ylpeydestä. Maa haluaa hallita korkean teknologian, jonka symboli uraanin rikastaminen. Iran ei luovu siitä eikä polttoainekierron kontrollista, johon sillä on myös oikeus kansainvälisen ydinsulkusopimuksen mukaan.

Jos Iranista tulee ydinase- tai kynnysvaltio, järkkyy voiman tasapaino Lähi-idässä. Iranin ja Israelin ydinaseet Lähi-idässä toisivat uuden kauhun tasapainon, joka todennäköisesti johtaisi siihen, että maat, kuten Syyria, Saudi-Arabia ja Egypti, aloittaisivat ydinaseen kehittämisen. Nämä maat ovat jo nyt ilmoittaneet kiinnostuksensa siviiliydinvoimaa kohtaan. Tätä prosessia myös Iran on käyttänyt päästäkseen mahdollisimman lähelle herkkää ydinaseteknologiaa.

Tässä tilanteessa kansainvälisellä yhteisöllä olisi vain yksi vaihtoehto: että Lähi-idästä tulisi ydinaseeton vyöhyke. Useat alueen valtiot ovat ajaneet Lähi-itää ydinaseettomana vyöhykkeenä kansainvälisillä foorumeilla. YK:n julkilausuma on rutiininomaisesti hyväksytty vuosittain, mutta asiassa juurikaan ole edistytty. Nyt kuitenkin Lähi-idän ydinaseeton vyöhyke tulee Egyptin esittämänä toukokuussa ydinsulkusopimuksen tarkistuskonferenssiin. Egypti ajaa voimakkaasti sen hyväksymistä. Huolimatta siitä, että Israel ja Egypti ovat eri linjoilla siitä, minkälaisen prosessin tuloksena ydinaseeton vyöhyke voitaisiin hyväksyä, on tässä Lähi-idän rauhanprosessin suuri mahdollisuus.

Yhdysvaltojen presidentti **Obama** on esittänyt ydinaseetonta maailmaa. Ydinaseettoman vyöhykkeen perustaminen olisi erinomainen keino lähestyä tätä tavoitetta. Vyöhyke perustetaan alueen valtioiden aloitteesta sopimuksella, jossa valtiot sitoutuvat olemaan kehittämättä, tuottamatta tai varastoimatta ydinaseita. Ydinaseettomaan vyöhykkeeseen kuuluu myös, että sen hyväksyvät turvallisuusneuvoston viisi pysyvää jäsentä, jotka ovat ydinasevaltioita: USA, Kiina, Venäjä, Ranska ja Iso-Britannia. Ne antavat omasta puolestaan turvatakuut siitä, etteivät ne hyökkää ydinasein ydinaseettomalle vyöhykkeelle.

> Iranin ydinaseessa on kyse ennen kaikkea maan alueellisesta roolista Lähi-idässä, kansainvälisestä arvostuksesta ja kansallisesta ylpeydestä.

[**YDINASEETTOMAT** vyöhykkeet ovat levinneet, vaikkakin julkisuudelta piilossa. Tällä hetkellä 116 valtiota on ydinaseettoman vyöhykkeen jäsenenä. Suurin yhtenäinen alue on Latinalainen Amerikka ja Karibianmeri, jossa myös Kuuba on mukana. Viimeisin ydinaseeton vyöhyke perustettiin hiljattain Keski-Aasiaan. Myös Afrikka on ydinaseeton vyöhyke. Lähi-itä ydinaseettomana vyöhykkeenä on haasteellinen muttei mahdoton tavoite.

Kansainvälistä ydinsulkusopimusta on pitkään rasittanut puolueellisuus ja kaksinaismoraali. Joillakin mailla saa olla ydinaseita, toisilla ei. Joitakin maita, kuten Irania, kohtaan esitetään sanktioita, kun taas Israel on saanut rauhassa kehittää ydinaseitaan ilman valvontaa. Intian ja Yhdysvaltojen ydinteknologiaa koskeva yhteistyösopimus oli ydinsulkusopimuksen vastainen. Se kuitenkin hyväksyttiin ja Intia sai tarvittavat poikkeusluvat, Pakistan ei.

Kahden ydinasevaltion syntyminen Lähi-idässä on toisto kylmän sodan dynamiikasta. Kun molemminpuolinen tuho on taattu, on alueellinen pelote olemassa, eikä ole todennäköistä, että aseita käytetään. Kun mahdollisen alueellisen konfliktin molemmilla osapuolilla on hallussaan ase, on aseistariisunta todennäköisempää kuin jos vain toisella on. Niin myös Lähi-idässä. YD

MYYNNISSÄ RAUHANASEMALLA

www.rauhanasema.fi/kauppa

Rauhanasema
www.rauhanasema.fi
Veturitori 3
Itä-Pasila, Helsinki

TERVETULOA TUTUSTUMAAN!

15 €

Sadankomitean
Suositut T-paidat!
Useita malleja ja kokoja!

5 €

Heijastinpinssit!
Saatavilla myös muita pinssejä.

10 €

Kevään sateisiin!
Rauhansateenvarjo

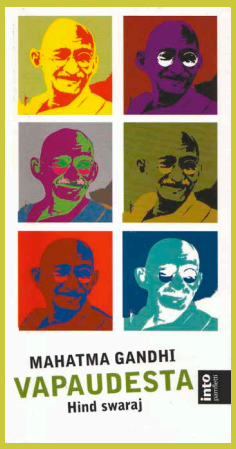

Mahatma Gandhi
Vapaudesta
Mahatma Gandhin toiminta ja ajattelu on innostanut kansanliikkeitä ja poliittisia ajattelijoita jo sadan vuoden ajan. Suomessa rauhanliike ja ympäristöliike sekä viime vuosikymmenen globalisaatiokriittinen liike ovat saaneet tärkeitä vaikutteita Gandhilta. Tekstien suomennostalkoisiin ovat osallistuneet mm. Satu Hassi ja Thomas Wallgren.

10 €

Elina Turunen (toim.)
Hässäkkä – Pasifistinen toimintaopas
Perusteos kaikille suorasta toiminnasta kiinnostuneille! Sadankomitean julkaisemasta tuoreesta oppaasta löydät perustietoa väkivallattomuuden periaatteista kansalaistoiminnassa sekä hauskoja toimintaideoita ja käytännön vinkkejä katuteatterista ja rekvisiitan teosta mitä erilaisimpiin tempauksiin.

5 €

Saa veloituksetta Rauhanasemalta

Jarmo Pykälä
Missä soditaan suomalaisilla aseilla? Suomen asevienti ja sotateollisuus 1998 – 2007
Suomen sota-asemyynti on kasvanut 1998 – 2007 noin 40 prosenttia. Samaan aikaan, kun Suomi vie pistooleja EU:n asevientikiellon alaiseen maahan, Suomi vastustaa ETYJ:n puheenjohtajamaana pienaseväkivaltaa. Selvitys nostaa esille asekaupan ja kehitysyhteistyön välisen ristiriidan ja nostaa esille demokratian ja ihmisoikeuksien puolestapuhujan nurjan puolen.

10 €

Pentti Linkola
Isänmaan ja ihmisen puolesta
Rauhanliikkeen klassikko. Into-pamflettipainos uudella jälkikirjoituksella. Linkolan pamfletti aiheutti ilmestyessään valtavan kohun ja johti osittain Sadankomitean perustamiseen. Närkästystä herätti – ja herättää yhä – pamfletin peittelemätön kehotus aseistakieltäytymiseen.

. E844

M
Itella Oyj

Voiko vastuusta päästä puhumalla?

Päivänpolitiikan pelikentällä riittää läpänheittäjiä, mutta
ketä kiinnostaa todellisen maailman syyt ja seuraukset kaiken mediamyllytyksen takana?
Oletamme, että sinua. Vihreä Lanka raportoi todellisuuden tilasta joka perjantai
perinteiseen tapaan paperilla ja pitkin viikkoa verkkolehdessä.
Tutustu ja tilaa, jos et ole jo tilannut!

TUTUSTU NYT
3 kk vain 10 €!

TESTAA TEKSTARILLA! Saat kolmen kuukauden lehdet (12 kpl) kotiin kympillä numerosta **18230** naputtelemalla viestikenttään **lanka, nimesi ja osoitteesi**. Viesti on sinulle ilmainen. Voit myös tehdä vuositilauksen netissä ja saada tilaajalahjan! Katso: **www.vihrealanka.fi/tilaa**

vihreä lanka
Toisin sanoen.